

1999. karácsonyi különszám

# GRAMMOfON

Az igényes zenerajongó lapja

Ára: 385 Ft

FOTÓ: BELICZAY LÁSZLÓ

A HÓNAP INTERJÚJA

# PAUK

GYÖRGY





# Kedvezményes Karácsonyi Akció



**A Filharmónia jegyirodájában**  
(V., Mérleg utca 10.)  
**és a Zeneakadémia jegypénztárában**  
(VI., Liszt Ferenc tér 8.)

**1999. december 23-ig**  
**10-25 %**  
**kedvezményt biztosítunk**  
**a felsorolt hangversenyek árából:**

---

**„IN MEMORIAM JEAN COCTEAU”**  
Zeneakadémia • XII. 8.

**BENKÓ DIXIELAND BAND**  
Zeneakadémia • XII. 28., 29.

**AZ ÉVEZRED UTOLSÓ HANGVERSENYE**  
a Zeneakadémián • XII. 30.

**NORRKÖPINGS SYMFONIORKESTER**  
Pesti Vigadó • I. 26.

**KODÁLY VONÓSNÉGYES**  
MTA Díszterem • II. 2.

**NEMZETI FILHARMONIKUS ZENEKAR ÉS ÉNEKKAR**  
Zeneakadémia • II. 5.

RÉSZLETES PROGRAM A FILHARMÓNIA KARÁCSONYI MŰSORFÜZETÉBEN.

---

*Minden kedves hangversenylátogatóknak  
békés karácsonyt és zenei élményekben  
gazdag, boldog új esztendőt kíván*

a

 **FILHARMÓNIA**  
**BUDAPEST KHT.**



# Gramofon decemberi lemezajánló



CHOPIN

Zongora-  
versenyek



VIVALDI

Négy évszak



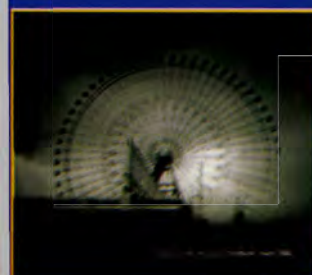
CHARPENTIER

Mise



KALTENECKER ZSOLT

Songs From  
The 20th  
Century



BLACK SMITH  
WORKSHOP

Childhood  
'Round 2000

Bőszé Ádám

## József Nándor és a kozmócica



Hihetetlen módon elszaporodtak azok, a maguk igazában teljesen biztos emberek, akik megkérdőjelezhetetlen önbizalommal állnak a náluknál szerényebbek felett. Sőt: óriásként magasodnak a kérők felé, remegésre és félelemre készítetvén azokat. Hogy bátorságuk hol gyökerezik, nem tudom, sejtem viszont azt, hogy milyen célt tűztek maguk elé. Mivel azonban jelen írásomnak nem célja pszichológikus tények megállapítása, inkább káros hatásokról beszélnék. Vegyük például a reklámpiacot. Hetekkel ezelőtt különleges zenei projekt (ez elég titokzatos) megszervezésében kértem volna segítséget multinacionális vállalatától. A telefonban jelentkező „marketingkisasszonyka” nem hallott még Kocsis Zoltánról, Schiff Andrásról és Ránki Dezsőről. Lehet, hogy a már-már nemesi rangra emelkedett DJ „előnevet” hiányolta? Nem tudom, de válasza komolyan megdöbbenett: „Küldje el faxát, és ha az igazgató úr ismeri őket, értesítjük.”

Eszembe ötlött Umberto Eco eszmeifuttatása a hülyékről, butákról és a bolondokról: „A hülyék nagyon kapósak, különösen társasági alkalmakkor. Mindenkit zavarba hoznak, de azután remekül ki lehet őket tárgyalni. A pozitív esetekben diplomata válik belőlük. A buta tud viselkedni. Ő gondolkodni nem tud. Ő az, aki azt mondja: minden kutya háziállat, és minden kutya ugat, de a macska is háziállat, következésképpen a macska ugat. A bolondot azonnal föl lehet ismerni. A bolond olyan ember, aki buta, de nem tud trükköket. A buta igyekszik bebizonyítani azt, amit állít; a logikája sántít, de van logikája. A bolond viszont fütyül a logikára, ő rövidzáratokkal dolgozik.” Nos, mindhárom esetre éppen elég példát hozhatnánk, sőt lehet kinek-kinek hülye, bolond vagy akár buta időszaka (bár ez utóbbi csak kivételeseknek a sajátja), mégsem hallgathatjuk el, hogy ezek a tünetek egyre többször tapasztalhatók. Mi lesz kérem akkor, ha a művészetet nagyon is érintő (akár anyagi) kérdésekben olyanok döntenek, akik Mészöly Dezsőn Mészöly Kálmánt értenek, vagy öntudatlanul József nándor helyett József Nándor érdemeit emlegetik? Vagy ha egy cég stratégiájának „köszönhetően” a gyerekek a Traviatát Tutto Mobilinak hívják?

Beképzelt menedzserkölyök garázdálkodnak az országban szerteszét, körmüket reszelgető, bárgyú képű leánykák akadályoznak meg értékes kezdeményezéseket. De ez még csak a legalsó szint. Nem feledkezhetünk meg arról, hogy vannak olyanok, akik a kultúrát valóban támogatják. (A *valóban* szó ebben az esetben is relatív: mihez mérten?) Ők a szponzorok. Sokféle él belőlük: kiemelt, fő, aranyfokozatú, ezüst, társ stb. (Érdemes megnézni a Magyar Állami Operaház aulájában található táblát, amelyen szponzorok mindenféle változata megtalálható.) Pedig a szó jelentése nem kitüntetések takar, sőt különösebb mellődöngetésre sem ad okot. A szponzor „ünnepélyesen megígér, kötelezi magát, kezekedik” – jelen esetben – a kultúra támogatásáért. Örül neki, hogy így tehet. A művészetre ugyanis áldozni kell, hiszen az sajnos csak kevés kivétellel él meg önmagától. (Persze hál' istennek vannak olyan alkotások, amelyek túlélnek a mobilfajnákat és a kozmócicákat.) Félreértés ne essék: a politika szerepe is jelentős, de abban nincsen tapasztalatom, igaz, az Eco-idézet idevonatkozó kitételét örömmel olvastam.

Válságos a helyzet. Nem kenyerem a vészmadárkodás, de a jövőt ebből a szempontból igen sötéten látom. Ha ugyanis a legkisebb mértékben is felelős pozíciókat a következő években hozzá nem értők töltik be, a magyar kultúra elvesztheti azt a kis szalmaszálát is, amelybe most még halálát féltve kapaszkodik. Nem találok még egy olyan „ágazatot”, amely ennyire ki lenne szolgáltatva a pénznek. El-múlt már J. S. Bach „ideje”, aki maga hozott „zenei áldozatot” a királynak? Nem! A huszonegyedik század közepén a királyoknak és kiskirályoknak kell egymást felülmúlni az áldozat versenyében. Akkor talán az alkotók visszanyerik kedvüket, mi pedig megmenekülünk a „Tutto mobili”- és „József Nándor”-szindrómától. Boldog Új Évezredet!



# T a r t a l o m

Szerkesztőség

**GRAMOFON**

The Hungarian CD Review

A Gramofon decemberi hírei

3

4 A hónap interjúja:

Pauk György



Sztárközselben: Michael Tilson Thomas

7

Antológia – Sibelius zenekari művei II.

10

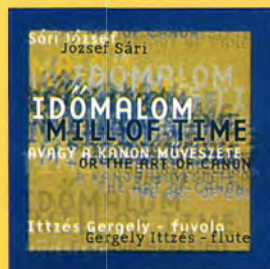
Fiatal művészek 1999-ről és millenniumi terveikről

12

14 KLASSZIKUS



18



19



23

World music

28

32 JAZZ



32



40



43

A Bartók rádió a Gramofonban

44

Könyvajánló

45

A Budapest Music Center a Gramofonban

46

A MATÁV Szimfonikus Zenekar a Gramofonban

47

Internetcím:

1025 Budapest  
Mandula utca 31.  
Tel./fax: 212-4782

<http://www.bmc.hu/gramofon>

E-mail-cím:

Gramofon@bmc.hu

Kiadja:

Amfisz Kft.

Iványi Margó  
Felelős kiadó

1025 Budapest  
Mandula utca 31.  
Tel./fax: 212-4782

Terjeszti:

a Hírkér Rt., az NHE,  
a Kiadói Lapterjesztő Kft.  
és alternatív terjesztők

Terjesztésszervezés:

MediaTrade Bt.  
Tel./fax: 342-2362

Nyomtatás:

NYOMDACOOP Kft.  
Budapest

Felelős vezető:  
Szabó József

ISSN 1416-1109

LAPUNK TÁMOGATÓI:

- Nemzeti Kulturális Alap
- Fővárosi Kulturális Alap



Harmincéves fennállását ket-  
tős gólakoncerttel ünnepelte a  
Zeneakadémián november  
23-án a legendás Kaláka  
együttes, melyen az összes  
volt és jelenlegi tag fellépett.  
A nagy érdeklődésre való te-  
kintettel este 11-kor második  
hangversenyt is kellett tartani.  
Felvételünkön, mely a koncert  
előtti próbán készült, Huzella  
Péter és Gryllus Vilmos.



November 8-án New Yorkban meg-  
halt Lester Bowie, az Art Ensemble of  
Chicago alapító tagja. Halálát ötven-  
nyolc éves korában májrákból adódó  
komplikációk okozták.

Bowie Marylandben született, de ami-  
kor St. Louisban nevelkedett, tizenéves-  
ként nyitott ablaknál trombitált, hogy  
Armstrong felfedezhesse. Domináns sze-  
mélyisége már ott, a Black Artist Group,  
és a Great Black Orchestra alapítása-  
kor megmutatkozott, később Chicagó-  
ban, a Chicago Art Ensemble (1969)  
és az American Academy of Creative  
Music létrehozásában is jelentős szere-  
pet játszott. Mindkét formában Bowie  
és társai a jazz és a polgárjogi mozgal-  
mak történetének korszakos fejezetét ír-  
ták zenei, esztétikai, ideológiai és össz-  
művészeti tevékenységükkel. Bowie min-  
dig feltűnt – hangszeres tudásán túl –  
expresszivitásával, humorával és jelle-  
zetes megjelenésével. Az Art Ensemble  
mellett jelentős életművének az a része  
is, amelyet a Brass Fantasy vezetőjeként  
alkotott, nem beszélve Cecil Tylorral,  
Archie Shepp-pel és más nagyságokkal  
készített felvételeiről. Októberben éppen  
Londonban turnézott a Brass Fantasyval,  
Budapestre már hiába várták, mert hirtel-  
en kórházba kellett vinni, és többé már  
nem térhetett vissza a színpadra.

Bécs a hetvenéves Nikolaus Harnoncourt-  
t ünnepeli: Lapzártánk után rendez-  
zik azt a hangversenyt, melyen a mester Haydn- és Dvořák-művek társas-  
ágában – hosszú pályafutása során első ízben – egy Bartók-kompozíciót  
vezényel: választása a Divertimentóra esett. A jeles esemény alkalmából  
a MTA Zenetudományi Intézetének Bartók Archivumából Bartók Hegedű-  
versenyének díszkötésű autográfját kapja ajándékba. Reméljük, Harnon-  
court régóta dédelgetett álma, hogy e versenyművet vezényelje, egy je-  
lentős lépéssel közelebb kerül a megvalósításhoz, hiszen most egy olyan  
forrás kerül a kezébe, mely számos interpretációs kérdésre rávilágít, s  
ugyancsak számos korábbi előadásról „lerántja a leplet”.  
Hegedűsök, figyelem! Harnoncourt szólístát keres.

A Blue Note lemezkiadó Stefan  
Harris (vibrafon), Jason Moran  
(zongora), Greg Osby (altszaxo-  
fon), Mark Shim (tenorszaxofon),  
Tarus Mateen (bőgő) és Nasheet  
Waits (dob) közreműködésével ja-  
nuár végén új lemezzel jelentke-  
zik. A hatvanadik éves kiadó a  
New Directions című lemezzel kí-  
vánja a figyelmet saját hagyomá-  
nyaira, egyben tehetséges fiatal  
művészeire irányítani.





*Az éneklő  
hegedűk  
mestere*

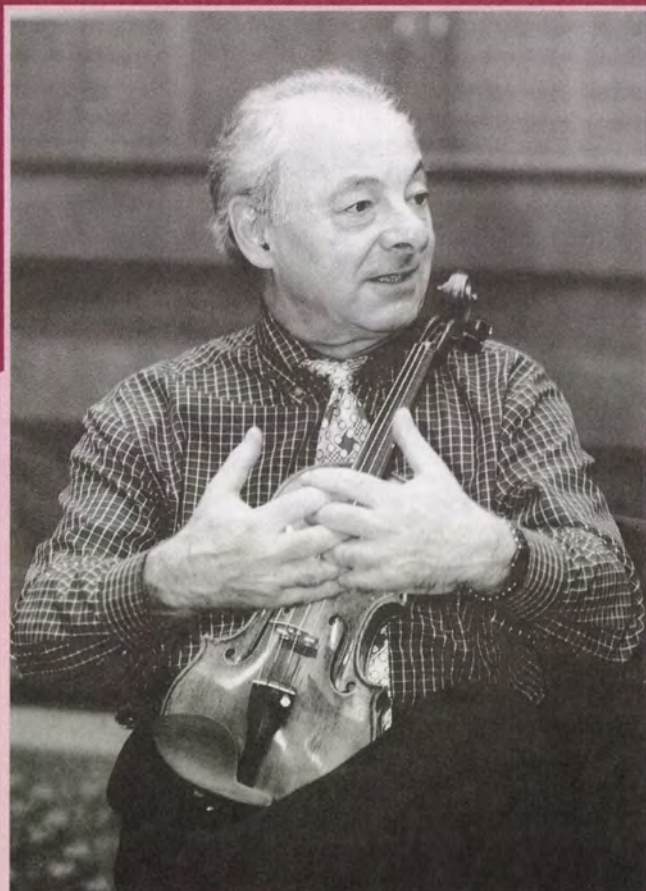
Fotók: Balczay László



# PAUK GYÖRGY

„KÉPEK, TÖRTÉNETEK, MILIÓ”

Ötesztendős korában szeretett bele a hegedű hangjába, és soha meg sem fordult a fejében, hogy esetleg más hangszer is választhatna. A Zeneakadémián Zathureczky Ede tanította meg arra, hogyan lehet szép hangon játszani, hogyan lehet szabadon, könnyedén muzsikálni, szinte énekelni a hegedűvel. Neki és Weiner Leónak köszönheti, hogy megtanulta azt is: a legfontosabb a hangok mögötti mondanivaló, az az üzenet, amelyet a hangversenydobogóra kilépő művésznek a hegedűjével közvetítenie kell. Pauk György, a Londonban élő művész tudását ma már nemcsak a koncertjein mutatja meg, hanem mesterkurzusokon és a Királyi Akadémia professzorként igyekszik mindezt átadni a fiatal hegedűsök százainak is.



**Gramofon:** Mennyire tanítható ez a művészet?

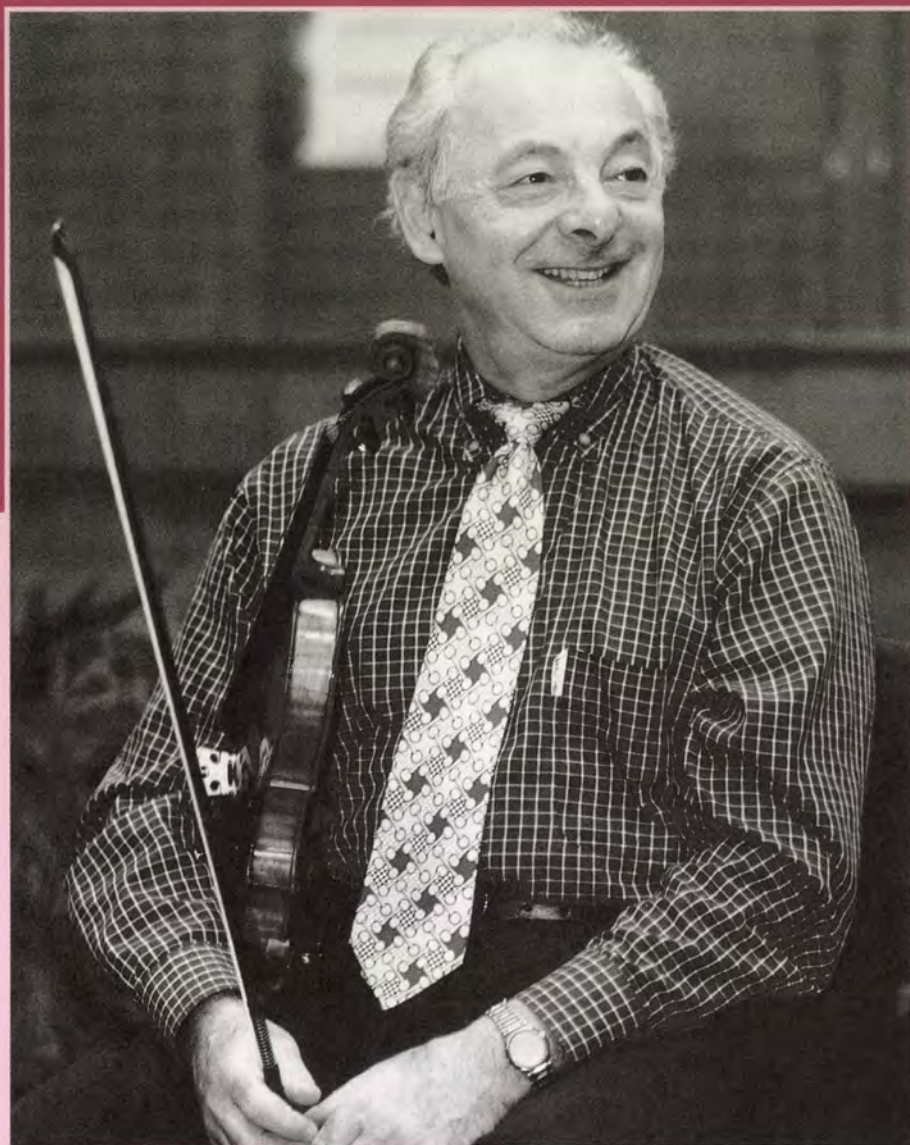
**PAUK GYÖRGY:** Szerencsére én nemcsak megmutatni tudom, hogy hogyan kell hegedülni, hanem el is magyarázom, ebben is igyekszem Zathureczky örökét folytatni. S bár egy mesterkurzuson rövid idő áll a rendelkezésemre, ezalatt is igyekszem színeket, irányokat mutatni, inspirációt adni. A tanítás egyébként régi szerelmem, először harmincöt esztendővel ezelőtt kezdtem fiatal hegedűsökkel foglalkozni. Angliában több muzsikugeneráció is akad, amely az én kezem alatt nőtt fel, koncertmestereket, együttesvezetőket, szólistákat is találni köztük. A londoni Királyi Akadémián jelenleg öt állandó növendékem van, és közülük ketten magyarok. A tanítás óriási felelősséget

jelent, én azonban boldogan foglalkozom a fiatalokkal. Jó látni, hogy egy ifjú tehetségből hogyan válik művész, s remek érzés, hogy ehhez én is hozzájárulhatok, hogy hasznosítani tudják a tapasztalatomat és a tudásomat.

**G:** Az angliai egyetemen ismerős névvel találkozik a látogató. Az ön által vezetett tanszék ugyanis Zathureczky Ede nevét viseli.

**P. Gy.:** Igen, az én kérésemre kapta ezt a nevet, mert szeretném megőrizni, továbbvinni a legendás mester hagyatékát. Nincs olyan nap, amikor ne gondolnék rá. A magyar hegedűművészet egyik legnagyobb alakja volt, s olyan egyéniség, akit nem szabad elfelejteni. Nagyon szeretném, hogy megszülessen végre az emléké, hegedülé-





sét őrző lemez. Ez ügyben már többször tárgyaltam a Hungaroton vezetőjével. Remélem, a közeljövőben valóban elkészülhet a CD.

**G:** Az ön számára nagyon fontos az is, hogy szép hangon játszon, de akadnak, akik éppen ezért marasztalják el, maradiának, elavultnak nevezve a hegedülését.

**P. Gy.:** Többen nem tartanak elég modernnek, de én ezt büszkén viselem. Változott ugyanis a muzsikálás stílusa. Napjainkban nem az a legfontosabb, hogy szép legyen a hang, hanem az, hogy valaki minél virtuózzabban, minél hangsúlyosabb dinamikával játszon el valamit. Ha ma meghallgatók öt hegedűst, nem tudom őket megkülönböztetni, mert mindegyikük játéka egyformának hangzik. Nincs meg az a különbözőségük, az a karakterük, amelynek alapján Ojsztrahot, Heifetzet vagy Szigetit két perc után felismeri az ember. Én pedig azt valom, igenis gyönyörű hangon, énekelniünk kell a hegedűnkkel, úgy, hogy legyen mon-

dánivalónk a muzsikálásunkkal, hogy képeket fessünk, miliőt teremtünk, vagy történeteket meséljünk el.

**G:** Tátrai Vilmos egyszer a hegedülést „szent rabszolgaságnak” nevezte.

**P. Gy.:** Igaza volt, hiszen ha két napot kihagyok, már nem mozognak a megfelelő módon az ujjaim. De egyébként mindig azt gondolom, egyetlen dolog rosszabb a hegedülésnél, a balett. A táncosnak ugyanis ugyanennyit kell dolgoznia, mint nekünk, ráadásul nem is ehet azt, amit akar. De félretéve a tréfát, persze fontos, hogy az ember hegedülése könnyed legyen, hogy ne látszódjon, milyen nehéz szépen megszólaltatni ezt az instrumentumot. Egyszer az egyik koncertem után azt mondta nekem valaki, kár, hogy nem tudta, a hegedülés ilyen könnyű, mert akkor ő is megtanult volna ezen a hangszeren játszani. Ez volt életem egyik legszebb bókja. Nekem egyébként a rengeteg gyakorlás sem jelent gyötrelmet, hiszen a zenénél nincs szebb dolog a világon. Számomra pe-

dig a napi penzum sem mechanikus ujjgyakorlat. Abban is színek, képek és érzések vannak. Ha pedig elkezdek muzsikálni, akkor számomra minden más elfelejtődik.

**G:** S amikor az ember kétszázötvenhatodszor játssza el ugyanazt a hegedűversenyt, akkor sem unja, akkor sem válik gépiessé?

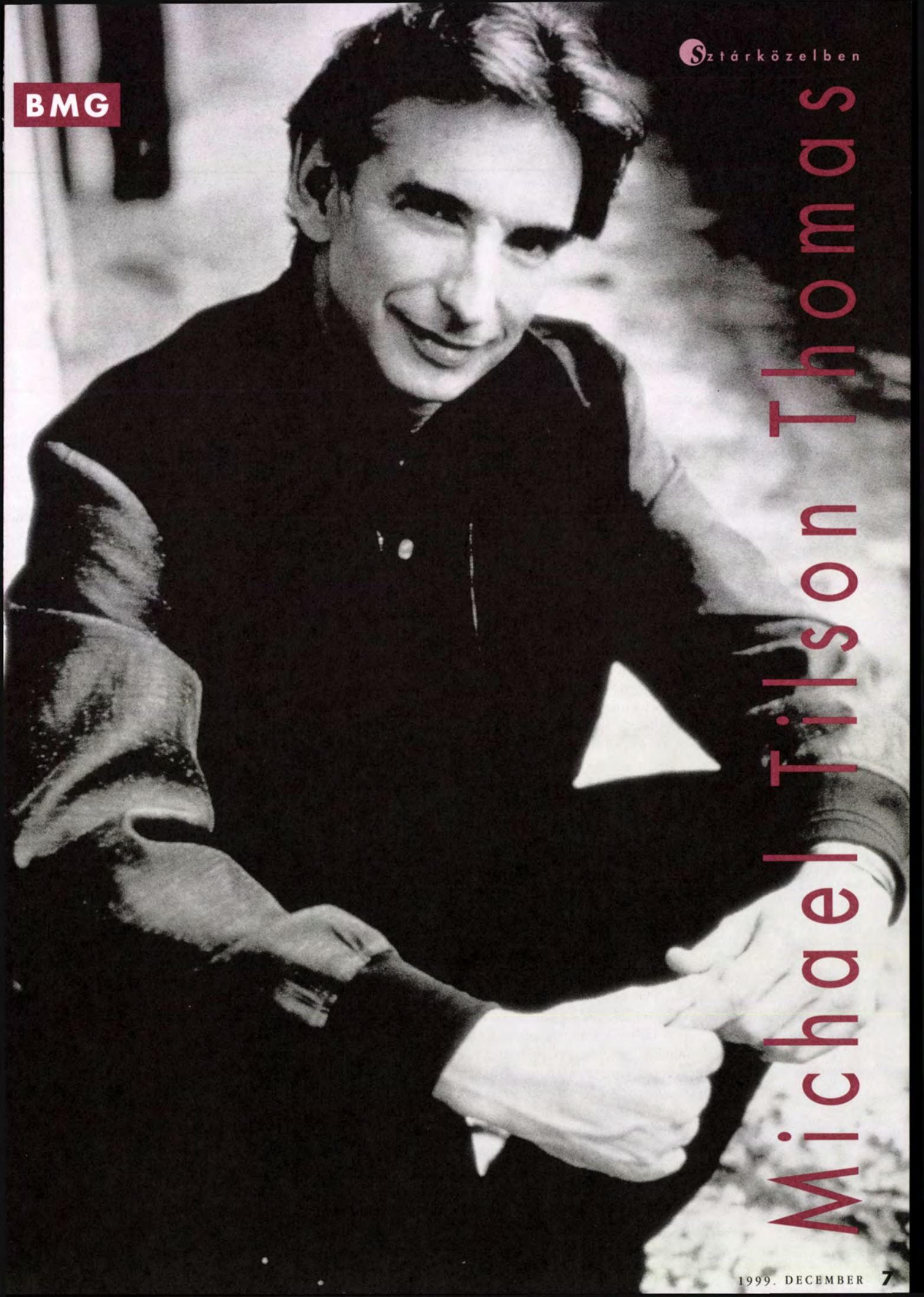
**P. Gy.:** A filozófiámmal összeegyeztethetetlen, hogy én valamit rutinból, megszokásból játszok. Ezért is van szükségem mindig valami újra, állandóan igyekszem frissíteni, színesíteni a repertoáromat. Számos huszadik századi darabot, Lutoslawski-, Penderecki- vagy Schnittke-művet én tűztem először műsorra. Szeretem a kortárs muzsikát. Mostanában pedig a barokk zene titkait próbálok megfejteni. Ma ugyanis már nem lehet úgy játszani Bachot vagy Händelt, ahogy ezt negyven esztendővel ezelőtt tanultuk. Számomra sem az, sem napjaink korhű előadásmódja nem igazán üdvöztető, ezért próbálok középutat találni. Ami pedig emellett mindig nagyon lényeges volt az életemben, az a kamarazene. A partnerektől számos impulzust, új inspirációt kap az ember, a közös muzsikálás megunhatatlan.

**G:** Hegedűművészként bejárta már a világot, számos zenei díj, elismerés birtokosa. Mire vágyik még ilyenkor az ember?

**P. Gy.:** Úgy vélem, teljesen elégedett lehetek azzal, amit elértem. Jelenleg 2002-ig van tele felkérésekkel a naptárom. Amikor pedig úgy érzem majd, hogy már nem akarok többet koncertezni, akkor a tanítás lesz az életemben a főszerep. S az oktatás mellett gyakrabban járok majd színházba, operába. Sokat leszek majd a spanyolországi házamban, ahol kifekszem a napra, és élvezem, hogy jut időm a családomra.

Réfi Zsuzsanna





**BMG**

Sztárközelben

Michael Tilson Thomas



Azon kevés amerikai muzsikusként egyike, akinek neve nemcsak karmesterként, hanem zongoraművészként, zeneszerzőként és pedagógusként is jól cseng. A San Franciscó-i Szimfonikusok főzeneigazgatója művészcsaládba született, hiszen dédapja, Pincus Thomashefsky korának ismert színésze és színműírója volt, a nagyszülők – Boris és Bessie – pedig a század eleji amerikai jiddis színház alapítói, de Michael édesapjából, Theodor Herzl Thomashefskyből is felszínre törtek a művészi hajlamok: ő költő és festőművész is volt egyben. Zenész nem volt a családban, s talán nem véletlen, hogy az 1944-ben Los Angelesben született fiú ebbe az irányba indul: beiratkozik a Dél-Kaliforniai Egyetem zongora szakára, ahol John Crownnál képi magát, de ezzel egy időben karmesterséget, sőt zeneszerzést is tanul Ingolf Dahl kezei alatt. Még csupán tizenkilenc éves, amikor már viseli a zeneigazgatói címet, igaz, még csupán a Fiatal Zenészek Alapítványi Zenekaránál, de ami egész pályájára meghatározó élmény, az az, hogy kora nagy komponistáinak közelébe kerülhet, és számos Stravinsky-, Boluez-, Stockhausen- és Copland-kompozíció premierjénél bábáskodhat a Los Angeles-i úgynevezett hétfő esti koncerteken. A fiatal, ambiciózus zenész zongoristaként és karmesterként eközben együtt dolgozhat a híres gordonkaművésszel, Gregor Piatigorskyval, de a hegedűjáték óriásával, Jascha Heifetzcel is. Húszas éveinek elején Friedelind Wagner növendékeként már eljut Bayreuthba is, ahol zenei asszisztensként és segédkarmesterként foglalkoztatják.

Még mindig csupán huszonnégy éves, amikor elnyeri Tanglewoodban a Koussevitzky-díjat, amely egyből a világhíres Bostoni Szimfonikusok segédkarmesteri székébe röpteti. Amikor a kinevezését követő tizedik napon William Steinberg főzeneigazgató megbetegszik, Tilson Thomas számára megadatik a nagy lehetőség, és be is ugrik főnöke helyett vezényelni. A Lincoln Center-beli déli hangverseny egyből ráirányítja a szakemberek figyelmét, nem véletlen tehát, hogy az emlékezetes koncert után nem sokkal már megajándékozzák a zenekar állandó vendégkarmesteri posztjával. E minőségében 1974-ig marad – közben többek között a kisebb kvalitású Buffalói Filharmonikusok élén is vállal fellépéseket –, majd hangversenyeinek híre még nagyobb magasságokba emeli: 1981-től már a túlparti nagy zenekarok közül a Los Angeles-i Filharmonikusokat dirigálhatja négy éven át. De arra is fordít időt, hogy – még a hetvenes évek-

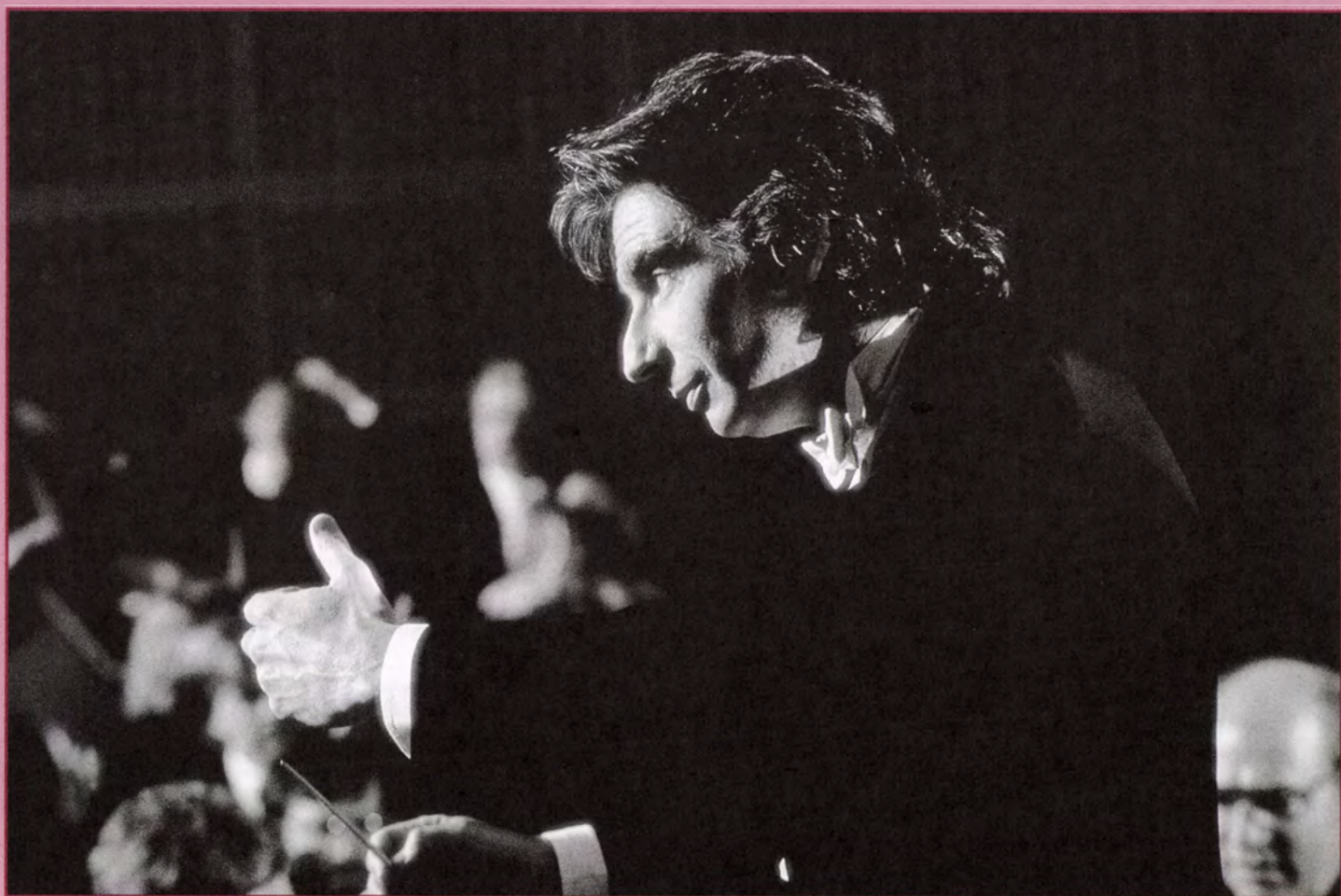
ben – zenei ismeretterjesztő előadásokon keresztül a klasszikus zenére neveljen, ezért nem véletlen, hogy amikor felkéri a New York-i Filharmonikusok ifjúsági hangversenyeinek tévés közvetítéseire, azonnal igent mond, és évekig hirdeti az ígét.

Idővel Amerika-szerte ismert zenei szaktekintéllyé emelkedik, zenei fesztiválok gründolásához nyújt segítő kezet, igazgatója és vezető karmestere lesz az Ojai Fesztiválnak, majd a Great Woods Zenei Fesztivál dirigensként számos emlékezetes hangversenyt jegyez. A törésmentesen felfelé ívelő karrierben az egyik fordulópontra kétségkívül 1988, amikor is Tilson Thomas nyit Európa felé, és elfoglalja a Londoni Szimfonikusok vezető karmesteri posztját – ezt utóbb állandó vendégkarmesteri posztta változtatva, ma együtt irányítja a londoni muzsikuskat Sir Colin Davisszel –, de ugyanabban az évben hazájában zenekart is alapít, mégpedig egy addig soha nem létezett nemzeti gyakorló orkesztert, amihez a nevet Dvořáktól kölcsönzi, és a Miami Beach székhelyű New World Symphonyban az amerikai konzervatóriumok legtehetségesebb növendékeit gyűjti össze, hogy a lelkes fiatalokkal utóbb mestertanárként és karmesterként bejárja a fél világot, Európától Japánon át Dél-Amerikáig, sőt olyan rangos koncerttermekben is biztosítson fellépéseket számukra, mint a Carnegie Hall, illetve az ugyancsak New York-i Avery Fisher Hall.

A fiatal muzsikusból álló zenekar élén a karmesternek egyúttal módja nyílik saját kompozícióinak bemutatására is. Így 1991-ben az UNICEF jótékonyági hangversenysorozatán belül – Audrey Hepburnnel mint narrátorral – elhangozhatott Tilson Thomas nagyszabású, modern oratórikus műve, az „Anna Frank naplójából” is. A darab azóta – természetesen mindenekelőtt a szerző-karmesternek köszönhetően – bejárta a világot, de a legemlékezetesebb talán az 1995-ös New York-i előadás volt, amelyen Anna Frank halálának ötvenedik évfordulójára emlékeztek, és ahol Debra Winger volt a mesélő.

Míndeközben a londoniakkal is megfordul a világ számos pontján, és a koncerteken igyekszik külön figyelmet fordítani bizonyos zeneszerzők kompozícióira, akik közül Brahms, Gershwin, Rimszkij-Korszakov, Mahler, Toru Takemitsu és Steve Reich kívánczik említésre. Kiemelkedő sikert arat Mahler-ciklusával, és nemcsak Londonban, hanem Bécsben és Tokióban is az elragadtatás hangján beszélnek ezekről a hangversenyekről. Japánba amúgy is kedvesen fogadott vendégként tér vissza rendszeresen, amely





kapcsolat tulajdonképpen Leonard Bernstein patronálásának köszönhető, aki társként maga mellé veszi a saporói Pacific Music Festival (Csendes-óceáni Zenei Fesztivál) életre hívásához, és ahová nagy nevű mentora halála óta is visszahívják. A fesztivál zenekarával egy másik kompozícióját is sikerre viszi: 1995-ben az ezúttal a hirosimai bombázás ötvenedik évfordulójára írott Showa/Shoah hangzik el világbe-mutatóként Japánban.

A pályáiv egy másik fontos dátuma 1995, akkor indul ugyanis a jövő évezredbe átnyúló, öt éves főze-neigazgatói szerződése a San Franciscó-i Szimfonikusok élén. Éppen ötvenesztendő, amikor átveheti a több mint nyolcvanéves múlttal rendelkező zenekar irányítását, és a kritika azonnal mellé áll. Dicséri zeneiségét, újító kedvét a műsorválasztást tekintve és azt a bátorságát, amelynek köszönhetően ma élő amerikai komponisták darabjait karolja fel, és ezzel a koncertlátogató publikum új rétegét képes becsábítani a város rangos hangversenypalotájába, a Davies Symphony Hallba. Tilson Thomas már San Franciscó-i működésének elején, az első szazon végén kéthetes amerikai zenei fesztivált varázsolt a terembe, ahol a mester vigyázó, gondoskodó bábáskodásával megszólalhattak Cage mellett többek között Carl Ruggles, George Antheil és Phil Lash darabjai is. Nem csoda ezek után, hogy a Washington Post kritikusa, Tim Page a lelkesedés hangján írt recenziót a zenekar újjászületéséről, a varázsos hang-

zás megteremtőjéről egy múlt őszi Carnegie Hall-beli Gershwin-koncertet követően.

Még 1995-ben az addig a Sony-nál, Deutsche Grammophon-nál, BMG-nél, Nonesuch-nál és Argónál Gramophone-díjakkal és más lemezkitüntetésekkel honorált CD-produkciókkal a zsebében az amerikai sztár dirigens exkluzív szerződést írt alá a BMG Classics/RCA Read Seal lemezkiadónál, és már legelső lemeze – Prokofjev Romeo és Juliája a San Franciscó-iakkal – kiváló kritikákat kapott. Az 1996-ban megjelentetett Copland a Modern CD-n a szerző zongoraversenye és zenekari variációi hallhatók, míg a Villa-Lobos zenéje kiadványon – a New World Symphonyval és Renée Fleming énekével – egy Bachianas Brasileiras-darab. A legutóbb kiadott Berlioz-lemez után a közeljövő tervei között Mahler és Stravinsky kompozíciók szerepelnek.

Tilson Thomas – mint mondják, utalva a gyökerekre és Stravinskyhoz, Heifetzhez és a többi nagysághoz fűződő egykori kapcsolataira – tipikusan amerikai zenész, aki egyúttal vérbeli showman. Túl az ötvenen, ma is fiatalos. Sudár termet, hajlékony, hosszú kezek jellemzik, amelyekkel jól érthetően közli útmutatásait, egyben minden koncertjén határozott mozdulatokkal vezeti a rábízott zenekarokat.

Korántsem véletlen, hogy az 1994-ben az amerikai kortárs kompozíciók népszerűsítéséért Ditson-díjjal honorált karmestert még ugyanabban az évben az Év Karmestere címmel is megtisztelték hazájában.

Lindner András



# SIBELIUS

## zenekari műveinek interpretációjáról

(2. rész)

Leonard Bernstein a New York-i Filharmonikusokkal annak idején az összes szimfóniát bejátszotta (Sony). Előadásainak a megszokottól csekély mértékben eltérő volta egyrészt az autonóm művész egyéni értelmezéséből adódik, másrészt az európaítól eltérő amerikai zenekari hangzásból. Általában nem túl távoliak ezek az interpretációk attól, amit megszoktunk, itt-ott azonban feltűnnek bennük szokatlan s emlékezetes mozzanatok. A VI. szimfónia első tétele például a rendkívül gyors tempónak köszönhetően egészen más hangulatú, mint máskor. A Sibelius említette „vad és szenvedélyes karakter” kétségkívül Bernsteinnél érvényesül leginkább.

A szimfonista Sibelius egyik legkiemelkedőbb interpretátora Herbert von Karajan volt. Már londoni korszakában megörökített egy sor Sibelius-művet a Philharmonia Zenekarral, s a Deutsche Grammophonnál a hatvanas években máig utolérhetetlen felvételeket készített a Berlini Filharmonikusokkal a négy utolsó szimfóniáról. Karajan szép zenekari hangzásra törekvő esztétikája illet a késő romantikus Sibelius művészetéhez, s ritka tökéletességű előadásokhoz vezetett. Sibelius klasszikus elképzelése talán az ő csodálatos hangszíneket felvonultató, ugyanakkor túlzásoktól mentes előadásaiban öltött testet legjobban. Körülbelül másfél évtizeddel később – ugyanezzel a zenekarral – új ciklust kezdett az EMI lemeztársaságnál, ami remélhetőleg hamarosan újra hozzáférhető lesz. Csak a III.-ról nem maradt fenn vele felvétel.

Lorin Maazel az utóbbi években a Pittsburghi Szimfonikus Zenekarral vette fel a szimfóniákat (Sony). Az I. szimfóniáról készített felvétel Karajan gyönyörű olvasatainak méltó párja. Lassú, nagyszabású, méltóság teljes előadás, amilyen keveseknek és ritkán sikerül csak egy-egy jeles pillanatban. Ez nem Ashkenazy és Järvi rapszodikusan lassú tempója a III. szimfóniából. Maazel a zene lényegére érzett rá. Hasonlóan mély a IV. szimfónia előadása is, itt nem a széles tempók nagyszabású volta, hanem a finomság, az érzékeny előadásmód ragad magával elsősorban.

Sir Colin Davis az RCA lemeztársaságnál a

Londoni Szimfonikus Zenekarral vette fel nemrég a szimfóniákat. Ezek az előadások méltó rokonai Karajan és Maazel szép, részletfinomságokban bővelkedő, ihletett előadásainak. A IV. szimfóniát alighanem ők három értették meg legjobban. De Sir Colin interpretációi rokonai Saraste és Kamu organikus és artisztikus ötvöző előadásainak is. Nemcsak tudni lehet, érezni is, hogy Sir Colin szereti a zenét, amelyet vezényel, s szereti a komponistát, akinek a művét előadja. Az ő IV. szimfóniája mintha minden korábbit felülmúlta az adott előadásban kifejezett érzések komplex volta tekintetében. A III. szimfónia első tétele nagyon lassú Sir Colinnál is, mégis finom, hiszen nincs hang, amelynek hallatán ne érezné az ember az odafigyelő kidolgozást. Ashkenazy és Järvi olvasata nagyszerű, de egyszerű. Ez természetesen cseppet sem baj, hiszen a zenei előadás maga is egyszerű jelenség, ráadásul az egyszerűség is minőség. De Daviséhez állandóság, véglegesség érzése is tapad, miközben az ő tempóvétele is szélsőségesnek tekinthető. Csakhogy közben a mű olyan egységben, olyan adekvát formában áll össze, mint Berglundnál. Kajanus és Berglund integritásának színvonalát az interpretáció változásának szükséges metamorfózisa után azok közül a művészek közül, akik mind a hét szimfóniát lemezzre vették, a legisztabban valószínűleg Karajan és Sir Colin érte el. Különös Sibelius-karmester volt Sir Thomas Beecham, akinek néhány felvétele EMI-kiadásban látott napvilágot nemrég. Sir Thomas az egyik nagy Sibelius-kortárs Sibelius-dirigens volt. Amint felfedezte a finn mester művészetét, egyik legfőbb támogatója lett. Az ő felvételei Kajanuséi kontextusát mutatják. Hosszú gramofonos karrierje során Sir Thomas furcsamód kevés felvételt készített a finn zeneszerző műveiről. Kisebb művek előadásakor szélsőségesen romantikus. A Karjala-szvit indulójának burleszkyszerű gyorsasága mosolyra készíti az embert, s különös a Történelmi jelenetek I. szvitjéből való Festivo kímélt tempója is. A IV. és a VI. szimfónia fennmaradt előadása nagy művészi teljesítmény. A IV. felvétele előtt Sir Thomas a zeneszerzővel is konzultált, s igen mély és megragadó

előadást dirigált. Beecham melegséggel tölti meg Sibelius úgymond pszichológiai szimfóniáját, s egyáltalán nem törekszik visszafogottságra. Az ő szimfonikus kamarazenélését gyenge, hűvös fuvallat helyett erősebb, meleg hozó szél járja át. A VI. szimfóniában szembeötlő, hogy Sir Thomas mennyire megérezte s milyen hűen ki tudta mutatni a mű visszafogott, klasszikus voltát.

A teljes, átdolgozott Lemminkejnen-szvitet Ormándy Jenő mutatta be annak idején, és 1978-ban lemezzre is vette (EMI). Különösképp hitelesnek kell hát tekintenünk ezt a felvételt, amely historikus kontextusának figyelembevételével is középtájon helyezkedik el az elérhető felvételek közt. Esa-Pekka Salonen (Sony) valamivel telítettebb hangzást, sodróbb lendületet választ, míg Kamu (Deutsche Grammophon) előadása ebben az esetben is transzparenciájával és gondos kidolgozásával tűnik ki. Segerstam (Ondine) ezúttal nem vesz extrém lassú tempókat, megközelítése objektívebbnek tűnik. Szignifikáns felfogásbeli különbség nemigen van az említett felvételek közt. Külön is meg kell említeni A tuonéla hatyü című tételt, mely sokszor magában is elhangzik. Csodálatos finomsága és színgazdagsága miatt kiemelkedik Karajan 1965-ben megjelent Deutsche Grammophon-felvétele a Berlini Filharmonikusokkal. Érdemes összevetni ezt a felvételt Hans Rosbaud ugyancsak a Berlini Filharmonikusokkal készített felvételével. A nagy német kortárszene-dirigens a Tapiola mellett érdekes módon még a Karjala-szvitet, a Finlandiát és a Festívót, tehát Sibelius népszerű, könnyebb hangvételű műveit vette lemezzre, s előadásában, mint gyakorta, mikor jeles kortárszene-specialista vezényel korábbi zenét, gyönyörűen bontakozik ki a művek struktúrája. Karajannál a hangulatok és a hangszínek szépsége dominál, Rosbaudnál a szerkezet tisztasága. Az En Saga előadásával Maazel is, Karajan is csalódást okoz. A mondák mélyről feltörő, titokzatos, ősi világát általánosságban reprezentáló főtémát Maazel (Sony) modoros dinamikai mesterkedéssel fosztja meg elementáris hatásától. Karajan előadása (EMI) a szokatlanul gyors tempóknak, a gondos kidolgo-





Albert Edelfelt rajza Sibeliusról

zásnak köszönhetően nagyrészt érdekes és elfogadható, ugyanakkor a főtéma sebes előadása a mű hangulati világától idegen. A zeneileg kétségkívül érdekes megközelítésben nem érvényesül a mű sajátos hangulata. Az En Saga legtöbb előadása önmagát igazoló és eléggé megszilárdult előadási hagyományról tanúskodik. Kiemelkedik ezek közül Berglundé (EMI), Kamué (Deutsche Grammophon), Salonené (Sony), Ashkenazyé (Decca), Neeme Järvié (BIS) és Sir Coliné (RCA). A Maazel-nél és Karajannál problematikus középponti témát Berglund és Ashkenazy üstdob-crescendóval vezet be és emeli ki. Jól közelíti meg a művet Sir Alexander Gibson is, aki az összes szimfonikus költeményről készített felvételt – még Az erdei nimfát kivéve –, melyek legtöbbször példás elgondolásról tanúskodnak, a megvalósítás szintjén azonban olykor kissé merevek (Chandos).

Az erdei nimfáról egyetlen felvétel készült eddig, Osmo Vänskä vezényletével. Kontrollált, árnyalt, átélt és összefogott interpretáció, így az előadások mércéje ezúttal is már a kezdet

kezetén magasra került. Vänskä Sibelius-előadásaiban is felfedezni a kajanusai összetartottságot, az egészhez igazodó rendezettséget. A Pohjola lányát Kajanus is megörökítette, később pedig igazán jelentős eltéréseket nem mutató felvételeket készített róla Sir John Barbirolli (EMI), Ormándy (RCA), Bernstein (Sony), Berglund (EMI) és Neeme Järvi (Deutsche Grammophon) is.

Az Éjszakai lovaglás és napfelkelte csodálatosan bontakozik ki Doráti Antal EMI-felvételén. Eugen Jochum (Deutsche Grammophon) bizonyosan szándékosan nehézkes indítás után extrém gyorsasággal – s ezért igen érdekesen – vezényli végig a művet.

A Luonnotár felvételeit két csoportra oszthatjuk. Bernsteiné Phyllis Curtin szólóénekével (Sony) erőteljesen eltér a többitől. Spontán megközelítésük érdekes és egyszeri alternatívája az összes többi képviselte tradicionálisnak nevezhető olvasatnak. Dinamikus hangzás és gondosan kidolgozott felépítés jellemzi Ashkenazy és Elisabeth Söderström (Decca), Mari-Anne Häggander és Jorma Panula (BIS),

Soile Isokoski és Neeme Järvi (Deutsche Grammophon) felvételeit. Ezeken a bejátszásokon érvényesül a legjobban a csúcspont felvezetése és kiemelése, a pikkolófuvola és a bőgők különös együtthangzása – az eredmény persze ez esetben a hangmérnököket is dicséri. Söderström előadásának individuális színezetet ad hangjának sűrű vibrálása. Häggander erős hangja messze szárnyal, Isokoskié pedig alapvetően lírai, de eléggé nagy volumenű ahhoz, hogy – a példás énektechnikának és kidolgozásnak köszönhetően – szépen szálljon. Dame Gwyneth Jones Doráti Antal kísérté előadásában (EMI) az éneklés önmagában való szépségének érvényesülése mellett spontán módon bontakozik ki a mű sajátos hangulati világa. Dame Gwyneth ritka vonzerővel és spontaneitással éneklé a magánszólamot, de sikerül a mű hagyományos értelmezésének keretei között maradnia. A zenekari hangzás ezen a lemezfelvételen kevésbé plasztikus, mint néhány másikon, ez azonban nem befolyásolja a nagy Wagner-szoprán produkciójának köszönhető elementáris élményt. Berglund és a Bournemouthi Szimfonikus Zenekar EMI-felvételén a karmestertől megszokott integritás kimért tempóval párosul. Taru Valjakka éneklése abszolút adekvát. Phyllis Bryn-Julson és Sir Alexander Gibson Chandos-felvétele Segerstam költői, hosszan időző megközelítéseire emlékeztet: intelligens, finom, tartózkodó éneklést hallunk biztos tradicionális kísérettel.

A Helsinki Filharmonikus Zenekarral készített gyors Tapiola-felvételével Berglund (EMI) erőteljesen eltér Kajanusától, aki a mű elejét leszámítva lassabb tempókat választott. A zene természetes folyása és kibontakozása tekintetében azonban rokon a két előadás. Berglund összefogott, feszes, szépen építkező előadásának minőség tekintetében párja, egyébként ellentétpárja az a felvétel, mely mind közül a legkiválóbb talán: Karajan utolsó Tapiola-felvétele (Deutsche Grammophon), mely saját korábbi bejátszásainál és más karmesterek felvételeinél is terjedelmesebb, a zenekari játék szépsége tekintetében pedig egyértelműen a legkimagaslóbb, miközben a mű drámai hatása is messzemenően érvényesül benne. Karajannak ehhez a felvételéhez Segerstamé (Ondine) áll a legközelebb megint csak lassabb, költőibb megközelítésével. Ő is képes a lírai és drámai aspektusok párosítására. Lassabb tempót választott Neeme Järvi is (BIS), de nála kevésbé érvényesül a drámai hatás, pedig látszólag a mű hagyományos megközelítését halljuk.

Zay Balázs



Ha osztályoznom kellene ezt az esztendőt, akkor csillagos ötöst adnék rá. A tavalyi győzelmeimnek, a Nemzetközi Karmesterverseny első helyezésének köszönhető felkérések, meghívások nagy része ugyanis erre az évre esett. S amit igazán eredménynek érzek, az az, hogy ezek nemcsak egyszeri szereplések voltak, hanem mindenható visszahívtak, mindegyik közös muzsikálásnak lesz folytatása is. Idén körülbelül ötven koncerten léptem a pódiumra, többségük az első félévre esett, január és július között harminc hangversenyt dirigáltam. Ez volt az első évem végzett, diplomázott muzsikusként (bár a zongora-zárvizsgámat idén februárban tettem le), s izgatottan vártam, vajon hogyan sikerül majd. Szerencsére számos újdonságot tartogatott számomra ez az év, sok új partnert és új darabot. Idén játszhattam a Matáv Zenekarral, a Nemzeti Filharmonikusokkal, a MÁV Szimfonikusokkal, a Magyar Rádió együttesével és a Liszt Ferenc Kamarazenekarral is. Vezényelhettem Martonvásáron és az idei Budafest két operagálájának is én voltam a karmestere, sőt Kassán beugrással vezényelhettem egy koncertet. Ráadásul jelentősen bővült a repertoárom, rengeteg művet tanultam meg és vezényeltem. Emellett az általam életre hívott és vezetett együttes, a Danubia Ifjúsági Szimfonikus Zenekar is egyre jobban működik, sikeresek a bérleti hangversenyeink, szerepelhettünk például a Bartók Rádió Klubjában. Sőt a Danubiával 2000-ben a Vatikánban is muzsikálhatunk. Idén több lemezfelvételt is dirigálhattam, a Hungarotonnál vettük fel Michael Haydn Szent Teréz miséjét, az év végén pedig Melis László szerzői lemezét készítjük el az UMZE kamaraegyüttesel és az Amadinda Ütőegyüttesel. S már lekötött szerződéseim vannak a 2000-es évre is, vezényelek majd Japánban, és nyár elején pedig remélhetőleg az Operaházban is debütálhatok, a tervek szerint Verdi Traviátáját dirigálom. S persze szeretnék majd egy karmesterversenyen is indulni. Összegezve, soha rosszabb évet, mint az 1999-es!

# Fiatal művészek 1999-ről és millenniumi terveikről

## SZEPES ANDRÁS csembalóművész

Az utóbbi esztendők legjobbika ez az esztendő, hiszen több nemzetközi versenyen részt vettem, s május elején Prágában, a Prágai Tavasz keretében rendezett csembalóverseny győztese lettem. Ezenkívül elnyertem a Martinu-csembalóverseny legjobb előadásáért járó különdíjat a Bohuslav Martinu Alapítványtól, a Prágai Tavasz Alapítvány díját, valamint Prága város különdíját. Természetesen az utóbbi esztendők munkájának a gyümölcse ez a győzelem, hiszen nagyon sokat köszönhetek zeneakadémiai professzoromnak, Sebestyén Jánosnak, akinél 1997-ben szereztem diplomát, és annak az ösztöndíjnak is, amellyel a kölni zeneakadémián tanulhattam két esztendőn át. S persze a prágai megmérettetésre is sok időt szántam, már tavaly, az év végén elkezdtem a felkészülést. A tavaszi versenyt követően felkérést kaptam a prágai Martinu-csembalóversenyre és Cesky Krumlovba, az augusztusi nemzetközi nyári fesztiválra J. Benda csembalóverseny előadására. A győzelem kapcsán kaptam meghívást Montrealba is, jövő tavasszal Kanadában játszhatom el J. S. Bach d-moll csembalóversenyét a Montreali Kamarazenekar közreműködésével. Emellett 2000-ben a prágai Rudolfinumban szólóestet is adhatok. A verseny óta kicsit csendesebbek a napjaim, ez a gyakorlás, a repertoárépítés időszaka, szeretnék ugyanis 2000-ben minél több megmérettetésen indulni. A következő esztendőben a versenyeké lesz a főszerep.

## KOCZOR PÉTER zongoraművész

Az idei év sikerei, eredményei a tavalyi esztendőre vezethetők vissza, amikor Spanyolországban a Maria Canals-versenyt megnyertem. Ennek az első díjnak köszönhetően ugyanis sok meghívást, felkérést kaptam, és ebben az esztendőben is számos koncerten léphettem a közönség elé. Idén körülbelül negyven hangversenyem volt, többségükben szólóestek, de sokat kamaráztam is. Eljátszhattam például Mahler „A fiú csodakürtje” című dalciklusát, valamint Schubert Téli utazását. Mérei Tamással is született egy közös lemezem a Hungarotonnál, amely 2000 januárjában kerül az üzletekbe. Ebben az esztendőben bővítettem a repertoáromat is, most tanulom például Muszorgszkij Egy kiállítás képei című művét, amelyből a Hungarotonnál készítek majd lemezfelvételt. A fellépések között számos vidéki hangverseny is akadt, de külföldön is sokszor vendégszerepelhettem, koncerteztem Berlinben, Bonnban, Szófiában, Japánban és kétszer Franciaországban is. Mindenképp az 1999-es év kiemelkedő eseményei közé tartozik az a március 15-i operaházi koncert, amikor Héja Domonkossal játszottam, s ő volt a dirigense annak a nyári martonvásári hangversenynek is, amelyen a Nemzeti Filharmonikusokkal muzsikálhattam. Ilyen lényeges vendégszereplés volt a franciaországi MIDEM-gála is, amelyen szintén pódiumra léptem. Nagyon örülök annak, hogy idén együtt koncertezhettem Perényi Miklóssal és Perényi Eszterrel. A leglényegesebb sikernek pedig talán azt tartom, hogy sikerült elnyernem a Filharmónia ifjú szólistája címet. Ennek a győzelemnek azért örülök, mert így egy esztendőn át számos fellépési, bemutatkozási lehetőséghez jutok. Már több lekötött koncertem akad 2000-re, tavasszal Svédországban és Franciaországban is szerepelek. Sőt tengeren túli turné is vár rám jövőre, hiszen a Zeneakadémia javára jótékonyági koncertsorozatra indulunk Amerikába. Júniusban pedig ideje, hogy a diploma-koncertemet is megtartsam, ezt a hangversenyt ugyanis egyeztetési gondok miatt kellett egy esztendővel későbbre tolnom.



## SZALAI ANTAL hegedűművész

Jól sikerült év volt ez az idej, nagy szakmai előrelépést jelentett, s új darabokat, partnereket köszönhetek ennek az 1999-es esztendőnek. Az év elején a Római Akadémián játszhattam Prunyi Ilona zongoraművész nő kíséretével, ősszel pedig a Liszt Ferenc Kamarazenekarral hegedülhettem a Zeneakadémián, s a koncert dirigense Rico Sacconi volt. Nagy öröm volt számomra, hogy ilyen muzsikussal játszhatom. Koncerteztem Szombathelyen is, egyik kedvenc városomban, ahol már két hegedűversenyt is megnyertem, s az idej hangversenyemen a Szombathelyi Szimfonikusokat Izaki Masahiro dirigálta. Idén született meg az első két lemezfelvételem is, hiszen Petrovics Emil szerzői lemezén a Rapszódia szólóhegedűre című művet játszhattam, áprilisban pedig dupla albumon Weiner fisz-moll hegedűversenye az én előadásomban került CD-re, Hamar Zsolt dirigálásával, a Weiner-Szász Kamaraszimfonikusok kíséretével. Ráadásul a dupla lemez másik felén olyan művészek játszanak, mint Straker János vagy Varga Tibor. Az egyébként BMC kiadású két lemez nemrég került az üzletkebe. Ráadásul most ősszel megnyertem a Filharmónia ifjú szólistája címet is, ami egy esztendőn át rengeteg lehetőséget nyújt, ennek köszönhetem például azt is, hogy teljesül végre a régi vágyam, és játszhatom a Nemzeti Filharmonikusokkal. Ez a koncert a jövő esztendőben lesz a Zeneakadémián, ahol Brahms hegedűversenyét adom elő Oberfrank Géza dirigálásával. Most igyekszem bővíteni a repertoáromat, számos új darabot tanulok, hiszen a következő évben szeretnék sokat versenyezni. De az év vége is tartogat még számomra egy jelentős fellépést, hiszen december 26-án, az Operaház nagyszabású gáláján játszhatom, amelyet Szinetár Miklós rendez, és több hazai és külföldi televíziós csatorna közvetít majd. Összegezve, számomra nagyon jó és szerencsés volt 1999.

## BOGÁNYI GERGELY zongoraművész

Úgy érzem, hogy ez az esztendő az óriási fejlődés időszaka volt. Ilyenkor mindig rájövök arra, hogy milyen sokat tapasztalhat, tudhat meg az ember egyetlen esztendő alatt is, és mennyit változhat az előző évhez képest. Rengeteg mindent tanultam 1999-ben, s ez magával hozza a következő kérdést is, azt, hogy mi lesz jövőre. Az egyik legnagyobb dolognak azt tartom az idej történései közül, hogy tizenkét Liszt- és tizenkét Chopin-etűdöt játszottam el egyetlen koncerten. Nem elsősorban fizikai teljesítmény volt ez, hanem inkább szellemi és zenei, egyfajta erőpróba, hogy tényleg győzöm-e, bírom-e mindezt lelkileg, hogy képes vagyok-e egy romantikus hős szélsőséges lelkivilágát megjeleníteni, ezt követően pedig egy nagyon hasonló, de mégis teljesen más miliőt megteremteni. És rájöttem arra, hogy lehetséges, hogy képes vagyok rá. Nagyon lényeges az is, hogy elkezdtem komolyan Bachhal foglalkozni, eddig ugyanis kicsit idegenkedtem, féltem a művészetétől. Most van időm és lelkierőm is, hogy foglalkozzam a zeneirodalom egyik legnagyobb zsenijével. Az idej esztendőben is akadt versenygyőzelmem, és számos, körülbelül félszáz koncerten léptem a hazai és a külföldi közönség elé. Volt olyan öt hetem, amely alatt összesen tizenhat hangversenyt adtam. Vendégszerepeltem többek között Mexikóban, Franciaországban, Olaszországban, és elkészítettünk Kelemen Barnabással egy dupla albumot is Liszt műveiből. Emellett lesz idén még egy másik lemezfelvételem is, decemberben a Honvéd Férfikkal szintén Liszt-alkotásokból születik CD. Az év utolsó hónapjában pedig több hazai hangversenyen is találkozhat velem a közönség.

## KELEMEN BARNABÁS hegedűművész

Remek évet zárhatok, hiszen januárban a Salzburgi Mozart-versenyen I. díjat nyertem Nagy Péter és Pertis Zsuzsa kíséretével, s ennek a győzelemnek köszönhetően számos felkérést kaptam, ráadásul felléphettem a Salzburgi Napok nyitógáláján. Februárban Ausztriában sieltem, emellett a Zeneakadémián adtam egy koncertet Kokas Katalinnal és Héja Domonkossal, amelyen Bach kettősversenyét játszottuk. Márciusban a Liszt Ferenc Kamarazenekarral játszhattam, emellett Bogányi Gergellyel adtunk szólóestet. Áprilisban ismét Héja Domonkossal muzsikáltunk együtt, s a Zeneakadémián Jandó Jenővel, Éder Györggyel adtuk elő Beethoven harmasversenyét, Fenyő Lászlóval pedig Brahms kettősversenyét játszottuk. Közben pedig vetünk egy felújítandó, de végre saját lakást. Májusban Bogányi Gergellyel készítettük el egy dupla album első felét, amelyen Liszt összes hegedűre-zongorára írt műve szerepel. Sőt ennek a hónapnak a végén egy amerikai musicalszerző Magyar rapszódia című darabjából is lemezfelvételt készítettem, a CD azóta már meg is jelent. Júniusban levezsgáztam hegedűből, lelki támaszként elkísértem Kokas Katit egy magyarországi hegedűversenyre, s Fadd-Domboriban jutott idő egy kis kajakozásra is. Júliusban a Beniczúr kertben adtunk hangversenyt Kokas Kati-val és a Sinfonietta Hungaricával, amelyen Héja Domonkos dirigált. Ezt követően pedig írországi turnéra utaztam, majd Finnországba, a Kuhmói Fesztiválra, amelyen a trióversenyt megnyertük Bogányi Gergellyel és Bogányi Tiborral, és ennek a győzelemnek köszönhetően is számos felkérést kaptunk. Augusztusban ismét jutott idő egy kis pihenésre, gyakorlásra, részt vettünk Kokas Kati-val a Semmeringi Nyári Akadémián, s megnyertük az ottani zenei versenyt. Szeptemberben Bogányi Gergellyel felvettük a Liszt-darabok második felét, s így teljesen elkészült a dupla album. Emellett pedig nekikezdtam a lakásfelújításnak is. Októberben több vidéki hangversenyen léptem a közönség elé, novemberben pedig angliai koncertsorozaton vettem részt Kocsis Zoltánnal és a Nemzeti Filharmonikusokkal. December 11-én megint eljátszom Brahms kettősversenyét a Zeneakadémián Fenyő Lászlóval, ahol ismét Héja Domonkos fog dirigálni. Ugyanezen a helyszínen adok egy szonátaestet 20-án, Nagy Péter kíséretével, s a koncerten Kokas Kati és Perényi Miklós is fellép. Az év utolsó napján is muzsikálok, hiszen szilveszterkor az operaházi gálaesten szerepelek. Úgy gondolom, ez az 1999 egészen jól sikerült.

*Lejegyezte: Réfi Zsuzsanna*



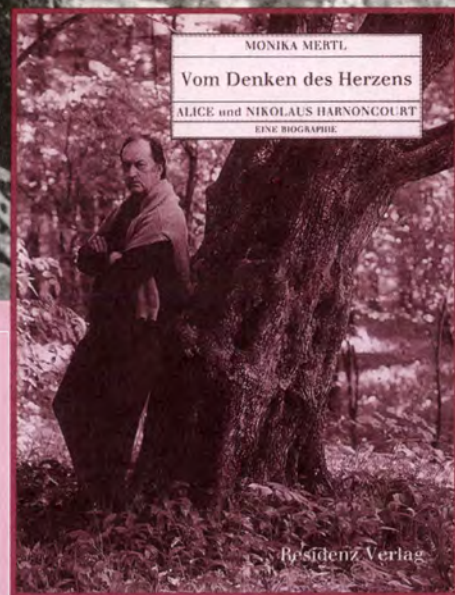
# HARNONCOURT 70!

„A művészet a szív gondolkodásmódjából fakad” – mondotta 1991-ben, a Mozart-év végén tartott beszédében Nikolaus Harnoncourt, korunk egyik legnagyobb hatású, egyszerűen mind legtöbbet vitatott zeneszégényisége. Mint ahogy – a francia matematikus és filozófus Pascal kifejezését kölcsönözve – „A szív gondolkodásáról” szól az a salzburgi Residenz Verlagnál a közelmúltban megjelent Harnoncourt-monográfia is, amelyet Monika Mertl osztrák zenekritikusnő írt ragyogó stílusban, nagy részletező kedvel.

Ennek a sok részletre kiterjedő figyelemnek köszönhetően megismerjük a könyvből a nem mindennapi muzsikus különleges származását is. Az egyik ükapa nem más, mint a Habsburgok grazi ágának legjelentékenyebb tagja, János főherceg, a XIX. századi osztrák történelem egyik leghaladóbb szociális gondolkodású alakja, ahogy ma mondanánk: korai „zöld”-je. Ni-

kolaus Harnoncourt édesanyja, von Meran grófnő tehetségesen énekel; az apa, De la Fontaine-d'Harnoncourt-Unverzagt gróf az I. világháborúban navigációs tisztként a Monarchia tengerészeténél szolgál, s miközben az ellenséges hajókat kémleli, hobiból operettekét komponál egy hadviselt zongora mellett. („Ha én annyit tudtam volna, mit ő, akkor ma zeneszerző volnék. Irigyeltem zongoratudásáért és sajátos muzikalitásáért” – mondja apjáról Harnoncourt.) De a nagybácsi sem akárki: René d'Harnoncourt az Egyesült Államokban vált híressé; ő ismertette meg a negyvenes évek Amerikájával – európai, régi, nemesi család sarjaként – az indián népek művészetét, majd a New York-i Museum of Modern Art kiemelkedő ténykedésű igazgatója lett.

Az őseiket okiratilag 1237-ig visszavezető La Fontaine-ek a XVIII. században telepedtek át az osztrák–németalföldi (ma belga) kisváros,



Harnoncourt környékéről Ausztriába. Miután a vagyon a művészi hajlamú – szenvedélyesen rajzoló, Bach zenéjét alaposan ismerő – nagypapa kezén elúszik, a család az anyai nagyszülőknél, a még János főherceg építtette grazi Meran-palotában él, egészen Hitler bevonulásáig (a klasszicista palota ma a grazi zeneakadémiának ad otthont!). A náciizmus iránti megvetés, a „nobless oblige” eszmei tartása és a mélyen megélt vallásos hit lettek Nikolaus Harnoncourt ifjúkorának legfontosabb élményei; a



kedvenc regényhősétől, Don Quijotétól kölcsönzött idealizmus, a művészettel szembeni föltétlen komolyság zenélésének ma is olyan alapvonása, amely még egy Mozart-szerenád vagy Strauss-keringő „gondtalanságában” is mélyebb értelmet sejtet. („A művészet éppen-séggel nem tetszetős ráadás, hanem ama köldökzsinór, mely az istenivel köt össze minket” – így Harnoncourt az említett Mozart-beszédeben.)

Egy másik korai, meghatározó élmény: az „Újkor művelődéstörténetét” eretnek szkepticizmussal megíró, a náciak elől öngyilkosságba kényszerülő Egon Friedell. Róla a serdülő „Niki” nagy vitákat folytat apjával, mint ahogy általában is sűrű és élénk szellemi disputák teszik hangossá a Harnoncourt család mindennapjait. Nem utolsósorban innét eredhet Nikolaus Harnoncourt sajátos interpretátori megközelítéseinek egyik újabb, kulcsfontosságú jellemzője: a zenében a szabálytalan, irritáló, felrázó és ellentmondó momentumok kiemelése. Harnoncourt ma már nem is titkolja: az ártalmatlanul sima és „kiglancolt” Mozart-játék számára nem egyéb, mint a nemzetiszocialista ideológia öröksége; nyugtatószer, amelyet egy totalitárius és erőszakos rezsim az emberek elkábítására használt.

A sokoldalúan tehetséges, öntörvényű ifjú kezdetben nem tudja, milyen hivatást válasszon: csellózik, apjával és fivéreivel kamarázik, érdeklődik a szobrászat és a díszlettervezés iránt, sőt kacérkodik a színészzel is (zenélése innét kapja majd teátrális-drámai hangsúlyait), marionettszínháza számára pedig saját kezűleg faragja ki a bábokat (ez a készség utóbb a régi hangszerekkel való találkozásakor válik hasznára). A pályaválasztást a tizenhét éves fiatalember számára egy 1947 őszi, beteggyógyulást hallgatott rádióközvetítés könnyíti meg: Furtwängler vezényli Beethoven hetedik szimfóniáját... S a háború utáni Bécs zeneművészeti főiskoláján immáron eljönnek az irányt adó találkozások, barátságok (köztük a holland csembalistán, Gustav Leonhardtal, akivel két évtized múlva – és további két évtizeden keresztül – közösen veszi lemezre a Bach-kantáták hatvan CD-t megtöltő zenéjét). E kapcsolatok révén s az osztrák fővárosban intézménynek számító Josef Mertin régi zenei kollégiumán Harnoncourt előtt olyan távlat nyitogatja kapuit, amelyet addig vagy csupán csak messziről csodált (a Kunsthistorisches Museum régihangszer-gyűjteményét járva), vagy pedig egyenesen elutasított (a náci korszak „rég nemet zenét” népszerűsítő, azt blockflöte-, vagyis furulyatudásra leegyszerűsítő kiadványait lapozva). Csak hogy a megházasodó, majd – a Harnoncourt-ok tradícióját követve – nagy családot alapító, fiatal csellistának mindenekelőtt kenyéretet után kell néznie. Ehhez ekkor hangsze-

res tudása mellett már kiváló instrumentummal – Johann Baptist Schweitzer 1848-ban Pest-Budán készített mestercellójával – is rendelkezik. („Ha egy zenész nagyon odafigyel a hangminőségre, adott esetben még a rossz hegedű is mesterhangszerként szólhat a kezében. Nekem mindig megvolt ez az erősségem. De azért persze arra törekedtem, hogy legyen egy csodálatos hangszerelem.”) Köztudott, hogy Nikolaus Harnoncourt 1952 és 1969 között a Bécsi Szimfonikusok csellistája volt. Az viszont már kevésbé ismert tény, hogy maga Herbert von Karajan, az együttes akkori vezető karnagya vette őt oda, képességeit a posztra várományos – más zenekari tagok által kiszemelt – kollégáké elé sorolva. („Már ahogy leült a székre, láttam, hogy leszerződtem” – állítólag ezt mormogta maga elé Karajan, mialatt Harnoncourt próbajátékát figyelte.) Karajan egyénisége, a mód, ahogyan a lehető legkevesebb próbával a lehető legnagyobb eredményt és hatást érte el, Harnoncourt-ra nagy hatást tesz. („Akkoriban azt mondtam: alapjában véve tökéletesen mindegy, mit csinál, mindig sikere lesz, mindig az első lesz, mert ő ilyen. És semmi nem kényszeríti arra, hogy zenéljen, mint ahogy engem sem kényszerít semmi, hogy őt elsősorban zenésznek lássam. Kisugárzása azonban olyan erős, hátából annyira erős kisugárzás érkezik, hogy képes egy háromezer fős terem közönségét is elvarázsolni. Ez pedig már-már rejtélyes dolog.”) Évtizedekkel később, midőn Harnoncourt már maga is híres karmester, a Salzburgi Ünnepi Játékokon való föllépésének Karajan a kerékkötője. Ehhez képest, a nagy mágus földi pályafutásának véget értével, Harnoncourt-t nevezik majd Karajan „örökösének”, ami részben nem lehet véletlen. (Apró, de jellemző adalék: az özvegy Eliette Karajan magánközlése szerint, Salzburg melletti villájának hangstúdiójában férje lelkesen hallgatott Harnoncourt-felvételeket...) Salzburg és a szépséges salzkammerguti táj végső soron nem is a számtalan művészi kompromisszumot kikényszerítő, monstre fesztivállal köti magához a „bélhúrok lovagját” (kezdetben így gúnyolják, több-kevesebb szeretettel, a felhangokban dús, eredeti-hangszereles játék apostolát), hanem az itteni, világhírű zeneakadémiával, a Mozarteummal, ahol Harnoncourt 1973-tól húsz éven át a „rég zene elméletét és gyakorlatát” tanítja. (A bécsi főiskolára történő kinevezését professzor kollégái „fűrik meg”; csak nem fogják az ifjúságot olyasvalakire bízni, aki elvből megkérdőjelez mindent!)

A Bécsi Szimfonikusok fiatal csellistájaként Harnoncourt – számtalan jelentéktelen „kappellmeister” mellett – a kor összes jelentős dirigensét megismerte: Fricsaytól Monteux-ig, Celibidachétól Giuliniig. A legendás óriások között ott van még Clemens Krauss is, akit me-

sélős, a zenét „zenén kívüli” történetekkel magyarázó próbamódszeréért sok kritika ér, de akinek Harnoncourt – lelke legmélyén – nagyon is igazat ad. Hisz éppen a beszédesen artikulált, a zene retorikai erejét kiaknázó megközelítés lesz majd az övé, s épp az általa „Klangrede”-ként (= „beszédszerű zeneként”) jellemzett muzsikálás válik mércévé a szakmai ízlése és ítélkezése terén (Harnoncourt írásai magyarul „A beszédszerű zene” címmel jelentek meg). E színházi vénájú zenész a tisztán hangszeres tételekben is „titkos programokat”, drámai-operai szituációkat fedez fel, miközben a szöveges műveket – lett legyen egy mise kanonizált szövegéről szó – az egyes affektusok impulzív megragadásával teszi lenyűgözően élettélivé (a vallásos textusok értelmezésében, azok spirituális erejének felszabadításában nagy segítségére van öccse, Philipp Harnoncourt, a neves teológus és liturgiátörténész).

A Bécsi Szimfonikusok „tizenegyedik csellistájának” az utolsó zenekari pult mögött hamarosan az első mellé is lehetősége adódnék odatelepíteni. Harnoncourt, a kínálkozó anyagi előny és Karajan kifejezett kívánsága ellenére, ezt visszautasítja: elkötelezettséget immár nem a szimfonikus nagyzenekar iránt érez, hanem ama régi zenei kisegyettesért, amellyel otthonában négy év óta próbál, s amely 1957-ben a bécsi Schwarzenberg palotában lép – Concentus musicus Wien néven – a nagyvilág színe elé. A mára már legendás formáció nemcsak iskolát teremt, nem csupán interpretáció történetet ír, de mind a mai napig meg is őrzi sajátosan egyéni, mondhatni bécsiesen „olvadékonny” hangzaskarakterét. Harnoncourt cselló helyett zengő hangú *viola da gamba* mellől irányít, a kongeniális hangversenymester pedig nem más, mint felesége, Alice, a barokkhegedű-játék nemzetközileg elismert specialistája. A Concentus-tagok mindegyike hangszereinek megszállott mestere, miközben egyikük sem ebből a tevékenységből él; szervezeti szabályzatuk nincs, a muzsikások maguk között egyenlő arányban osztják fel a tiszteletdíjat. Mivel pedig sem állami szubvenciót, sem szponzori támogatást nem fogadnak el, külföldi utaztatásuk valódi luxus (akár csak Budapestre történő, rég esedékes, újabb meghívásuk is, sajnos, megfizethetetlen...). A reneszánsz és barokk hangszerkészlet összegyűjtése hosszú évek szívós áldozatvállalásának, nemkülönben fondorlatos „mesterkedéseinek” köszönhető. Előfordul, hogy az áhított ritkaságot strómanal vetetik meg, hiszen Harnoncourt-ék felbukkanása egy-egy aukción ébbe szökkentené az árakat. Még sziszifuszibb munka a repertoár kiépítése; a legeldugottabb gyűjteményekből meghozatott mikrofilmekről oldalak ezreit kell kímásolni anélkül, hogy bárki garantálhatná: zeneileg valóban értékes darabokkal van dol-



guk. („A zeneművek minőségének felismerésére nincs más mód, mint hogy e műveket eljásszuk. A partitúra elolvasása ezt nem helyettesíti. Teljesen primitívnek kinéző darabokról kiderülhet, hogy zseniálisan egyszerűek, miközben pazarul összetettnek tűnő kottaképek szószátyárnak bizonyulnak.”)

Am voltaképpen miből is adódik ez az érdeklődés a „még soha nem hallott” iránt? Monika Mertl könyve jól érzékelteti a háború utáni



évek hangulatát, amikor az emberek szívesen nyúltak lelki kapaszkodóért az európai kultúra múltba vésző értékei után. S míg a fölfedezés ténylegesen az ismeretlenből választotta tárgyát, addig a közvélemény valóban töretlenül lelkesedett. Mihelyt azonban már nemcsak a középkor és a reneszánsz elfeledett kincseit, hanem időben közelebb századok közkedvelt műveit érintik az eretnek kezek, a megrögzült hangzásélményből fakadó ellenállás mindjárt növekedni kezd. Márpedig Harnoncourt figyelme a „még soha nem hallott” mellett egyre inkább az „így még soha nem hallott”-ra is kiterjed. Merthogy, mint mondani szokta, aki meg akarja lepni a hallgatót, annak előbb önmagát kell meglepnie... („Idegesített, hogy például Corelli trioszonátái, amelyek a vonósképzésben viszonylag korán sorra kerülnek, oly elmondhatatlanul unalmasan szólnak. Megpróbáltunk újszerűen közelíteni e darabokhoz, összehasonlítván azokat az itáliai barokk képzőművészettel: ha az ember Bernini szenvedélyes szoborműveire gondol – ugyanennek a kornak a zenéje éppily szenvedélyes kellett hogy legyen!”)

A régi korok muzsikája iránti lelkesedés másik táplálója, érthető módon, épp az új, a kortárs zene. Divat ez idő tájt párhuzamokat vonni a XIV. századi francia mester, Guillaume de Machaut motettakonstrukciói és Igor Stravinsky kompozíciós technikái között. Azt azonban csak kevesen tudják, hogy a nagyközönség elöt-

ti első bemutatkozást – évekkel megelőzve a hivatalos debütálást – Paul Hindemithnek köszönheti Harnoncourt akkor még név nélküli együttese. Hindemith 1954-ben a Bécsi Szimfonikusokkal készül előadni Claudio Monteverdi *L'Orfeóját*, s amikor a Konzerthaus főtitkára a kért korabeli hangszerek („violák”, „cinkék”, „regál”...) listáját a témába vágó hóbortjáról ismert, ifjú kolléga elé helyezi, elámul, hogy az nemcsak a soha nem hallott nevű instrumen-

tumokat tudja biztosítani, hanem azok – nagyrészt egyébként a szimfonikusokból toborzott – megszólaltatóit is. Az azután már más kérdés, hogy utóbb igazán elképedve maga Harnoncourt lesz! („Eljött az első próba – és mintha villám csapott volna belém. Teljesen fölkavart ez a zene, amely tökéletesen új volt számomra. Nemcsak a mű, hanem egyáltalán maga Monteverdi – hasonlíthatatlan élmény! Stílusbeli különlegességei, jellegzetes fordulatai örökre belém vésődtek – ez mind ebből az elő-

adásból származott. Hogy mit történt a cinkékkel? – Miután egy éven át gyakoroltunk rajtuk, Hindemith néhány ütem múltán leállította őket; így szólt: játsszuk mégis inkább angolkürtön.”) Közel másfél évtizednek kell eltelnie, míg Harnoncourt a számára megnyíló Monteverdi-univerzumot – a hanglemzfelvétel segítségével – közkinccsé tudja tenni. És még további évekbe kerül, míg találkozik ennek az univerzumnak a színpadra álmódójával, a zseniális francia díszlettervező-rendezővel, Jean-Pierre Ponnelle-lel. („Ponnelle adta Harnoncourt erős intellektuális fantáziájának és interpretációs kedvének a testet, a test élvenségét, a párát, a lehetet” – mondja a Ponnelle haláláig gyümölcsöző művészi frigy összehasonlója, a zürichi operaház egykori vezetője, Claus Helmut Drese.)

Az előadási praxisban tett megfigyeléseit Harnoncourt azonban általános érvényre kívánja emelni, kiszabadítván a legjellemzőbb stílusjegyeket a régi zenei specialisták gettójából. Törvényszerű, hogy a celló- és gumbajátékos hamarosan a modern nagyzenekarok elé áll. Amiként az is természetes, hogy pálcá nélküli vezénylése újabb viharokat kavart. („Zenekari muzsikusként megállapítottam, hogy nincs egyedül üdvözítő vezénylési technika. Ha visszaemlékezem kiegészítő zenekari tagként teljesített első szolgálatomra, azt kell mondjam, az előadás egyetlen pontján sem tudtam, mikor van az ütem első ütése. Képtelen voltam erre a vezénylési technikából rájönni. Később

megértettem: a zene vezénylése nem azt jelenti, hogy az ütemet ütjük, hanem hogy a helyes hangsúlyokat adjuk meg. Ahány karmester, annyiféle vezénylési technika.”) A Graz városa által 1985-ben „híres fia” számára alapított nyári fesztivál, a *styriarte* lehetőséget ad újabb tartós együttműködésre, ezúttal Harnoncourt és az Európai Kamarazenekar között. És talán nem véletlen, hogy a fiatalokból álló együttes működése sokban hasonlít a Concentuséhoz. („Nagyszerűnek tartom, hogy ők is mindannyian ugyanazt a honoráriumot kapják, beleértve a koncertmestert is. Mindannyian! És ezt hallani is a játékokon!”) Velük, fiatalokkal hódítja Harnoncourt vissza saját ifjúsága egykori szellemi terrénját, az osztrák–német romantika zenéjét, vagy ahogy Monika Mertl írja, „a korán beérett és gyakran korán is elhalt romantikusok merész kifejezési skáláját”. Mint ahogy velük veszi fel Beethoven kilenc szimfóniáját is, ami komolyzenei lemezkiadójának a „Három tenor” mellett a legnagyobb kereskedelmi sikert hozza...

A könyv hosszan idézi az Európai Kamarazenekar egyik tagját. Íme, miként látja egy vonósjátékos azt a dirigenszt, aki maga is vonospult mellől lépett föl a karmesteri dobogóra: „Analitikus módszere persze elvesz valamit a muzsikustól: azt a máskor meglévő, kellemes érzést, hogy kedvükre nyúlhatik a húrt. Érthető, ha ez frusztrációt okoz. Hiszen némelyek ezt is vetik a szemére: hogy amit csinál, az túl hűvös, túlságosan szétszabdalt. És amikor aztán más karmesterrel játszunk, akinél mindannyian nekiláthatunk a hangokat rettentően megvibrálni, akkor persze azt mondjuk, hogy: milyen fantasztikusan meleg tónus; meg hogy: olyan jól esik a hangokat végre igazán kijátszani. Harnoncourt mindezt sokkal inkább az intellektusával ragadja meg. Nem mondanám, hogy agyasan; hisz a szép dallamok iránti érzéke még megvan, és ez óriási nyereség. Ő először is annyira szétszedi a dolgokat, hogy olyan szólások és ritmusok is hallhatóvá válnak, amelyek máskor gyakran elsikkadnak a nagy tumultusban. Számomra ez hatalmas segítség. Mert néha az az érzésem, az interpretációt csak úgy átvasaljuk, csupán a legfelső rétegre ügvelve. De bizonyára vannak olyanok, akik e szilánkokat azután már nem tudják maguknak egységes képpé összeilleszteni... Amiben azonban meglehetősen egyetértünk: ő olyan karmester, aki rettentően sok energiát ad át. A zenészek ugyanis többnyire úgy érzik, kiltúgozzák, energiájuktól megfosztják őket. Harnoncourt-tól az ember sohasem kiszípolozva távozik. Akkor is képes életet lehelni belénk, amikor már félholtan ülünk ott. Nem tudom, ő maga honnan veszi az energiát. A legnagyobb csodálattal adózom ezért neki.”

**Mesterházi Máté**



**Chopin**  
Zongoraversenyek

• Teldec – Warner •

Amikor a '98-as Budapesti Tavasz Fesztiválon vendégeskedve bejelentette, hogy Brahms B-dúr zongoraversenyének magán-szólamát Richter emlékének ajánlva óhajtja eljátszani, a Zeneakadémia közönsége még csak az orosz lélek, a szláv érzelmesség vonzó reprezentánsát vélte felismerni Elisabeth Leonskajában. De már az első hangok után kiderült, ennél jóval többről van szó: korunk legnagyobb muzikusainak egyike ül a klaviatúránál, olyan erős és szuverén egyéniség, hogy kisugárzása betölti a termet, s bőv-körébe vonja mind a zenészp partnereket, mind a publikumot. Akkor úgy gondoltam, interpretációja attól rendkívüli, mert saját mondanivalója van Brahmsról – s ebben nem is tévedtem. Most, hogy a Teldec újdonságán, a két CD-t tartalmazó Leonskaja-album 2. korongján (Portré) is kitüntetett helyen szerepel az op. 83-as Brahms-koncert részlete (II. tétel), feltételezésem bizonyítottan tetszik. Csakhogy ezúttal azt is be kellett látnom, a művész nem kizárólag Brahms-tolmácsolásaiban üt meg ennyire személyes hangot. Merőben egyéni módon nyúl például honfitársai, az orosz nagyok – Csajkovszkij, Muszorgszkij, Szkrjabin, Sosztakovics – oeuvre-jéhez is, de a legizgalmasabb perszonális kapcsolatban alighanem a Chopin-életművel áll. Ezért hat revelációnak az ő előadásában a buzgó zongoravirtuózok által elcsépelte op. 53-as polonéz is (ha valaki, hát a 70-es évektől Bécsben élő Leonskaja igazán tudja, honnan az a fájó lüktetés a szülőföld



C h o p i n



Frédéric Chopin  
e-moll zongoraverseny, op. 11  
f-moll zongoraverseny, op. 21  
Elisabeth Leonskaja – zongora  
Cseh Filharmonikus Zenekar,  
vezényel: Vladimir Ashkenazy,  
valamint egy  
– Leonskaja  
korábbi felvételeiből válogató –  
Portré-lemez

szívverését felidéző nemzeti táncban), hát még a két versenymű – a varsói konzervatórium falai közül a nagyvilágba kitört Chopin nekiiramodása a Parnasszusnak! Nem lehet nem észrevenni a rokon vonásokat Chopin és Leonskaja életrajzában, jöllehet előbbi húszévesen, utóbbi egy évtizeddel érettebb korban tette meg ugyanazt a sorsdöntő lépést Kelet-Európából Nyugat-Európába. (Persze eltérő történelmi körülmények között, ám nagyon is hasonló késztetések következtekben.) Gondolom, a hanglemezpiacot manapság fojtogató válsághelyzetben a Teldec ezt is mérlegelte, mikor e század végi karácsonyra ütemezve a Leonskajával tervezett Chopin-CD üzleti stratégiáját kidolgozta. Az album valóban szenzáció; nem egy újabb cikkely a már számtalan nagysággal rögzített Chopin-versenyművek hanglemez-katalógusában, hanem igazi esemény. Meghatározó a mű előadástörténetében éppúgy, mint a nemzetközi CD-kínálat roppant áradatában.

Elisabeth Leonskaja 1945-ben látta meg a napvilágot Tbilisziben – ahol a desztalinizáció után is eredeti helyén maradt a generallisszimusz óriásszobra! –, s mivel anyukája

úgy gondolta, hogy „egy kislánynak jól áll, ha zenét is tanul”, hétévesen elkezdett zongorázni. A következő évben már nyilvánosság elé lépett, és 1963-tól a moszkvai konzervatórium növendéke lett. A Liszt-tanítvány Siloti hagyományait ápoló Jacob Milstein osztályába járva megnyert néhány nagy európai versenyt (Bukarest, Párizs, Brüsszel), de művészi kibontakozásához a díjknál is jelentősebb impulzust adott a tehetségére felfigyelő Fischer Annie, valamint Richter, aki koncertezni hívta meg, s vele játszott lemezre a Mozart-sonáták Grieg-féle kétzongorás változatát (a Portré programjában ez a legendás együttműködés is felvillan a K 545-ös darab kezdőtételével). Noha hangjának színe és volumene a szimfonikus zenekar tuttiját is diadalmasan átviszi, Leonskaja versenyművek szölistájaként sem mond le kamaramuzsikusi fantáziájáról: lélegzetvisszafojtva hallgatja az ember, milyen gyengéd és leheletfinom dialógust folytat az e-moll Chopin-koncert lassújában a kürttel, s hogyan lélegzik együtt a finálé bravúros rubatóiban a zenekarral. Jellemző, amit a két zongoraversenyt kísérő Cseh Filharmonikusokról dicséretképpen mond, vonósszólamokat „hatalmas kvartett” minősítéssel illetve. A szóhasználat a világ élvonalbeli kamarazene-társaságaival – így többek között a Guameri, az Alban Berg és a Borodin Quartett – meghitt munkakapcsolatban álló pianistára vall, a prágai zenekar és az orosz származású Vladimir Ashkenazy zongoraművész-karmester meghívása pedig ismét a Teldec-konceptióról árulkodik: amikor Leonskaja Chopin-zongoraversenyeket játszik, a szláv aurát erősítse a közreműködők névsora is! Az idea kivitelezése sikerült, mert a dirigens – aki szintén a moszkvai konzervatórium hagyományain nőtt világhírű pianistává, akárcsak Leonskaja, de újabban már többször látható a karmesteri pulpison, mint a hangszer mellett – érzékeny és inspiráló partnere a szölistának, s a zenekar talán története legragyogóbb óráit élte meg ezen a felvételen. Nem csodálkoznék, ha abba a lemezpanteonba, amelybe a világszínvonalú produkciók válogatott elitje kerülhet csak be (Juilliardék például a hat Bartók-vonósnegyessel), a századvég kimagasló értéke gyanánt legközelebb ezt a CD-t vennék fel.

Kerényi Mária

**A HUNGAROTON CLASSIC ajánlata**

**A teljes HUNGAROTON CLASSIC katalógus olvasható az interneten: <http://www.hungaroton.hu>**

J e l m a g y a r á z a t



kiváló



jó



közepes



hallgatható



hallgathatatlan



**1 Strauss**  
**A rózsalovag**

• Deutsche Grammophon  
– Universal •

Úgy vettem észre, mostanában divat Karajant nem szeretni. Általában mindenki elismeri, hogy a XX. század egyik legnagyobb formátumú dirigense volt, pejoratív kíséző megjegyzés nélkül mégis ritkán szokták emlegetni. Mert hát diktátor volt, arrogáns és kegyetlen, főként berlini igazgatósága alatt tartotta rettegésben zenészeit, akik végül egyhangúan felázadtak ellene. Médiasztár lett, új karmesteri fajt próbált teremteni, rendezett és színházat építtetett. Parancsolt és hőködött. Hogy ez mind benne lenne a zenéjében, nem hiszem. Azt mondják, a rengeteg felvételtől egyik-másikon hallatszik is a hajtás, a nagyvonalúság, a gondatlanság és a név üres csillogása. Lehet, nem tudom. Mindenesetre az 1960-ban készült salzburgi élő felvétel még olyan zenészt mutat, aki – legalábbis az operaházban – képes ötvözni a régi és új hangzásideált, a kettő metszéspontjában áll, jó helyen és jó időben. Karajan annyira ismeri *A rózsalovag* partitúráját, amennyire talán csak szerzője ismerte. Ha valami hibájául róható fel a dirigensnek, az az, hogy ebből a tudásából kifolyólag karmesterből bábmesterré lép elő, durván fogalmazva: dróton rángatja zenészeit. Ezzel mégis teljesíteni tudja a Strauss-partitúra mindenkori legfőbb sajátosságát és elvárását, tudniillik hogy a különböző zenei felületek egymáshoz illeszkedését, egymásba torlódását úgy oldja meg, hogy maga a váltás, az illeszkedési pont, ahol ritmus, tempó, tónus, apparátus stb. megváltozik, átfordul, nem érhető tetten. Megmarad egy érezhetően erőltetett, kényszerítő lendület, amely folyamatosságot szül, és amelyből halljuk, hogy a



R. S t r a u s s



Richard Strauss:  
Der Rosenkavalier  
Marschallin – Lisa della Casa  
Octavian – Sena Jurinac  
Sophie – Hilde Güden  
Ochs – Otto Edelmann  
Faninal – Erich Kunz  
a Bécsi Staatsoper Kórusa  
Bécsi Filharmonikusok  
vezényel:  
Herbert von Karajan

zene mozog, de hogy ehhez „mit kellett megmozdítani, az együttes és vezetőjének titka marad. A „régebbi”, egyfajta „al fresco” hangzásideál felismerhetőségében valószínűleg nagy szerepe van a felvétel fogyatékoságainak. A Grosses Festspielhaus csodálatosnak mondott akusztikája ezen a monokorszak egyik utolsók közé tartozó felvételén nyilván nem élvezhető a maga teljességében. A belső szölamok, illetve a vonóskar alsó stímmjei tompán, olykor alig hallhatók, de a hangmérnöki túlkapások lehetőségének korlátozottsága miatt „kiszóló” hangok se zavarják az előadást. Természetesen sok zörejt, köhögést, suttogást stb. nem lehetett kiszűrni, és kevésbé hallgathatók – például a harmadik felvonásban egyenesen zajtengerré válnak – a teljes színpadi és zenekari apparátust igénylő – Straussra oly jellemzően – egy időben, de különböző zenei rétegeket összegző tömeges jelenetek. Bár az első felvonás bevezetője tragikusnak mondható rezes gikszerrel indul, a folytatás jóvoltából az opera közönsége hamar megfélelmezhető róla. Karajan és a Bécsi Filharmonikusok minden kétséget kizáróan meggyőznek arról, hogy a „wienersche

Maskerad” szenvedélyes szerelmi vonaglással kezdődik, mely eljut a csúcspontig, és fokozatosan ellankad, hogy szereplői ráeszméljenek a külvilágra egy énekesmadár üzenetén keresztül. A Marschallin felvonás végi lírája olyannyira ritartando, hogy ha nem áhítónánk a folytatásra, rögtön elakadna. A második felvonás valcerbe torkolló zárása a megtorpanásokkal és újrakezdésekkel tökéletes illusztrációja a becsipett Ochs tántorgásának, a jól ismert édes-bús dekadenciának. Sajnos a végső tetőpont, az utolsó felvonás női tercettjében a hosszan tartott hangok és a nagyívű legatók energiája nem egyenletesen végigvitt, többször érezhetjük úgy, hogy eltörik az egyik legerőteljesebb operatörténeti pillanat kerek élménye.

A felvétel énekeskiválósága a Marschallint éneklő Lisa della Casa és a jugoszláv származású Sena Jurinac mint Octavian. Mindketten a háború után berobbanó, új, német nyelvű énekesgeneráció elsőrangú képviselői, egyben Karajan „sztárjai”, pártfogoltjai a Staatsoperben. Lehetetlen elbűvölőbbet elképzelni Lisa della Casánál, valóban „fiatal és gyönyörű középkori nő bécsi bájjal és könnyedséggel”. Német kritikusok írtak ilyet és ehhez hasonlókat a bemutató után, a Hofmannsthal és Strauss által teremtett figura legeszményibb színpadi tolmácsolójának nevezve ki a svájci énekesnőt. Az általa életre keltett Marschallin rendelkezik a rafináltság és rezignáltság összes szükséges jegyeivel, a hangszín pedig hasonló a Schwarzkopféhoz – Karajan stúdióban inkább vele vette fel a szerepet –, ám nélkülözi annak túlzó édességét, mesterkéltségét. Német szövegejtése az elképzelhető legjobb. Sena Jurinacnak gyönyörű a hangja, már-már túlságosan is az egy Octavianhoz. Kitűnő, énekesek között ritka vérbeli muzsikuss, nincs szüksége beszédszerű tónusra, mindent az énekhangjával mond el. Hilde Güden a kellően kislányos, cserfes és ragyogó Sophie-k iskolapéldája, bár „himmlische, nicht irdische” magasságai egyenesek és élesek, mintha egy régi mozgókép kísézőzenéjéből lennének kivágvva. Otto Edelmann lenyűgöz a lumpenbáró vidéki tájszólásával, kevésbé a mélybasszushoz gyenge alsó hangokkal.

A lemez megjelentetésével régi adósságot számol fel a Deutsche Grammophon. Az Osztrák Rádió felvétele korszakhatárt jelöl a Salzburgi Ünnepi Játékok történetében, ugyanis a Karajan vezényelte *Rózsalovag*gal nyitották meg az új színházat, a Grosses Festspielhaust 1960-ban.

Várnai Balázs





**Sári József  
Időmalom**

• Fonó Records •

Az értelem és a kreativitás dicsérete – ezt a címet is adhatnánk a felvételnek. Mert ezúttal kettős csúcsteljesítményről van szó, a szerzői és az előadó-művészi produktum egyaránt tekinthető a maga nemében egyedülállónak.

Az alcím, „A kánon művészete” Bach híres sorozatára rímél, azonban kissé kancsal ez a rím. Míg a barokk óriása összefoglaló művet írt, Sári kánonszerkezetű darabjait a műsorszerkesztés szempontja „hozta össze”. A kánontechnika sokoldalú, és nem mechanikus. A lemezen vannak kötött és szabad kánonok, sőt a *Nászzenében* (az egyetlenben, amelyben Ittész Gergely mellett Ittész Zsuzsanna is közreműködik) a kánon kötöttségeinek jelentős feloldását is megfigyelhetjük. (Az összeállításban szerepel az előadó egy darabja is, a *Kánon a mélyben*, amely Hommage à József Sári.)

Annyiból hasonlít a mostani összeállítás a nagy elődére, hogy e szerző sem adta meg konkrétan az előadó hangszereket, hanem kizárólag a homogenitásra törekedett, egynemű (azonos) instrumentumok megszólaltatásával.

Sári József kompozícióinak szinte mind-egyikére jellemző a konstruktivista-strukturalista szemléletmód, zeneisége mellett dominál az intellektualizmus. E művek szellemi rokonai egyaránt kereshetők a reneszánsz vokálpolyfónia nagymestereinél, valamint a matematikai módszerekkel operáló kortárs darabok között. Egyetlen kivétel a *Soledad* című, szólófuvolára szánt mű, amely ékesen bizonyítja, hogy a



S Á R I J Ó Z S E F



Sári József  
Echo-hoz  
Időmalom  
Nászzené  
Axioma  
Soledad

Bücsü Glenn Gouldtól  
Arion éneke

Ittész Gergely: Kánon a mélyben

Ittész Gergely – fuvola

Ittész Zsuzsanna – fuvola

szerző a kánon kötöttségeitől függetlenül, a fuvola kínálta újszerű lehetőségek tágas világában is otthonosan mozog. Idekívánkozik egy rövid részlet Alain Robbe-Grillet közelmúltban készült interjújából: „Azt hiszem, a rendben nem érvényesül a szabadság. Ugyanakkor nem tudom, hogy mitől aggódnak jobban: a rendtől vagy a túlzott rendtelenségtől. Ami a szabadságot illeti, (...) szabad csak az lehet, aki nem veszi túlságosan komolyan önmagát.”

A fentiek értelmében nagy öröm, hogy a *Soledad* is felhangzik a kánonok között. Sári József szándéka: a rendteremtés. Az általános szempont nem köti meg a kezét, ugyanakkor magyarázatot ad arra, hogy miért vállalja időnként már-már a személytelenség gesztusát is, a formavilág minél tisztább érvényesítéséért. Nagy kérdés viszont, hogy a filozófiába, a szándé-

kok nyilvánossá tételébe vetett feltétlen hite s annak verbalizálása hasznos-e művei fogadtatását illetően. Hasonlóképp „pórus járt” már Schönberg is, aki feltárta darabjai komponálásának technikáját, s ezek után a szakmabeliek figyelme nem a stílusra, hanem kizárólag a kivitelezésre irányult. Vajon nem lenne szerencsésebb, ha nem tudnánk, mi áll Sári néha már steril tisztaságú darabjai hátterében – hanem hagyná zenéjét „önmagáért beszélni”, bízva annak autonóm hatásában?

Bravúros teljesítmény Ittész Gergelyé, aki a többszólamú darabokat egymaga szólaltatja meg a felvételen, rájátszásos módszerrel. A technikai lehetőségek gyümölcsözők, s a művész kamatoztatja is őket bőségesen! Minden elismerés megilleti őt ezért a sikeresen végrehajtott merész vállalkozásért. Ugyanakkor hangsúlyozni kell, hogy a szerző eredetileg nem ezt a feladatot tűzi az előadó(k) elé, s voltaképpen pedagógiai hasznuk is akkor érvényesül igazán, ha kamaraegyüttesek tolmácsolásában csendülnek fel.

Ezek a kompozíciók – mint a szerző írja – „komoly játékra” adnak lehetőséget. E játéklehetőségek számát növelte bravúros egyéni teljesítményével Ittész Gergely.

Két rövid elgondolkodtató írást kínál a kísérőszöveg: az előadóét „a szerzőről és a művekről”, s a szerzőét „az előadóról és az előadásról”. Sári válaszol arra a bizonyára sokakban felmerülő kérdésre, hogy miért vállalkozik valaki ilyesfajta megmérettetésre: „mert szereti a zenét, ezt a zenét, a zeneszerzőt, a hangszert, és szereti az olyan feladatokat, amelyek leküzdése segíti újabb minőségi csúcspont meghódításában.”

Szándéka ellenére nem járt hasonló eredménnyel a szavakkal egyébként igencsak ügyesen bánó fuvolista, amikor a művekről jellegzetességeket közlő, informatív elemzések után a zeneszerzőről is írt. Legyen bármennyire is kongeniális az előadó, felelősséggel aligha veheti a bátorságot, hogy „megdicsérje” a szerzőt, elhelyezve az alkotót a maga által elképzelt-feltérképezett zenei világrendben: „Mondhatjuk: Sári József kitűnő tanulónak bizonyult. Tanulónak, hiszen ő nem iskolát írt, mint Bach, hanem iskolába járt: a saját magának saját maga által kijelölt iskolába. A kánonírás a rend, a fegyelem és figyelem iskolája volt számára. Felsőbb osztályba léphet...”

Fittler Katalin





**Penderecki**  
Klarinétverseny

• Teldec – Warner •

A címlapkép és a felirat azt sugallja, hogy ez a CD Penderecki szerzői lemeze. Valójában nem, hiszen az ő művei között felhangzik idősebb pályatársának, Lutoslawskinak fiatalkori, *Táncprelűdök* című sorozata is. Penderecki eddigi életművét tekintve, szinte gyűjteményes összeállításnak mondható; olyan darabok kaptak helyet rajta, melyek – eredetileg vagy átíratként – a klarinétnek biztosítanak főszerepet. Egy szempontból találó a címlap. Aligha tévedünk, ha feltételezzük, hogy kölcsönösen hatott egymásra szerző és előadó. Az informatív kísérőszöveg megerősíti ezt a feltételezést: Sharon Kam, a tehetséges fiatal izraeli klarinétos először 1993-ban játszott Pendereckitől, ekkor a *Sinfonietta No. 2* korai verziójának tekinthető klarinétkvartett ősbemutatóján vett részt, majd az 1994 óta ismert, klarinétra és vonósokra szánt – e CD-n is hallható – verzió került rögzítésre az ő szólójával. Élő előadást idéz a fuvolaversenyből átdolgozott, kamarazenekar-kíséretes *Concerto*, valamint a *Prelude* és a Lutoslawski-darab is. Csak a *Három miniatűr* felvétele készült stúdióban. A New York-i Juilliard Schoolban végzett klarinétművész – miként eddig megjelent felvételei is tanúsítják – all round előadó, repertoárja Mozarttól napjaink zenéjéig terjed. Szuverén biztonsággal uralja hangszerét, mintha nem ismerné a technikai nehézségnek még csak a fogalmát sem. Játszanivalóját közlendőként fogja fel, nem közvetít, hanem átad. Értelmezett egészet juttat el a hallgatóhoz. Előadásának szembevetendő jegye a differenciált dinamikai skála; s itt nemcsak



P e n d e r e c k i



Krzysztof Penderecki  
Concerto klarinétra és  
kamarazenekarra  
Sinfonietta No. 2 klarinétra és  
vonósokra  
Három miniatűr, klarinétra és  
zongorára  
Prelude, szóló klarinétra  
Witold Lutoslawski:  
Táncprelűdök  
Sharon Kam – klarinét  
Itamar Golan – zongora  
Cseh Filharmonikus Zenekar  
vezényel:  
Krzysztof Penderecki

egyszerű hangerő-különbségről van szó. Kam szinte térben jeleníti meg szólamát, hangszere halk, néha meghitt-bensőséges, máskor pedig azt az érzetet kelti, mintha távolról szólna, ami nemcsak arra utal, hogy tökéletesen ismeri hangszere lelkét, hanem arra is, hogy nagy biztonsággal tájékozódik a kortárs művekben.

Itamar Golannal összeszokottan muzsikálnak, s kiérlelt-kidolgozott produkciónak hat valamennyi zenekar-kíséretes mű interpretációja is, ami köszönhető a muzsikusaira inspirálólag ható komponista-karmester Penderecki jelenlétének is.

A CD kínálta műsorrendtől érdemes eltérni, és a zárószámként szereplő szólisztikus *Prelűd*del kezdeni (amely után aligha lesz kedvünk abbahagyni a zenehallgatást!), majd folytatni a *Három miniatűr*rel. Ezután növekszik az előadói apparátus, ha e logikát követve a *Sinfonietta*tal ismerkedünk, s Lutoslawski első alkotóperiódusának *Táncprelűd*jeinek intermezzója után a *Concerto* világpremier-felvételeinek meghallgatásával koronázzuk meg az összeállítást.

Fittler Katalin

**francia dalok**

• Erato – Warner •

Ezt az Erato-korongot meg kell hallgatnia mindenkinek, aki szereti a francia nyelvet, a francia költészetet, és nyitott érdeklődéssel figyel a 20. század elejének francia zeneszerzőire. Sokak számára újdonságot kínál ez a program, ám szerintem bőven lesz felfedeznivalója annak is, aki jó ismerője ennek a repertoárnak. Dawn Upshaw 1999. március 26-án énekelte ezeket a dalokat a Champs-Élysées színházban. Az egész est programját Jane Bathori emlékének ajánlotta (aki ezzel a névvel a legfranciább francia énekesnője volt korának). Múzsza, aki nem az operaszínpadon kívánt látványos sikereket aratni, hanem kortársaitól, a legkülönfélébb stílusban komponáló zeneszerzőktől rendelt darabokat, énekszámokat, melyeket aztán maga mutatott be. Az elhangzó dalok egytől egyig ugyanazt a jellegzetesen francia műfajt képviselik: a mélodie-t, amely alapvetően különbözik a német liedtől, öntörvényű benne a költemény szerepe, s csak ennek szolgálója a muzsika.

A récital de mélodies ezek szerint legalább annyira irodalmi, mint zenei esemény, bár az egykori színlapon éppúgy, mint a mostani CD programfüzetében, Satie, Debussy vagy Ravel neve szerepel, s Milhaud, Roussel, Koehlin... Humoros életképek váltakoznak lírai pillanatokkal. Jelen van a nagy költészeti Honegger hat Apollinaire-megzenésítésében, a tízes-húszas évek publicisztikája (Jules Renard) és a polgárpukkasztó blöddli egyaránt. Ez utóbbinak legjobb képviselője Eric Satie, aki saját szófacsaró verseire komponált miniatűr dalokat, zenei poémákat. Számomra azonban a legfurcsább, s ezért leginkább megragadó, a svájci Koehlin lírai pillanatképe: a hegyi pataokban lábat áztató szerelmesek idillje. Igazi szecessziós darab, groteszket és átszellemült hangulatot vegyítő életkép. A remek koncerthez különleges ráadás illik: egy Poulencnek ajánlott dal 1963-ból. Lemez-világpremier, Dutilleux szerzeménye. Upshaw ennek a lemeznek a tükrében igazi specialistaként mutatkozik be. Holott jól ismerjük mint a „magas” művészet nagyasszonyát, aki szívesen énekel musicalslágereket, népszerű dalocskákat is. Ez az amerikai művésztipus a crossover korsza-

**A HUNGAROTON CLASSIC ajánlata**

**KOSZTOLÁNYI DEZSŐ**

Ötletű öt fák  
Boldog, szomoró dal  
Pényes koszorú  
Ilona  
Számadás  
Esti Kornél éneke  
Halotti beszéd  
Hajnali részegség  
Szeptemberi áhítat

Mensáros László  
Végyvári Tamás





**F r a n c i a d a l o k**



- Darius Milhaud:  
Chant de nourrice, L'Abandon  
Arthur Honegger: Hat Apollinaire-dal  
Albert Rouse: Adieux  
Erik Satie: Három melódia  
Maurice Ravel: Histoires naturelles  
Charles Koechlin: Amphise és Melitta  
Claude Debussy  
Le Promenoir des deux amants  
Henri Dutilleux: San Francisco Night  
Dawn Upshaw – szoprán  
Jérôme Ducros – zongora

**északi gyűjtemény**

• **Finlandia – Warner** •

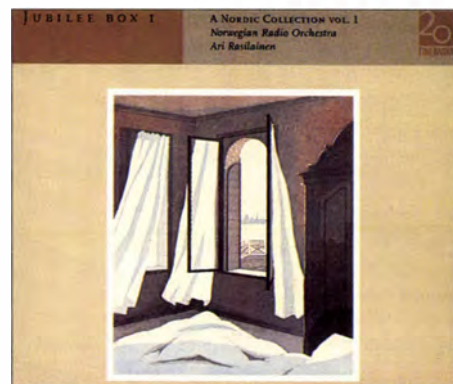
Három nemrég kiadott, különálló lemezt jelentetett meg most közös albumban a fennállásának 20. évfordulóját ünneplő Finlandia lemeztársaság.

Az első lemezen népszerű északi művek szerepelnek, természetet ábrázoló, hangulatokat megragadó alkotások, valamint kifejezetten könnyű darabok. Sibelius alkotása régen kiszakadt ugyan eredeti kontextusából, mindazonáltal kár, hogy nem a *Tavaszi dal* szerepel a lemezen, mely igazi hangulati, természeti kép, s megszólaltatni sem könnyű úgy, hogy a tavasz zsongása kirajzolódjék benne.

A második lemezen Grieg és Harald Saeverud (1897–1992) két-két Peer Gynt szvitje hallható. Saeverud kísérőzenéje amolyan mérsékelt modern darab, nem marad le, de élen sem jár. Őszintén szólva nem győzött meg arról, hogy Grieg zenéjének hosszú távú alternatívája volna. Svendsen (1840–1911) két szimfóniájának megjelenése öröndetes esemény. Méltánytalanul elhanyagolt darabok ezek, igazi remekművek, helyenként Mendelssohnra emlékeztetnek, de nem utánezatai az ő szimfóniáinak, hanem igazán eredeti alkotások. Ideje, hogy ezek iránt a művek iránt is felébredjen az érdeklődés a nem skandináv dirigensek körében is. (Az Oslói Filharmonikus Zenekarral Mariss Jansons, a Götteborgi Szimfonikusokkal Nee-me Järvi vette még lemezre ezt a két szimfóniát.)

Rasilainen, egykor hegedűse a Finn Rádió Szimfonikus Zenekarának és a Helsinki Filharmonikus Zenekarnak, Kamu, Saraste, Salonen után újabb ígéretes, fiatal finn karmester. Solveig dalát bizony meglehetősen unalmasan sikerült megszólaltatnia. Nem a visszafogottsággal van baj, Karajan korábbi Deutsche Grammophon-felvétele a példa arra, hogy mérsékelt tempóval és dinamikával is elő lehet érdekesen adni a tételt. Svendsen szimfóniáit Rasilainen jól ragadja meg, ezek érezhetően gondosan előkészített, összetartott, dinamikus előadások.

A zenekar teljesítményét kétféleképp ítélni lehetjük meg. Az 1946-ban alakult együttesről korábban nem sokat lehetett hallani, Oivind Bergh, Sverre Bruland, Avi



- Grieg: Lírai szvit,  
I. és II. Peer Gynt szvit  
Nielsen: Kis szvit  
Saeverud: I. és II. Peer Gynt szvit  
Svendsen: Szimfóniák  
Sibelius: Valse triste,  
valamint Braein-, Larsson-  
és Lumbye-művek  
Norvég Rádiózenekar  
vezényel:  
Ari Rasilainen

**É s z a k i g y ű j t e m é n y**

Ostrowsky vezette 1992-ig, amikor Rasilainen állt az élére. Ha igyekezetüket, kidolgozott játékokat nézzük, dicsérhetjük őket, s jövőjüket tekintve bizakodhatunk, ugyanakkor ez a zenekar most még nem áll olyan szinten, hogy felvehetné a versenyt akár testvérével, az Oslói Filharmonikus Zenekarral, akár a Helsinki Filharmonikus Zenekarral vagy a Götteborgi Szimfonikusokkal.

A Rasilainen irányította zenekar előtt, ha nem állnak meg a fejlődésben, szép jövő állhat.

Zay Balázs





**Verdi**  
**Rigoletto**

• Hungaroton Classic •

Fantasztikus színekben pompázó „olajnyomat”, emlékeket – nívósan – idéző reprodukció a Rigoletto 1965-ös stúdiófelvételének új CD-kiadása. Nélkülözhetetlen – gondolom – annak számára, aki az eredeti élménynek is részese volt, s az adott időszakban, ugyanebben vagy hasonló szereposztásban, élőben látta-hallotta ezt a Verdi-operát.

Kezdjük a pozitívumokkal! A főszerepeket éneklő trió: fenomenális! Pályájának felfutó ágában, nagyszerű pillanatban halljuk Ilosfalvy Róbertet: könnyed, elegáns és a magyar nyelvű énekls nehézségei ellenére is elbűvölő mantuai herceg. Melis György legendás szövegmondása viszont éppen az anyanyelvi megszólalás, a másokat próbára tevő magyar prozódia révén tud bárki másnál többet nyújtani hallgatójának. Rigoletto alakjának megformálása a nagy hagyományú realista magyar operajátzás – a Nádasdy-éra – iskolapéldája. Az igazi meglepetés viszont ott éri a mai hallgatót, ahol a korabeli szereposztók merészen és váratlanul, az adott korban teljesen szokatlan módon kezdő énekesnőre bízták Gilda szölamát. László Margit hangszíne sötétebb a szokásosnál, az akkori (néha ma is továbbélő) szokvány szerinti koloratúrprimadonnák színéhez (és attitűdjéhez) semmi köze. Ezt szokták csillagfényes óráknak nevezni: amikor az erőfeszítés, a koncentráció s a nagyszerű képességek találkoznak. Ez történt akkor a színpadon, illetve ahol ezt a lemezt rögzítették: a Torockó téri templomstúdióban, ahol létrejött az emberábrázoló operajátzás nagy csodája.

Ám ezzel már el is érkeztünk a fenntartásokhoz: A „mi” Gardellink csodálatos színház-



**V**  
**e**  
**r**  
**d**  
**i**



Giuseppe Verdi  
Rigoletto  
László Margit – Gilda  
Ilosfalvy Róbert – Herceg  
Melis György – Rigoletto  
a Magyar Állami Operaház  
ének- és zenekara  
vezényel:  
Lamberto Gardelli

csináló, számára a folyamatosság, a történet hatásos elmesélése az elsődleges. (Színpadon ezt meg is tudja valósítani, ám stúdiókörülmények között, ahol az állandó vágások gyakran megtörik a zenei folyamat lendületét, inkább kiábrándító). A direkt hatásra való törekvés túlhajtása pedig Verdi (még jócskán bel canto közeli) Rigolettójából verista rémtörténetet kreál. Odavész a zárt számokból építkező szerkezet arányossága, a táncritmus fölé felrakott drámai dialógus elemeire hullik (mint Sparafucile–Rigoletto kettősében, az első felvonásban). Az önálló részekből felépülő nagyjelenetek szenvedik meg leginkább a Melis-féle részletező realizmus és a Gardelli diktálta átlag olasz operai célkitűzés kettősségét. A recenzens emlékezetében élénken él még Radnai György zsirosabb, sötétebb, szenvedélyesebb hangszíne, még akkor is, ha az ő alakításában a főszerep egységesebb és statikusabb volt. Ezenfelül – és mindenekfelett – ott ragyog a mi egünkön a magyar hanglemezgyártás legfényesebb teljesítménye: Gilda és Rigoletto három nagy duettje Gyurkovics Máriával és Svéd Sándorral, aki – hitem szerint – az igazi, a bel canto tradíciót és a lélekábrázolás igényeit nagyszerűen egyesítő, igazi Verdi-bariton volt. Talán a legnagyobb a maga nemében. Az a lemez valódi műalkotás volt. Eredeti remekmű. A fentiekben recenzált CD nem más, mint jól sikerült olajnyomat. Reprodukció. Segít az emlékek felidézésében.

Farkas Virág

**Mascagni**  
**Parasztbecsület**

• Deutsche Grammophon  
– Universal •

*A kiadvány rangja*

Van-e biztosabb jele a piaci sikernek? A cég 1966-tól a legmagasabb árkategóriában tartotta Karajan *Parasztbecsület–Bajazzók* albumát. Hasonló rekordokat a különleges művészi eredmény vagy előadói vonzerő indokol. Ez esetben mindkettő. Most külön egy-egy CD-n és mérsékelt árú sorozat részeként remélhetőleg még többekhez eljut. (Sürgessük a Bajazzók magyarországi forgalmazását is!)

*Az olasz operák mestere*

A tíz éve halott megasztár pályája majdnem évtizedenként új stílus-konceptcionális kanyarokat vett. Az ötvenes évekbeli Callas-produkciók (Lucia, A trubadúr, Pillangó) meg a – szerintem – ma is listavezető Falstaff Gobbival alighanem az életmű legelismeretebb szakaszát dokumentálják. (Valamennyi EML.) Az ezt követő periódust az eltávolodás jelzi a „toscaninis” felfogástól, valamint az eufónia egyre kitartóbb keresése. Egyelőre még anélkül, hogy a nagy formák meggyőző felrajzolása esnék áldozatul e törekvésnek. Ebből az időszakból a Decca–Otello mellett, sőt azt felülmúlva a verhetetlen verista ikrek felvétele képviseli az előzők örökérvényűségét. Ekkor még elevenek a Scalához fűződő kivételes kapcsolatok. (1970-től, a túléretttség évadjaiból már csak a két Puccini-remeklés őrzi ezt a szintet: a *Bobémélet* és a *Pillangó* a Pavarotti–Freni duó Decca-lemezein.)

Az előadás azért is tiszteletet parancsol, mert megnyerő képet ad a vitatott értékű műről és hiteleset az operatörténetben elfoglalt helyéről. A folyamatosságot hangsúlyozza, a dallamosság továbbra is megdönthetetlen uralmát a műfaj olasz fejlődésében, és elhagyja a verista modor kötelezőnek hiit salangjait, lenyeli a próza vagy az operett felé mutogató gesztusokat. Igaz, finom csúsztatással a kor franciás hajlékonyságát (majd' azt írtam: eleganciáját) és színézési technikáját is kikölcsonzi Mascagni javára. Valóban a javára? – kérdezhetik, akik nem találják eléggé „szicíliainak”, fenyegetőnek a légkört, brutálisnak az összecsapásokat. Karajan mindenesetre úgy bánik a *Parasztbecsü-*







**M a s c a g n i**



Pietro Mascagni  
Parasztbecsület  
Fiorenza Cossotto – Santuzza  
Carlo Bergonzi – Turiddu  
Giangiacomo Guelfi – Alfio  
Maria Grazia Allegri – Lucia  
Adriane Martino – Lola  
A milánói Scala Ének- és Zenekara  
vezényel:  
Herbert von Karajan

letel, mint a leggazdagabb Puccini-partitúrákkal. Megnemesíti. De soha ártalmasabb „rangkørságot”!

A „dúvad-hagyomány” is kellő teret kap Guelfi hatalmas, bár nem szép baritonján, a főszereplők azonban a maguk módján Karajanhoz igazodnak. Cossotto igazi tragikát formál Santuzzából. Abszolút virágkorában volt még; szinte egyetlen hangja sem kerül ki a fókuszból, s a legfeszültebb fortissimókban is uralkodik nagy terjedelmű mezzóján. A legatúra ügyel mindvégig, és nem enged meg magának vijjogó magasságot, mellőzi az olcsó „mellezést”. Bergonzi figurája nem falusi Don Juan, sem a mantuai herceg parasztgúnyában. Állhatatlan és szerencsétlen fiatalember, aki nem ura a sorsának. A még behízeltgőbb tenorral rendelkező Gigli vagy Björling sem képesek ennyire rokonszenvenné és ezzel egyénivé tenni Turiddu alakját. Talán mert nem a túlzásokban keresi a hatást. Inkább dalol, ahogyan csak ő tud. Könnyű neki. „Aki képzett Verdi-énekes – mondja –, az a verista darabokban is otthon van. Fordítva szó sincs ilyesmiről...”

Talán ezért oly ritka már a valamirevaló Verdi-énekes.

Uhman György

**XX. századi művek csellóra  
Wolfgang Boettcher**

• Nimbus Records – Varga •

Tökéletes technika, eszményi csellóhang, maximális műismeret, értékes, gondosan válogatott, jól karbantartott 20. századi repertoár, vonzó elegancia. Jéghideg intellektualizmus, keményre metszett, férfias arcél. Minden együtt van ahhoz, hogy ez a CD a maximális pontot kapja a recenziótól, ha e távolságtartó előadásmódot követendő érelynék tartaná. Boettcher – jó házból származó, elit muzsikuss – fegyelmezett ember, ritkán ragadják el az érzelmei, vagy ha igen, kulturált viselkedésével ezt jól álcázza. Pedig a szenvedély fájdalma integráns része előadásmódjának, ám ez csak ritkán válik hallhatóvá, s ha igen – mint például Lutoslawski *Sacher-variációk*-jában – akkor az utolsó pillanatok gesztusa jelzi a nagyérdeműnek: látjátok, ezt is tudom. Szerényen fogadja az ünneplő tapsot, mint egy színészkirály. Boettcher szemérmes ember. Tudjuk, hogy a legtöbb általa játszott darabhoz és szerzőjéhez a szokásosnál bensőségebb kapcsolat köti. Művek első előadója, művek inspirátora, művek születésénél bábáskodó instrumentalista. Szoros, személyes kötődése művekhez, szerzőkhöz jól dokumentálható, és néha a dokumentumok között meglepő adatokra bukkanhatunk: Boettcher apja Hindemith közeli barátja volt, Kepler középontba állító operájának, *A világ harmóniájának* kompozíciós munkálataiban – az ötlet megszületésétől a darab befejezéséig – aktívan közreműködött, s amikor fia később a Berliini Filharmonikusok vezető csellistája lett az ifjú Wolfgangnak többször is volt alkalma a zenekarnál vendégkarmesterkedő zeneszerző közvetlen irányítása alatt dolgozni. Mondom: jó házból való csellistával van



Paul Hindemith: Szonáta, op. 25/3  
Ernst Krenek: Szvit, op. 84  
Luigi Dallapiccola: Giacónna, Intermezzo és Adagio  
Ligeti György: Szonáta  
Hans Werner Henze: Szerenád  
Jacques Ibert: Ghirlarzana  
Witold Lutoslawski: Sacher-variációk  
Aribert Reimann: Szóló  
Volker David Kirchner: És Salamon mondá...  
Wolfgang Boettcher – cselló

**B o e t t c h e r**

dolgonk. A beavatottak önteltségétől idegenkedő szemérmesség emberileg érthető és példamutató magatartás. Vagy ha tetszik: viselkedés. Biztos vagyok benne, hogy a CD-n található darabok többsége a fellelhető legmegbízhatóbb és legjobb előadásban hangzik el. S hogy a téli éjszakában miért csak négy harang csilingel fényesen? Írja ezt a kedves olvasó a kritikus fényűzésének számlájára. A világ harmóniája, egyensúlya a hallgató fékezhetetlen, tomboló szubjektívizmusával helyreállítható, megteremthető.

Molnár Szabolcs





**Vivaldi  
Áriák**

• Decca – Universal •

Filmes barátaim a stáblistán újabban a producer nevét keresik. A név, vallják, garancia. Mostantól én is jobban odafigyelek, és egy nevet azonnal ajánlok is olvasóimnak: Christopher Raeburn. Cecilia Bartoli legfrissebb lemezének kiötlője agyafűrt figura lehet, aki biztosra megy. Bartoli – duettlemeze Terfellel elképesztő eladási statisztikát produkált, Angliában... – napjaink elsőrangú mezzosztárja. Az Il Giardino Armonico vendégjátéka pedig nyilván megérte a kölcsönbérlet árát. A szereposztás tehát telitalálat. Ám nem árt még egy „húzónev” a lemezborítóra. Vivaldi. Az ő zenéjét manapság nehéz nem eladni – bár előadni kevesen tudják. De a legnagyobb ötlet csak ezután következik. A CD első száma: „Dell'aura al sussurrar” a *Dorilla in Tempe* című operából, avagy *Négy évszak* első „Tavaszi” tétele. Ez az. Ezt ismerem. Vivaldi furfangja talán Raeburnén is túltesz. A 11. számnál rácsodálkozhatunk a „Tél” bevezető taktusaira is. Producerünk nyugodtan hátradőlhet, a projekt



Antonio Vivaldi: Áriák a *Dorilla in Tempe*, a *Griselda*, az *Orlando*, a *La fida ninfa*, a *Giustino*, az *Olimpiade* és a *Farnece* című operákból  
Cecilia Bartoli – mezzosoprán  
Arnold Schoenberg Kórus, Il Giardino Armonico  
vezényel: Giovanni Antonini

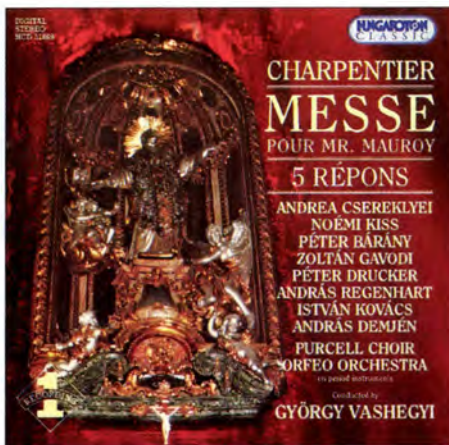
„el van adva”. De nemcsak ő lehet elégedett, hanem mi is. Operatörténeti kuriózumokat – hullámzó színvonalúak, elismerem – hallunk, szédületes vokális előadásban, s aki az Il Giardino Armonico jellegzetes stílusát is kedveli, az sem csalódik, sőt: meglepődhet, hogy milyen harmónikusan él együtt ez az énekes és ez a zenekar. Jó kis lemez.

Molnár Szabolcs

**Charpentier  
Mise**

• Hungaroton Classic •

Egy alkalommal Vashegyi azt találta mondani, hogy a francia barokk zene tolmácsolása terén a franciák nem lehetnek büszkéek magukra (példának okáért William Christie amerikai). Elfogultság nélkül mondhatom, hogy ezzel a CD-vel (First Recording!) francia barátaink egy hellyel hátrébb állva kell hogy ismerkedjenek. Meglepve hallottam, hogy a párizsi Bibliothèque Nationale-ba besétálva, bárkinek örömmel átadják Charpentier kéziratának másolatát, sok örömet kívánva az e kéziratokban található darabok előadásához. Valami ilyesmi történhetett most is. Vashegyi Charpentier egyházi művei közt szemelgetve – köztük egy igen jelentékeny misével – elkészítette a CD-n hallható darabok játszópartitúráját, s mintha a világ legtermészetesebb dolga lenne, lemeze is vette. Gyönyörű produkció született, amivel az Orfeo Zenekar bátran a nemzetközi porondra léphet. (Vashegyi Istvánffy-lemeze sem maradt visszhang nélkül külföldön, ám mostani lemeze a szerző miatt nyilván nagyobb érdeklődést fog kiváltani.) A francia barokk szá-



Marc-Antoine Charpentier: Messe pour M. Mauroy.  
Répons: Tristis est anima mea; Tenebrae factae sunt;  
Jerusalem, surge; Ecce quomodo moritur justus;  
O vos omnes  
Purcell Kórus, Orfeo Zenekar,  
vezényel: Vashegyi György

momra is az egyik legkedvesebb fejezete a zene-történetnek, és nagyon bízom benne, hogy Vashegyinek a közeljövőben sikerül majd egy nagyszabású Rameau-mű (opera) előadásával is a közönség elé lépni. Stílusismerete, elkötelezettsége és szenvedélye, mely ezen a lemezen is átsüt, garantálná a sikert. Impreszáriók, figyeltem!

Hegymegi Ákos

**Bécsi karácsony**

• Sony •

Egy bölcsődal (Canción de cuna) és a Kisded (El niño del tambor) között vidáman menetel Baby (Merry Christmas, Baby). Persze hogy képzavar. De egy ilyen lemezen semmi sem lehetetlen. A szerkesztői logika a trackek egymásutániságával szürreális kapcsolatokat teremt. Aki látta már Bécsset a karácsony előtti hetekben, az biztosan érti, hogy a szürrealista jelenetek ehhez hasonló minősített esetei, mint amilyen ez a fenti is, bizony-bizony hétköznapi valóság. Néhány éve magam is megmártóztam a decemberi Bécs bazártengerében. Egyszer elég volt. A „Christmas in Vienna” ezzel szemben már elért a hatodik epizódhoz (1998. december 20-án koncert, 1999-ben már a fa alá lehet tenni a CD-t, s ez így megy...). Mindhárom énekes kellemes egyéniség, amit csinálnak az giccs, de ezt, azt hiszem, illetlenség karácsonykor leírni. Mivel vonzódok az abszurd-

**Dohnányi  
Téli körtánc**

• Hungaroton Classic •

Amikor végigfutottam Baranyay László Dohnányi-korongjának műsorlapját, három kompozíció megakadt a szemem: A *Winterreigen* és a *C-dúr rapszódia* fel-felbukkanó címek a Bartók-irodalomban, a *Hat zongoradarab* pedig keletkezésének dátumával (1945) hívja fel magára a figyelmet. A három mű súlyának és jelentőségének megfelelően a CD összeidejének kétharmadát teszi ki, ami szavatolja, hogy Baranyay felvételét senki se tekinthesse érdektenek vagy „csak” zene-történeti kuriózumnak. Persze az sem csalódik, aki a felvételek ritkaságértéke miatt fog a CD hallgatásába, hiszen a *Winterreigen* és a *Hat zongoradarab*nak ez az első rögzítése. (Az alaposan és igényesen megírt kísérőfüzetben szívesen olvastam volna egy figyelemfelhívó mondatot arról, hogy Bartók opus 1-ének, a *Rapszodiának* címadási ötletét Dohnányi műve is inspirálhatta, vagy a 10 bagatell alcímet viselő *Winterreigen* a *Tíz könnyű zongoradarab* egyik lehetséges előzménye.)

Baranyay előadása hozzásegít a művek zene-történeti és zenetörténeti független értékeinek számbavételéhez, s remélhetőleg teret





Plácido Domingo, Patricia Kaas és Alejandro Fernández  
karácsonyi koncertje Bécsben  
Bécsi Szimfonikusok, vezényel: Steven Mercurio

hoz, engem szórakoztat, de biztosan van olyan hallgató is, aki nem fogékony az abszurdra, mégis élvezni fogja. Jó tanács! Aki a gyertyagyújtást kívánja ezzel a lemezzel meghitté tenni, készüljön fel: hárompercenként vastaps. Hegyemegi Ákos



Dohnányi Ernő: Winterreigen – 10 bagatell (Téli körtánc), op. 13;  
C-dúr rapszódia, op. 11/3; Pastorale – Magyar karácsonyi ének;  
Gavotte és Musette; Capriccio, op. 16/3; Hat zongoradarab, op. 41  
Baranyay László – zongora

nyit e darabok koncertrepertoárban való meggyökeresedésének is. Nem gondolom, hogy Dohnányi zongoramuzsikájának ezen a CD-n hallható része valaha is az interpretációk túlbujánozó őserdejévé válik, de azt igen, hogy Baranyay a lehetőségek nagyobbik részét az elkövetkezendő előadások számára érintetlenül hagyta. Technikai értelemben bizonyosan nem, de e darabok sajátos lelkületének, érzésvilágának a megmutatása még jó néhány nekirugaszkodásra ad lehetőséget a következő évek pianistái számára.

Hegyemegi Ákos

## Karácsonyi orgonaszó

• Magánkiadás •

Virágh András „Karácsonyi orgonaszó” című CD-jén népszerű, karácsonyi hangulatot varázsoló kompozíciók szólnak meg. A lemez érdekessége, hogy a felvételen Virágh a magyar orgonaépítészeti négy különböző stílusban készült orgonáját szólaltatja meg. Bach művei a budapesti Szent István-bazilika monumentális hangszerén csendülnek fel. A protestáns istentiszteleti hagyományoknak megfelelően a két-részes *C-dúr prelúdium és fúga* között elhangzik egy korál, az adventi „Jöjj, népek megváltója”, ezt követően pedig a népszerű *D-dúr zenekari szvit* Air tételének orgonaátírata. A továbbiakban – talán kontrasztként – a Salgótarjáni Állami Zeneiskola orgonáját hallhatjuk, mely egészen más karakterű, mint az előző hangszer. Itt Bach *Kanonikus variációi* mellett Koloss István *Magyar karácsony* című művét játssza Virágh, melyben közismert magyar karácsonyi népdemek 20. századi harmóniák kíséretében szólnak meg. A lemez harmadik orgonáján – a budapesti Belvárosi Főplébániatemplomban – César Franck kisebb lélegzetű *D-dúr Sortie*-ja mellett a népszerű *Csendes éj* szólal meg Harmat Artúr feldolgozásában. Be-



Johann Sebastian Bach: C-dúr prelúdium és fúga, Nun komm, der Heiden Heiland, Air, Kanonikus variációk;  
Koloss István: Magyar karácsony; César Franck: D-dúr Sortie;  
Harmat Artúr: Csendes éj; Liszt Ferenc: Weihnachten  
Virágh András – orgona

fejezésül Liszt Weihnachten című művének felvételével a nagyszerű Angster orgonájára és kiváló akusztikájára méltán büszke pécsi székesegyházba látogathatunk. Az elsőrangú hangszeres és a szerencsés műsorválasztás mellett Virágh András magabiztos játéka és változatos, az orgonák minden lehetőségét kihasználó regisztrálása miatt is figyelemre méltó zenei különlegesség a „Karácsonyi orgonaszó”.

Oberrecht Ádám

## Vivaldi Négy évszak

• Deutsche Grammophon –  
Universal •

Mutter ismét olyan felvételt készített, ami – hasonlóan Beethoven szonátáinak felvételéhez – megkapja majd a maga egyes osztályzatát valamelyik külhoni laptársunkban. Előre tudom, hogy mit kifogásol majd ismeretlenül is tisztelt recenzenstársam. Például a borítót. Én sem csomagolnám be magamat vagy a feleségemet így, de azt hiszem, értem Mutter szándékát. Ő a saját zenéjét játssza, nem spekulál, önmagát adja. Engem pedig érdekel Mutter. Virághímzéses trapéz nadrágjával, vastag rúzsával, hátborzongatóan gyönyörű „rossz” intonációjával (valahogy mindig telitalálat), kortárs zeneszerző tollára való stílusatlanságaival, dübörgő fortéival és neszező pianissimóival együtt. Ma ő a szabadság szöke ciklona – Buñuel Rejtő Jenőt olvas. Ihletett ember. Céltudatos. Szeret zenélni – nagy szó! Karajan után elhatározza, hogy soha többet nem játszik Vivaldit nagyze-



Antonio Vivaldi: Négy évszak; Giuseppe Tartini: g-moll szonáta „Ördögtrilla”  
Anne-Sophie Mutter – hegedű; Trondheimi Szólisták,  
vezényel: Anne-Sophie Mutter

nekarral. A trondheimi fiúkat karmesterként nem irányítja, hanem elragadja. Ennél többet dirigens nem is igen tehet. Nem tudom, milyen ember Mutter a hétköznapiokon, de van egy vonzó tulajdonsága, ami csak keveseknek adatik meg: minden porcikájában provokatív, ám senkit sem sért. Akkor a legvarázslatosabb, amikor saját nyomorúságodra döbbent rá.

Molnár Szabolcs



**Caruso 2000**

• ORF - BMG •

Nem emlékszem, idézték-e már lapunkban a híres klempereri felkiáltást. Amikor az ötvenes évek derekán a karmestertitán rájött, hogy a stúdióban manipulálnak a magnószalaggal, rémülten fordult leányához: Lotte! Svindli az egész!... Hát bizony.

A kompaktlemez első napjaitól fogva szurkolunk a hangrégészeknek, mit tehetnek még az ötven-nyolcvan (és időközben száz-) évessé öregedett felvételek feljavításáért. Caruso tenorja különösen alkalmasnak bizonyult a tisztító-erősítő-szépítő berendezésekkel való kísérletezésre. A Soundstream, Cedar, Ambisonic és a többi szűrő-dúsító eljárás érdemi taglalására itt se helyem, se kompetenciám. (Darvas László kiváló, évtizeden át népszerű HiFi Magazinjának szakemberei lennének illetékesek.) Caruso ma tucatnál több – változó minőségű – felújításban hallható: hivatalos EMI-, DG-, RCA-kiadványokról, régiségmárkákon (Pearl, Preiser, Warner Fonit stb.) vagy kalózflották lobogói alatt. E legfrissebb mesterkedés hírére tehát eleve fanyalogtam. Nem kellett volna. Igaz, ez a legújabb sem új, de tagadhatatlanul élvezetes! Jogosságáról, etikai-esztétikai érvényességéről viszont parázs vita várható.

Már a harmincas években kitalálták, hogy modern zenekari kísérletet tesznek a *Celeste Aida* éneklő Caruso hangja alá. Idén májusban Robert Werba kezdeményezésére és zenei előkészítő munkája nyomán próbálkoztak efféle csínnel, egyesítve a század első és utolsó esztendeinek akusztikai és stiláris síkon igen eltérő világát. A Victor-repertoár javából válogattak 16 számot, az 1906–20 közötti felvételekből. (Caruso 1904-ben szerződött a céghez. Egyik legszebb korai felvételét, a még zongorakíséretes Nemorino-áriát sajnos mellőzni kellett. A 17. sáv összehasonlításként kínálja a *Kacagj Bajazzó!* „szokványosan tisztított” eredetijét.) A technikai részletek a füzetben olvashatók, itt csak a laikus összegezés: a vocét kiszabadították az avatag sellaklemez földi salakjából, s miután a szó szoros értelmében is éterivé vált, átültették a friss zenekari alapra. Digitális gyerekjáték, gondolkodnánk. A valóságban keserves műszaki-zenei aprómunkák tömegét igényelte, például az ingadozó fordulatsebesség kiegyenlítését,



C  
A  
R  
U  
S  
O



Áriák Verdi  
(Macbeth, Rigoletto, A trubadúr,  
Az álarcosbál, Aida),  
Meyerbeer (Az afrikai nő),  
Halevy (A zsidónő), Flotow (Márta),  
Ponchielli (Gioconda),  
Massenet (Manon, Cid),  
Leoncavallo (Bajazzók)  
és Puccini (Tosca) operáiból  
Enrico Caruso – tenor  
A Bécsi Rádió Szimfonikus Zenekara  
vezényel: Gottfried Rabl

szét, az akkori normál A-hoz való visszatérést stb. A kísérlet nem pusztán együtt mozog Carusóval, át is emeli a saját közegébe. Körülöleli, fürdeti-fényesíti a tüneményes hangot, az pedig lubickol benne a maga apró, szándékos tempómódosításaival, portamentóival, a hosszabban kitarított magasságokkal, szépséges szabadosságaival. A kottahűség így természetesen a zenekartól sem kérhető számon.

A pálya három érintett szakasza (1906–11, 1912–16, 1917–20) itt még élesebben elkülöníthető, némelykor az egyes évek is. Az

összevetésekhez az alábbi számokat állítottam szembe a fent említett kiadók CD-ivel:  
a) *O paradiso* (Az afrikai nő), 1907 és *Celeste Aida*, 1911 (az általánosan legjobbnak ítélt a létező 5 verzió közül).

b) *O souverain!* (Massenet: Cid), 1916.

c) *Rachel quand du Seigneur* (A zsidónő), 1920 (az utolsó felvételi esztendő).

Az összehasonlítás egyöntetű eredménye az, hogy könnyebb, kellemesebb és tanulságosabb az újdonságot hallgatni! Erőteljesen érvényesül a kivételes hangszín, a gondos dinamikai árnyalás, a műves, mégis természetes dallamkötés, az elsőrangú muzikalitás és drámai érzék. A nyilvánvalóan fáradtabb lélegzetű kései felvételeknek szintén hasznára vált a „bűvészkedés”. Felmerülhet a gyanú: netán az énekszólómat is „finomították” a komputeren? Megbocsáthatatlan lenne! A gyanúnak különben ellentmond az ismerősen zavaró mozzanat: a zenekari bevezetőkhöz képest az énekhang az indokoltnál lefokozottabb erővel szól meg az áriák kezdetén. (Annak idején aligha véstek igazi fortét a kezdő barázdákba.) A kiadványt a 21. századnak címezték. Lehet, hogy 50 év múlva minden korábbi énekes felvételt így korszerűsítene? (A maiakat esetleg korhű heavy metal alátéttel.) Egyébként egy nagy leleményű látványtervező a zenei szindúsítással „adekvát csomagolásban” dobta fel Carusót. Sikerült az utolsó percben összehoznia a 20. század legizléstelenebbikjét.

Uhrman György



**Margoshes**  
Hírnév

• Hungaroton Classic •

Volt egyszer egy amerikai film, a *Hírnév*. Nem hazudtolta meg a címét, hamarosan az egész világon megismerték, nálunk is játszották, még tévésorozat is készült belőle. És a producer látta, hogy ez jó, és most már a színpadi változat sem várthat magára. Bár a film zenés volt, mégis szükségesnek látszott egy új zeneszerző, aki koherens partitúrát készít, vadonatúj dalokkal. Tőkepénzes emberünk ahelyett, hogy felkérte volna a nagyágyúk valamelyikét, megbízta Steve Margoshes, aki addig csak színházi hangszerelőként hallatott magáról, de olyan Broadway-musicalok kapcsán, mint a *Tommy* vagy a *Grease* felújítása. A show elkészült, manapság is futótűzként terjed a világon, a Broadwayig valószínűleg meg sem áll. És Steve Margoshes látta, hogy ez jó, de ez még nem a vágyak netovábbja. Elkészítette hát a szimfonikus változatot. Többek között ezt hallhatjuk egy most kiadott Hungaroton-lemezen egyéb darabok társaságában.

Mi indítja arra korunk zeneszerzőjét, hogy egy meglehetősen kétes (showbiznisz és vidéke) használatra szánt anyagot nemesebb formába öntsön? Mondjuk, hogy az elismertségre való törekvés. Valószínűleg Bernstein adta az első bátorítást, amikor a *Candide* nyitányával, a *Rakparton* kísérőzenéjéből összeállított szvittel és a *Szimfonikus táncok a West Side Storyból* című művével diadalmasan bevonult a koncerttermekbe. A legfrissebb példa a *Ragtime szvit*, Stephen Flaherty darabja, amely a Doctorow-regényből készült Broadway-musical RCA-felvételén mint ráadás szerepel, de minden bizonnyal elhangzott már a koncertpódiumon is. Általában megfigyelhető az igyekezet, amellyel komponistáink a komolyzene áhított szentélyeit ostromolják. Ugyanakkor a színházak léhább vidékére is érkezik utánpótlás a rock- és popzenészek népes táborából. Az Abba együttes zenészei vagy a *Copacabanás* Barry Manilow már réggen áteveztek a West Endre, ám a napokban a jó öreg Elton John is belép a gyakorló Broadway-zeneszerzők sorába második művével, amely nem más, mint az *Aida*, hm... minek is hívjuk, Verdi-remake. És itt a kör bezárult. Különösen, ha megemlítjük, hogy a darabot hangszerelte: Steve Margoshes.



M a r g o s h e s



Steve Margoshes:

Ez mindörökre szól

– Rapszódia zongorára és zenekarra,  
Szimfonikus szvit a Fame c. musicalból,  
Új magyar rapszódia,

Bármilyen lehetséges

– ballada trombitára és zenekarra

Steve Margoshes – zongora

Kelemen Barnabás – hegedű

Geiger György – trombita

Magyar Rádió és Televízió

Szimfonikus Zenekara

vezényel: Kovács László

A műfajok közötti átjárhatóság valószínűleg a legnagyobb vívmánya az utóbbi tíz-húsz év zenei életének (gondoljunk a világzene átfogó erejére vagy Stephen Sondheim univerzális elismertségére), és csak üdvözlőnk lehet minden ezirányú törekvést. Hát még ha ezt valaki a Steve Margosheséhoz hasonló magasfokú technikai tudással, a szólóhangszertől választott hegedű, illetve trombita lehetőségeinek alapos ismeretével, ugyanakkor minden különösebb hivalkodás nélkül teszi. Általában a darabjaira jellemző egyfajta emelkedettség, az érzelmes, sokszor himnikus karakter, ez már rögtön a címeznél szembeötlik. A *This Is Forever* (Ez mindörökre szól) lényegében egy szerelmi történet, ha úgy tetszik, egy képzeletbeli film kísérőzenéje. A kísérőfüzet segítségével kimerítő, ám némileg problematikusnak mondható információkat nyerünk „a Mont Blanc alatti dús növényzetű völgyben”

egymásra találó szerelmespárról. Megtudjuk, hogy Colin egy balesetben, míg ezzel szemben Julie egy autókarambolban veszíti életét. Margoshes a dallaminvinciót tekintve nem nevezhető eminens komponistának. El lehetne kezdeni sorolni azokat a szerzőket, akiknek úgymond köszönni tartozik, de ez nem lenne túl barátságos gesztus, különösen vele szemben, akinek negyedrészt magyar vér folyik az ereiben. Annál inkább megjegyzésre méltó, milyen sokféle arcát képes megmutatni egy ártalmatlan témának a legváltozatosabb variációkon keresztül, egészen finom hangszerelési megoldásokat felvonultatva. Anélkül, hogy alábecsülni szándékoznánk, azt kell mondjuk, hogy kellemes muzsika, jólesik hallgatni.

Az *Új magyar rapszódia* hegedűre és zenekarra talán még ennél is több. Kelemen Barnabás szólístaként képes tágasabb dimenziókat megsejtenni, hiteles érzelmeket tolmácsolni, őszintén, szenvedélyesen.

Negyedikként ismét egy költői magasságokban szárnyaló darabot hallunk *Anything is Possible* (Bármilyen lehetséges) címmel. Geiger Györgynek valóban semmi sem lehetetlen, mesteri módon szólaltatja meg a trombitaművet. És mielőtt a lírai dallamoktól túlcserdülne a CD-lejátszó, fölcsendül az indulókat felvonultató *America on Parade*, frappáns lezárásaként a lemezeknek. Mivel a bemutatott öt mű közül a legérdekesebb és egyben legmeggyőzőbb darab az *Új magyar rapszódia*, ezért csak remélnünk lehet, hogy a „magyar kapcsolat” nem marad folytatás nélkül, Steve Margoshes további inspirációt nyer a honi örökségből vagy az itt szerzett tapasztalatokból. Érdeklődve várjuk akár koncert-, akár színpadi darabjait.

Lamb Attila



# Fanfare Ciocarlia



Fanfare Ciocarlia  
Baro Biao  
Piranha - Varga

Vannak olyan zenék, amelyeket nem kell magyarázni, csak az első adandó alkalommal megmutatni, szinte kényszeresen megosztani; mondjuk a hozzánk közel álló személlyel. Anélkül, hogy bármit is mondanánk róla – legfeljebb ennyit: na, ezt hallgasd meg! –, berakjuk a készülékbe, és izgatottan várjuk a hatást. Ilyen a Baro Biao című CD (azért se írom le harmadszor is, hogy „lekaszaboló”). A körülményekről, alkalmakról, melyek hasonló élményekről szólnak, a kapcsolódási pontokról persze elkezdünk mesélni, de egy kissé következetlen módon, mivel a produkció hatása nem kedvez a higgadt, rendszerező észjárásnak. Tehát tekintsünk el most is a kultúrtörténeti és etnikai háttér-információk szisztematikus feldolgozásától.

Hogy mégis legyen valami fogalma a még érintetlen érdeklődőnek arról, hogy mit is rejt a Fanfare Ciocarlia hangfelvétele, jobban járunk, ha népszerűbb műfajok irányából közelítjük meg a „problémát”. Nem ismeretes előttem, hogy hány nézője volt a Latcho Drom című filmnek, de azok kedvéért, akik még nem látták, összefoglalom egy mondatban: Indiától Andalúziáig a világ különböző pontjain élők romák, az egyes népek kultúrájába oldódott zenéinek áttekintése. Talán ebben a filmben tűnhetett fel először számunkra a moldáviai romák zenéjének fergeteges jellege. Később a nagyszerű Emir Kusturica emlékezetes mozidarabjában, az Undergroundban kezdett valami eddig ismeretlen zenei világ alaposan belénk hatolni, bár ott inkább a szintén zseniális Goran Bre-

gović vitte el a pálmát rendkívül hatásos filmzenéjével – a moldáviai romák elől. Azután az idén nyáron kétszer is valóságos élménye lehetett a szerencséseknek a Fanfare-jelenség: előbb a World Music Fesztivál abszolút sztárjai, éppenséggel a Fanfare Ciocarlia, majd a Pepszigeten a Fanfare Savale – ráadásul egyik banda sem azonos az Undergroundban ájulást okozó rezekkel. Tehát logikusan következik, hogy lehet akár több Fanfare is Moldáviában. Ez csak azért döbbenetes, mert akármelyik zenekart hallgatja is az ember, úgy gondolná, hogy ilyen tempó nincs – különösen trombitákkal és tubákkal.

A Ciocarlia bizonyára kiemelkedőnek számít a maga nemében, hiszen már a második CD-vel rukkolnak ki. A produkció műfaját tekintve nem éppen sima ügy. Nyilván nem beszélhetünk valami ősi, folklorisztikus kulturális értékről, nem a kifinomult harmóniai és ritmikai megoldások varázsolják el a hallgatót, és persze az autentikus népzene ártatlan szépsége sem jellemző. Egyáltalán nem a kiművelt érzékekkel megáldott műélvezőket vagy az úgynevezett „széplelkeket” célozza ez a zene, hanem inkább az ösztönök, a féktelen temperamentumok tisztelőit – tudniillik rendkívül intenzív, már-már az abszurditásig felpörgetett, fizikai értelemben is erővel ható produkcióról van szó; ahogy már a hangszer-összeállításból is sejthető: négy-négy trombita és tuba, két klarinét, egy altszaxofon és egy nagydob (néha egy-egy számban derbuka is). Természetesen jelen van a helyi roma kultúra, a román népzene amolyan „pacsirtás” szárnyalása, az európai tánc- vagy popzene mérsékelt hatása, de mindez olyan egzotikus, balkáni-keleti, homogen brass-erőbe gyúrva, hogy az emberben szinte átmeneti értelmi fogyatékoságot okoz.

Talán a régi török katonazenekarok idézhetek elő hasonló meghökkenést pár száz éve, a naivan rájuk csodálkozó, decensebb nyugati lakosság körében.

Matisz László



# Paul Winter and Friends - George Winston

**K**elta napéjegyenlőség – tiszta beszéd, ez az a zene, ahol a nap és a hold meg az évszakok is „keltául” vannak. Sőt mi több, ez a zene valójában azon az évenkénti eseményen alakult ki, ahol Winterék a napéjegyenlőséget napfelkeltekor kelta zenével, egyházi környezetben koncertáltak.

Az első kelta élmény Winter számára, aki persze amerikai, dublini látogatása volt a Piper's Club nevű kocsmában. Uilleann, ez gélül van, és azt jelenti: könyök, így az ilyen duda neve: könyök-duda, nos, ezt a dudát, ami más, mint az ismertebb skót duda, hívják így. Akkoriban Winter még, saját bevalása szerint, nem is mert gondolni az ilyen duda saját zenekarában való megszólaltatására, a Winter Consort, így hívták a hetvenes évek elején a zenekart, végül is Paul McCandless obojától volt így is elég hangos. Igen, a Winter Consort volt az Oregon együttes röptető fészke, de az ő repülésük már Winter nélkül zajlott/zajlik. A másik kelta élmény egy amszterdami limerick, mondhatni kis túlzással, ugyanis Winter ott halotta először az ír Limerick megyei Núirín Ní Riain, aki egy énekesnő.

Winter végül is a New York-i St. John the Divine-katedrálisban valósította meg a többrétű, a kelta mondavilág gyökereibe kapaszkodó és a keresztény misztika magasságai-ba törő zenéjét, könyök-dudával és énekesnővel. Ismerősen csenghetnek sokaknak egy másik réteg, a jig idestova kétszáz éves ritmusai és dallamfordulatai is, melyet a szoprán saxofonos Winter a Charlie Parker-témák eljátszásának élményéhez hasonlít. Ahogy W. B. Yeats, a kelta reneszánsz legnagyobb költőjének műve és működése is ismerős lehet sokaknak, Winterék meg is zenésítik egy versét.

De láss csodát, a szellemi gyökerek kusasága mégsem vált akadályává a zenei szövet eggyé forrásának. Ha az ember nem analitikus szándékkal teszi fel a lemezt, és nem zavarja a duda kötött hangnemiségéből adódó monotonía, kellemes élményben lesz része. A magasztos avagy fenséges érzés elérésével kapcsolatban pedig idézzük a lemezcég jelmondatát: a zene benned van.



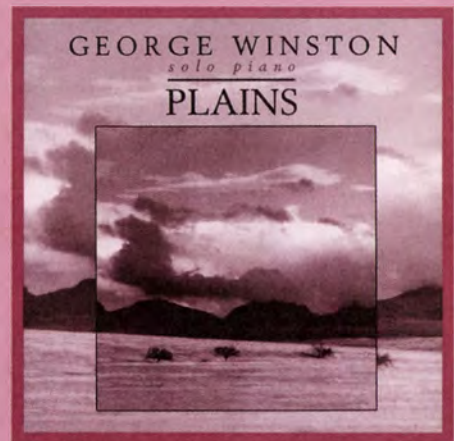
George Winston  
Plains

Windham Hill - BMG Ariola



A Grammy-díjas, lassan három évtizede a pályán lévő George Winston ezzel szemben más irányt képvisel, hívják ezt New Age-nek is, de a régebbi fogalom, az easy listening is elég pontosan leírja. Sorolható továbbá világzenei kategóriába is, mert Winston aktívan kutat mindenféle gyökereket. Ez a szőlőzongora-lemeze sorban a nyolcadik, de tevékenysége más hangszerekre, filmzenékre, egyebekre is kiterjed.

Winston tematikája igen vegyes, a lemez címét Montana állam kevésbé ismert, sík vidékére utalva adta. Sőt mint bevallja, az évszakokról szóló számos, nagy sikerű lemeze során is már mély inspirációt nyert az alföldi tájból. Szerényen inkább tartja magát interpretátornak, mint zeneszerzőnek, ezért néhány programzene jellegű rövid témáját kiegészítette a lemezen hawaii dallamokkal, egy Chet Atkins-számmal, sőt néhány örökzöld slágerrel, mint amilyen például a Teach Me Tonight. George Winston felfogásába, hogy ugyanis ő „vidéki zongorista” vagy „folkzongorista”, beletartoznak a Montanában, gyerekkorában a rádióból megismert rock and roll-számok is, és ezzel nehéz vitatkozni: vidéken is hódít az urbanus divat, a folk és a rock Amerikában



Paul Winter and Friends  
Celtic Solstice

Windham Hill - BMG Ariola

nem állnak távol egymástól. Az eredmény azonban egyáltalán nem mutatja a sok színes hatást: a tonikadomináns önként magára vett kényszerzubbonya nivellálja az egész repertoárt. A megnyugtatónak szánt, túlon túl szimmetrikus ütemek teljes érdek telenségbe fulladnak: ugyanarra a ritmusra csak rövid ideig lehet odafigyelni, utána beleszürkül a környezet egyéb zörejeibe. A Queen Lili által kb. száz éve komponált hawaii műdallal például aggasztóan hamar lezajlik ez a folyamat: a dallam eltűnik a primitíven megfogalmazott akkordfelbontások erdejében. Néha meg-megcsillan a stride-zongorázás valóban gazdag hagyományának ismerete Winston játékában, de sajnos ma, itt, nekünk – másoknak pedig az amerikai szállodák szépen berendezett, világos előcsarnokaiban, és félreeső bárjaiban – ez a szórakoztató zene közhelytárával azonos, mert nem érdekes, nem egyéni, az interpretációk semmi újat nem tudnak – vagy nem akarnak – adni. A Plainst hallgatva vagy liftben érzi magát az ember, vagy egy végtelen rónán, amelyen – ellentétben a borítón láthatóval – nincsenek hegyek a lát-határ szélén.

Csengery Tádé



# Hamid El Gnawi

**H**amid El Gnawi és két kísérőénekes, a Gnawák, a Maghreb országait járó vándor énekmondók, gyógyítók és táncosok hagyományának képviselői egy sarlattánnal, a szintetizátorbűvész Issam-Issam-mal szövetkezve készítették el a Saha Koyo című albumot. A legenda szerint a Gnawák őse egy afrikai keresztény rabszolga, Sidi Bilal volt, aki énekével meggyógyította Mohamed lányát, Fatimát, s ezért a Próféta felszabadította. (Ezek után Sidi Bilal lett az első müezzin.) A monda szerint az orvosság a humor, a nevetés volt, ezúttal azonban csupán egy halvány és hamar lehervadó mosolyt képes arcunkra csalni a csapat, amint az első szám érzékeny gembri (háromhúros, tevébőrrel fedett korpuszú, mély hangú dallam- és ritmushangszer) és qraqeb (fém ütőhangszer) kíséretére és a szólóénekesnek válaszoló kórus.



**Hamid El Gnawi**  
**Saha Koyo**  
Detour - Warner

Hamid Faraji  
– ének, gembri, qraqeb  
Issam-Issam – billentyűs  
hangszerek, konga  
Seddiq Bassouda  
– háttérvokál, taps, qraqeb  
Aziz Mejdoubi  
– háttérvokál, taps, qraqeb

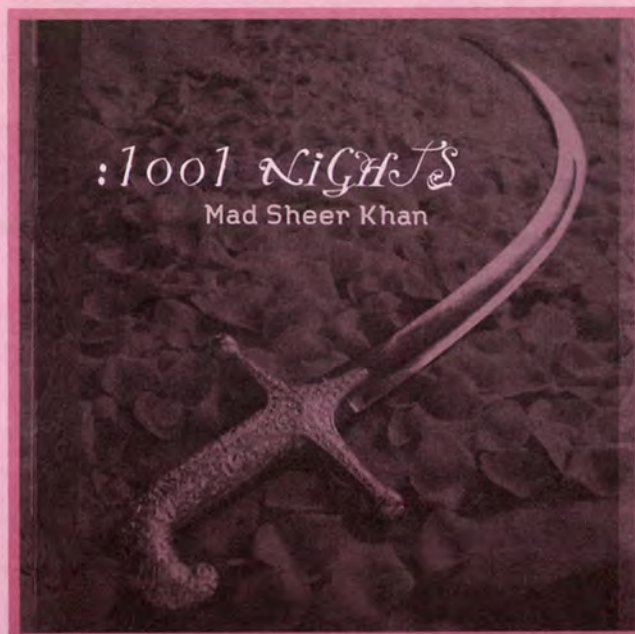
# Mad Sheer Khan

**A**perzsa–arab származású, Algírban született, Franciaországban élő zeneszerző-zenész Mad Sheer Khan az Ezeréjszaka meséi hét versét zenésítette meg, s hét különböző nemzetiségű (algériai, bambara/gnawa, izraeli, navajo, tibeti, indiai és perzsa) énekesnőt kért fel, hogy ki-ki a saját nyelvén énekelje el a dalokat. Az éjszakai, énekes kompozíciókat a napkeltét megidéző, többnyire vonósokra írt instrumentális közjátékok választják el, melyek az album szerkezetét és muzsikáját a filmzenéhez teszik hasonlatossá, azok minden előnyével és hátrányával együtt. Az előbbieket közé tartozik a bőkezű, izléses hangszerelés, az öncélú virtuózkodást teljesen mellőző, magabiztos, igényes hangszerjáték és a könnyed, szórakoztató jelleg. A mérleg másik serpenyőjébe pedig elsősorban a kissé felületes megközelítés (bár lehet, hogy ez a felhígulás a túlságosan nagy léptékben gondolkodó multikulturális törekvések természetes velejárója) kerülhet. Amúgy kellemes zene, a vokálok szépek, Alla oud- és a zeneszerző esrajjáté-



**Mad Sheer Khan**  
**1001 Nights**  
Detour - Warner

Fela Ababsa, Mamani Keita, Nourith, Kunchock Lama, Sharmila Roy, Parvila Javdan – ének; Mary Redhouse – ének, tamburin; Mad Sheer Khan – esraj, oud, sitar, rebab, santur, billentyűs hangszerek, ütőhangszerek; Ahmed Dhemai – ütőhangszerek; Alla-oud, Nasser-darbouka, L. Subramaniam – hegedű; Jean Pierre Arnaud – oboa és angolkürt; Bruno Caillat – zarb; Moulai M'Barek-gembri; km.: a Plovdiv Kamarazenekar és az Icp Kamarazenekar



ka, Ahmed Dhemai ritmusai izgalmasak, L. Subramaniam pedig ezúttal is a rá jellemző, utánozhatatlan dallamvezetéssel és átéléssel

hegedűl (sajnos csak egyetlen kompozícióban). Az éjszakák előrehaladtával azonban Mad Sheer Khan fáradni látszik, s míg az



# Gandalf



**Gandalf**  
**Into the Light**

Sattva Music - Stereo Kft.

Gandalf: elektromos és akusztikus gitár, szitár, mellotron, billentyűs hangszerek, szintetizátor- és dobprogramok, ütőhangszerek  
 km.: Peter Aschenbrenner – fuvola és szoprán saxofon,  
 Romana Wolf – ének, Christian Strobl – dob, darbouka,  
 Manuel Rignon – djembe, ütőhangszerek,  
 Dhafer Youssef – ének, 4XANG énekegyüttes,  
 Gombai Tamás – hegedű, Kürtösi Zsolt – bőgő

**A** fogyasztói társadalmunk – e tejjel-mézzel folyó kártyavár – nyilvános helyiségeit burkoló akusztikai tapéta, a jobb ízlésű és ép hallású embereket örökös menekülésre készítő, folyamatos háttérzene, a muzak az emberiség egyik legidegesítőbb találmánya. Ez a közhelyszámba menő kijelentés pusztán azért kívánczok ide, mert Gandalf (zeneszerző, zenész, producer stb.) világzenei elemekkel kevert muzakét készített. (Vizsgálódásunk tárgya tehát az „etnomuzakológia” tárgykörébe tartozna, ha létezne olyan elmehuny, aki megalapítaná ezt a tudományágat.)

A termék összetevői, jellemzői: „nagy ívű”, „emelkedett”, sokszor ambientes, a legborzasztóbb, nyugtatónak szánt hangszíneken előadott szintetizátorszólások, silány, unalmas dobprogramok, fantáziátlan gitárjáték és vérszegény ütőhangszeres ritmusok, a szitár mint effekt-hangszer és „hősies” kórusok. A massa nyomokban zenét is tartalmaz, ez azonban kizárólag a jobb sorsra érdemes Dhafer Youssef énekhangjának köszönhető.

Használati utasítás: hallgatás után eldobandó.

Figyelmeztetés: a New Age-es körítés miatt könnyen kinyúlhat az ember zsebében a csakra!

Harmati Gábor

„Lá iláha ill’ Alláh” („Nincsen Isten Allahon kívül”) soraira hirtelen „beúszik” egy, a legbugyutább rajzfilmzenéket idéző Hammond-orgonaszólám. A képlet ugyanez marad az egész albumon, legfeljebb a billentyű hangszínei változnak, s ennek folytán sokszor egy presszóban érezheti magát a hallgató, máskor pedig dob gép „színesíti” az amúgy érdekes lüktetésű, repetitív, néhol poliritmikus kompozíciókat. Hiába az átszellemült ének, az érdekes ritmusok, a már említett szemfényvesztő rendre a bányáság generálszósával önti le ezt a keleti csemegét. Ha kapható lenne olyan CD-lejátszó, amivel bizonyos sávokat ki lehetne iktatni a zenéből, akkor vevő lennék rá. Ábrándok helyett a tények: Hamid Faraji és kísérei: 5, Issam-Issam: 1 és 1 pont levonás a buta ötletért: 2.

Tormay Egon

első három darab észak-afrikai és közel-keleti zenei világában otthonosan mozog (ezért ezek a számok összefogottak és egységesek), addig India és Tibet zenéjét csupán egy pszichedelikus popzenekar szintjén képes interpretálni. A perzsa kompozíció (Night of Persia/Persian Sunrise) pedig túlságosan érzelgős. Hiba, hogy a szerző néha képtelen dönteni a mesék világában, a hétköznapi létszint felett szárnyaló vagy az ezt tükröző zene és művészi hozzáállás között. Így történhet, hogy a Night of Navajos című dalt egyszer csak hip-hopos billentyű- és basszusszólamok törik szét, s ez elidegenítő effektusnak remek, hiszen olyan kiábrándító, mint ezer egy éjszaka után a Másnap, egyébként azonban felesleges manír. A borítón látható mívés fegyver sajnos sokszor a hatásvadászat szimbóluma. (Mielőtt bárki maradisággal vádolna, elárulom, hogy az vagyok.) Összességében ez egy túlságosan csapongó, néha unalmas, leginkább háttérzeneként hallgatható mű.

Harmati Gábor



# MICHAEL BRECKERREL

A D O K K B A N

November kilencedikén az abszolút világsztár kategóriába tartozó Michael Brecker kápráztatta el a hajógyári Dokk meghívott közönségét, köszönhetően a Westel 900 illetékesei kifinomult ízlésének. Brecker új lemezének, a *Time is of the Essence* (Verve-Universal) turnéjának korai szakaszában jött Pestre, ahová a lemez kulcsszereplőjét, Larry Goldings orgonistát is elhozta magával, kiegészítve egy korát meghazudtolóan érett gitárossal, Adams Rogersszel és a veterán szuperdobossal, Idris Muhammaddal (túloldali képkünnön). Brecker pályáját itt talán nem kell méltatni, a Steps, a Brecker Brothers, a nyolcvanas évek közepén kezdett szólólemezei mellett oly sokat szerepelt, hogy valószínűleg ő a legtöbbet foglalkoztatott szaxofonos manapság. Munkaigényes feladat lenne minden lemezét sorba venni, főleg ha azokat is beleszámítanánk, amelyekben „csak” néhány számban közreműködő vendégszólista. Fergeteges koncertje után Brecker rövid interjút adott a Gramofonnak.



**GRAMOFON:** Három dobos, Elvin Jones, Jeff „Tain” Watts és Bill Stewart felváltva játszik új lemezén. Ez magában is elég szokatlan, mert a többi tag az együttesben viszont állandó. Jelent-e ez azért három eltérő megközelítést?

**MICHAEL BRECKER:** Nem, valójában nem. Érdekes feladat volt három dobosra megírni a szerzeményeket, és mégis egy konzisztens gondolatot közölni. Ezért nem is mondanám eltérő megközelítésnek, nem is tudom, hogyan nevezem, de a megközelítés szó biztosan nem jelzi azt, hogy mi is volt különböző. A megközelítés ugyanis hasonló volt, de talán máshol voltak a hangsúlyok.

**G:** Jelenti ez azt is, hogy a pályáján olyan szakaszba érkezett, amikor különböző hagyományokat, jazztörténeti vonulatokat erősebben próbál meg szintetizálni a zenéjében?

**M. B.:** Nem, ezt azért nem mondanám. Különben is számomra nehezen értelmezhető fogalom az, hogy eltérő hagyományokat vagy vonulatokat próbálnék meg szintetizálni.

**G:** A lemez nagyrészt Larry Goldings orgonajátékára épül, és ez így volt a budapesti koncerten is. Hogyan került kapcsolatba vele?

**M. B.:** Larry az egyik kedvenc muzsikustársam. Hosszabb ideje játszunk már együtt, és ezt a lemezt is tervezzük egy ideje. Ez volt az első alkalom a lemez felvételére, és borzasztóan vártam már ezt a pillanatot. A zenét úgy írtam, hogy elsősorban az ő játékában gondolkodtam. Tudja, eredetileg ez a lemez egy orgonás projektnek indult Larryvel, és csak később bontakozott ki a végleges formája. Ezért álltam ott elég hülyén, hogy eljöttünk ide, ilyen messzire, és nem kaptunk rendes hangszert. Larrynek nagyon nehéz volt ezen a hangszeren játszani, mert nem voltak rendes pedálok az orgonán, nem is volt rendes orgona. Egy Hammond B3-ra lett volna szükségünk, Larry egy



kimondott B3-játékos. Ezért roppant csalódotk voltunk.

**G:** Szerencsésnek mondhatom magam, hogy ötödször láthatom koncerten, nemrég McCoy Tynerrel, később Herbie Hancockkal, előtte a Brecker Brotherszel, '84-ben pedig még a Stepsszel, Debrecenben. Nem érzi néha úgy, hogy kicsit későn kezdte a szóló pályafutását?

**M. B.:** Nos, nem igazán, mert szoros együttműködésben, kollaboratíve dolgoztam min-

dig, hosszú éveken át. Amit a bátyámmal, Randyvel csináltunk, az majdnem ugyanolyan volt, mint ha szólóprojektben dolgoztunk volna. Az a zenekar kitöltötte minden időnköt, és ezzel a tapasztalattal nem is volt olyan fontos, hogy egyedül álljak ki, mert már így is mi voltunk a zenekarvezetők. Sosem tekintettem erre ilyen szempontból, mert rengeteg zenét szereztem ezekre a lemezekre, és sokat is turnéztunk. Ez részben igaz egyébként a Steps Aheadre is, közös munka volt, majdnem ugyanolyan volt, mintha szólóprojekt lett volna. Így azután, mire elkezdtem kiadni a lemezeimet a saját nevem alatt, igazán úgy érezhettem, hogy minden szempontból készen vagyok rá. A folyamat megérett addigra, minden szempontól, és teljesen természetesnek hatott, nem is éreztem úgy, hogy túl korán léptem volna a szólópályára. Számomra így bontakoztak ki a természetes folyamatként a dolgok, és örülök neki, hogy így következtek egymás után.

**G:** A Time is of the Essence turné még az elején tart, sokáig lesz most úton?

**M. B.:** Igen, elég hosszán, körülbelül az egész világot bejárjuk vele, hosszan fogunk turnézni. De azt már most elárulhatom, hogy Pat Methenyvel visszatérünk Budapestre a nyáron, Larry Goldings és Bill Stewart társaságában.

Zipernovszky Kornél



FOTÓK: SIKLÓS PÉTER



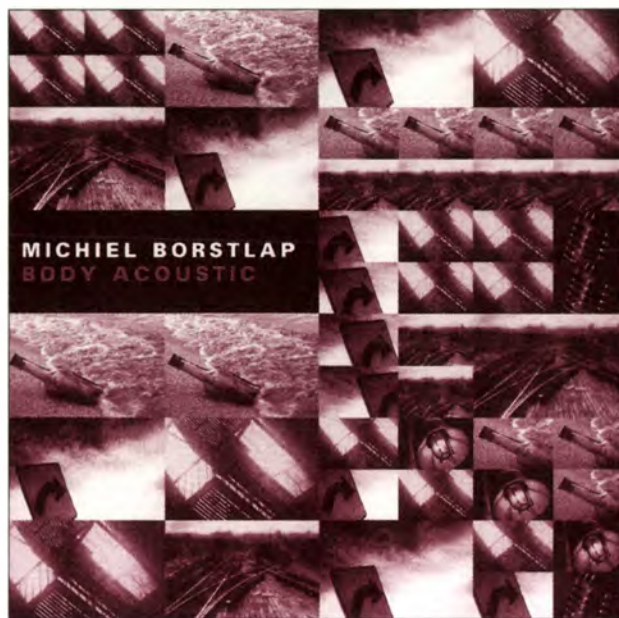
**Michiel Borstlap**

**Body Acoustic**

• Emarcy – Universal •

**a**z operáció sikerült, a beteg meghalt. Körülbelül ez jut az eszembe erről a lemezről, tudniillik a lemez jó, megvásárolni mégsem ajánlom. Weather Reportot játszani akusztikusan már önmagában pazar ötlet, jól marketingelhető, és még érdekes is. A lemezen játszó zenészek szakmai kvalitásait nehéz megkérdőjelezni, de valahogy a késztermék mégsem koherens. Érdekes talán a lemez kapcsán egy pillantást vetni arra, hogy milyen az európai (Európában élő európai vagy amerikai) és az amerikai (Amerikában élő, akárhonnan származó) jazz-zenészek hozzáállása a múlt jazztörténéseihez. Az európaiak mélységes tiszteletet éreznek a nagy jazzmértőkövek iránt, és ezt a tiszteletet nem restek lemezbe önteni. McLaughlin emléklemezei, Jarrett tribute felvételei fényes és sikeres példái a főhajtás eme formájának. Persze nem állítom, hogy az amerikaiakban nincs meg ez a tisztelet, Cassandra Wilson Miles-lemeze vagy Kenny Garrett Coltrane-lemeze pattan mindjárt amúgy rövid emlékezetembe, hogy megcáfolja gondolatmenetemet, de

**M i c h i e l B o r s t l a p**



Michiel Borstlap – zongora  
Tom Beek – tenorszaxofon  
Eric Vloeimans – trombita  
Jesse van Ruller – gitár  
Anton Drukker, Ernst Glerum – nagybőgő  
Jeroen de Rijk – ütőhangszerek  
Han Bennink – dob

mégis az az érzésem, hogy az amerikaiak inkább érzik egy folyamat részének magukat, amely folyamat ugyanúgy táplálkozik a nagy mesterek emlékéből, mint a mindennapok zenéjéből. A zenéből,

ami a levegőben van, ahogy Miles Davis fogalmazott. Ez a folyamatosság hajtotta az amerikai (hiába osztrák Zawinul) Weather Report tagjait, hogy megváltoztassák az addigi zenét, és létre-

**David Azarian**

**Hope**

• Enja – Varga •

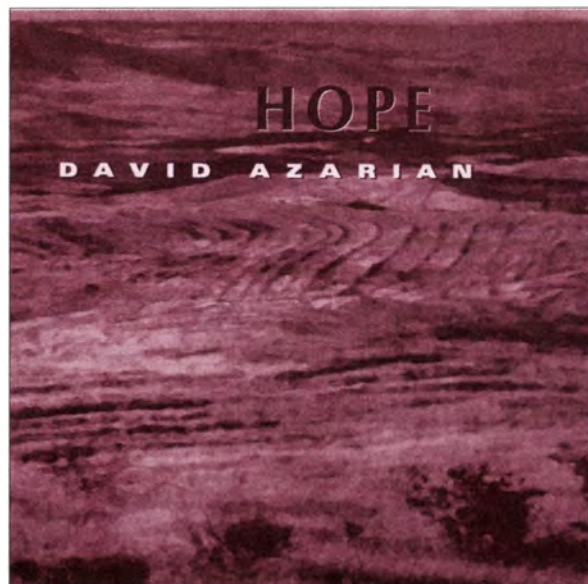
**W**oody Allen egyik novellája főhősének zsebében sok egyéb tárgy mellett találunk egy utasítást arra az esetre, hogy mit tegyen az ember, ha reggel felébred, és egy örményt talál az ágyában. Arra vonatkozólag viszont sehol sem találtam utasítást, hogy mit tegyen az ember, ha egy örményt talál a hanglemezzel. Anélkül ugyanis nem nagyon tudom hová tenni ezt a lemezt.

Legfőképp az egész összeállítás okát nem értem. A Hope című album három részből áll, amiknek semmi közük egymáshoz azon kívül, hogy ugyanazon zongorista produkciói. Az az érzésem, hogy az illetőnek volt egy 1991-ből való félórás koncertanyaga meg három szám 1997-es stúdiófelvétele, úgy gondolta, hogy ezeket összehozza egy CD-n, aztán maradt még egy kis hely, ezért a végére oda-biggyesztett egy 1995-ös felvételt, amin szintetizátoron játszik. Szeretem az eklektikát, de csak ha koncepció áll mögötte, ez esetben viszont ennek nyomát sem találom. Rádadásul a szintetizátoros förmedvény lett a lemez címadója. Lehet, hogy rosszul tudom, de azért szoktak címadó számot választani, mert az jellemzi az egész album koncepcióját. Itt pontosan az ellenkezőjéről van szó, a Hope című

**D a v i d A z a r i a n**



David Azarian  
– zongora, szintetizátorok,  
Marty Ballou, John Lockwood  
– bőgő, Bob Gullotti,  
Bob Weiner – dob



szám a kakukktójas, ugyanis a többi akusztikus trió felvétel. Tehát az összeállítás arányai is baj van. Ami Azarian zongorázását illeti, azt egyfajta erőszakosság jellemzi. Ez nyilvánul egyrészt a sűrű és erőteljes balkéztechnikában, ami számomra rendkívül zavaró. Sokszor az az érzésem, mintha a szóló kísérné az akkordokat. Erőszakosnak tűnik továbbá a katarzis elérésére mindenáron való törek-

vés is. Így persze az egészből csak tukmálás lesz, ugyanis hiányzik a dologból a mélység. A zongorista sokszor még a társaival is erőszakoskodik, ami főleg a Living in Jazzland című kompozícióban nyilvánul meg. A bőgőszóló közben nem hagyja, hogy a szólistára figyeljünk, négyezéskor pedig belejátsszik a dobszólóba. Zongoraszólóiból azonban hiányolom az íveket. Csak mennek a periódusok



## Gato Barbieri



Gato Barbieri – tenorszaxofon, Will Lee – basszus,  
Lionel Cordew – dob, Mike Ricchiuti – billentyűsök  
Chuck Loeb – gitár, és sokan mások

Juhász Gábor

## Gato Barbieri

## Che corazon

• Columbia – Sony •



Aj CD-jén a veterán, hatvanöt éves argentin szaxofonos a múlt felé fordul, a lemezborító legalábbis tömény nosztalgiát áraszt, családi fotók tömege a gyerekkorból, sztárfotók későbbi időkből, valamint rövid kísérőszöveg, többek közt egy patetikus idézet Rabindranath Tagorétól. Barbieri saját szavait érdemes lefordítani: „Az elmúlt negyven év alatt muzsikusként, komponistaként sokat változott a zeném. Játszottam tangót, bebopot, brazil zenét, kubai zenét, afrikai zenét, freejazzt, avantgárdot stb. Mindenfelé.” Jó néhány korábbi lemezének ismerete alapján várakozással kezdtem hallgatni az új produkciót. Félperces nyitány kis szimfonikus zenekarra Barbieri nélkül, középszerű filmzene, majd függöny fel, ritmus indul. Tizenhat ütem latin rock bevezetés után megszólal Gato jellegzetes tenorszaxofonja, a könnyed hangulatú téma után improvizáció helyett valami egyszerű variációfélélt hallunk, amit rövid gitárszóló követ, ez néhány másodpercre jazzes hangulatot teremt, de mire belelélnék magunkat, máris visszatér Barbieri sza-

xofonja. Témyszerű szóló, majd lassan elúszik a Cristiano című Barbieri-szerzemény. A következő szám vokállal indul, a nyolcadik ütemben belép a tenorszax, s innentől minden pont olyan, mint az eddigiek. Lassan megfogalmazódik a vélemény: ez bizony unalmas, semmitmondó zene. Ezt a lemezt alighanem háttérzenének szánták, ha valami másnak, akkor itt nagy tévedés történt. Gato Barbieri szaxofonja egy idő után kifejezetten irritáló, az alaphoz képest végig túl erőse van keverve, és állandóan szól, szól... Üde pillanatok, amikor néha pár taktus erejéig valami más hangszert hallunk, a szintetizátorok például nagyon szépen vannak hangszerelve, szívesen hallgatnám hosszabb ideig, de mindig jön, toladodik Barbieri enyhén agresszív, fantázia nélküli, monoton, dekadens szólója. Egy idő után arra gondolok, hogy ezt bizony háttérzeneként is csak néhány percig lehet hallgatni, isten őrizzen a teljes 57 perctől... Becsületből persze végighallgattam a lemezt többször is, de a véleményem nem változott. Gato Barbieri szerencsés ember. Valószínűleg sokat köszönhet annak, hogy harminc évvel ezelőtt közreműködője volt Az utolsó tangó Párizsban című, világsikerű aratott filmnek, majd az avantgárdban betöltött szerepének. Ha valaki viszont csak ezt a CD-t hallgatja meg tőle, meglehetősen szerény képességű szaxofonost fog megismerni.

Deseő Csaba

hozzanak a kor új hangszereiből és formáiból valami zseniálisat.

Borstlapék felfedezték, hogy a Weather Report veleje nem pusztán az új, most éppen ódivatú hangzásban rejlik, hanem a formai újításokban. Ezek az újítások a free jazz formabontó-formaépítő törekvéseitől nem állnak távol, és éppen ezt a párhuzamot igyekeztek Borstlapék kiaknázni. Míg a rockritmusok, a free hangvétel, a hetvenes évek forradalmait tűnnek archaizálni, az akusztikus hangzás hivatott arra, hogy a zenét többé, időtlenebbé varázsolja.

Különös, hogy a zenészek nem a Weather Report-ból ismert hangszeres példákat követik. A saxofonos breckeresen játszik, a gitáros bensonosan, a trombitás hubbardosan, a zenekarvezető leginkább hancockosan és így tovább, márpedig ez a koherenciát nem segíti elő. Szóval megint ott vagyunk, ahol az elején, semmi okom nincs kételkedni abban, hogy ez a lemez jó, valami miatt mégsem szeretem hallgatni.

egy más után, a koncertfelvételeken rendkívül sok melléütéssel, és az egész nem szól semmiről. Ami a tempót illeti, Azarian rendkívül „hátrajátszik”. Ez azonban nem a sokak által nagyra értékelt relaxes feelinget idézi, inkább nehézkessé teszi a játékot. Ezt az érzést fokozza, hogy mind a koncert, mind pedig a stúdiófelvételek böngöszésének játékát inkább az egyenes vezetés jellemzi (se előre, se hátra a tempóhoz képest), és ez nagyon kontrasztál a zongorista előbb említett hátrajátszásával.

A belső borítón található szövegben az egyik kritikus Azarian játékát Jarrettével hozza összefüggésbe. Valóban felfedezhetők jarrettes hatások, főleg az Embraceable You című számban. Azarian játéka viszont sokkal „koszosabb” Jarretténél, nem beszélve a már említett katarzissal való nyüglődéséről. A másik kritikus viszont azt írja, hogy Azarian végíti az örmény népzenei hagyományokat a jazz hagyományaival. Nem mondhatnám, hogy nagy ismerője vagyok az örmény népzeneének, ezért csak találgatni tudom, melyek lehetnek az említett népzenei elemek. Seholy sem talállok semmi újat. Vagy ez talán azért van, mert minden main stream tartalmaz örmény népzenei elemeket, csak eddig nem vettük észre?

Hope! Én is remélem. Hogy a következő jobban fog tetszeni.

Márkus Tibor



Tűzkő Csaba  
& Savoy Quintet

T Ű z k ő C s a b a  
& S a v o y Q u i n t e t

• 9-es Műhely •

**T**űzkő Csaba lemezét nehéz objektív kritikával illetni (ha létezik egyáltalán objektív kritika). Először talán a vélemény szubjektív része: tekintettel arra a szomorú (és egyébként honi jazz-zenészeink többségének „modern” jazzben nyújtott teljesítményére is negatív hatással lévő) tényre, miszerint a hazai jazzképzésből (legalábbis eleddig) szinte teljes mértékben hiányzott a bebopkorszak előtti stílusok ismerete, már maga a vállalkozás, hogy egy „modern” jazzesekből álló kis csapat foglalkozik a 20-as, 30-as évek muzsikájával, önmagában nem három, hanem tíz csillagot érdemlő dolog. Evvel együtt a háromcsillagos osztályzat nem tartalmazza jelen (egyébként jól kevert és jó hangzásarányú) felvétellel kapcsolatos pozitív irányú elfogódottságomat, s jó, ha tisztában vagyunk vele, hogy nem egy hazai tradicionális együttes sem érdemelne két csillagnál többet produkciójára, noha ők évek, évtizedek óta foglalkoznak a stílussal.

Tűzkő Csaba és az általa egy éve alakított Savoy Quintet tagjai felismerték a tradicionális jazz és a szvingkorszak értékeit, és elkezdtek „régit jazzt” (leginkább modern szvinget) játszani. A kérdés csupán az, hogy mennyire sikerült egy év alatt elsajátítani az általuk alkalmazott játékmódtól teljesen különböző megközelítést, frazírozást igénylő zenei nyelvet. A válaszom: még nem eléggé ahhoz,

hogy ebből az anyagból lemezt lehessen kiadni. A ritmusszekció végig megbízható, egyenletes teljesítményt nyújt, bár Mohai András eszköztára (pl. lábgéphasználat) néha tagadhatatlanul modernebb a kívántnál (igaz, hogy végig nagyon visszafogottan, ám jó tempóban dobol), Gyárfás István kezében pedig egy akusztikus gitár jobban passzolna a számokhoz. Gyárfás játéka egyébként (miként a kissé „alulkevert” bőgős Orbáné és Mohaié is) profi, korrekt, a gitárszólók is rendben vannak. A gitár kiválóan töltöget a szólók és a tuttik alatt is, kár, hogy a bőgő vagy a dob egy számban sem vállal hasonló szerepet.

A ritmusszekcióhoz hasonlóan a két fúvós is észlelhetően törekszik arra, hogy egyszerű maradjon a zenélésük. Néha már – talán az óvatosságtól – azonban túl egyszerűek, nem elég érdekes, nem elég bátor, amit csinálnak. Vagyis érezni lehet, hogy az anyanyelvi szintű tudástól még messze vannak. A szólókban általában jobban elengedik magukat, igaz, hogy többnyire – számomra – túl modern fordulatokkal élnek ilyenkor. A stílushűség-re való törekvés ekkor is érződik, de ez még önmagában nem egyenlő a stílushűséggel. Tóth Péter trombitajátéka számomra kissé száraz, szólói néhol kicsit „keresgélősek”, de a legnagyobb baj a frazírozással van. Ez főként a témák megformálásánál jelentkezik, a Sweet Georgia Brown csúnyán, magyarosan élesített szinkópái kifejezetten kihagyhatóvá teszik a számot, a szólók is hagynak

kívánnivalót maguk után ebben a számban. Nyilván nem véletlen, hogy a jazztörténeten végigvannulós mindenütt különös fontossággal bíró blues műfajában, „vénasan ismert” harmóniasorra mennyivel jobban és jobb frazírral játszik Tóth is (igaz, hogy gyors tempójú, de blues: Royal Garden Blues), miként a modernebb repertoárban is előforduló Ellington-öröközőkben, az In a Mellow Tone-ban is. Míg Tóth sokszor keresgél, Tűzkő néha végigdöngöli a szólóit, Gyárfásnál ugyanakkor szinte minden esetben végigvitt dallamíveket hallani. A lassú számokban Tűzkő helyenként túlzásba viszi a késleltetett frazírozást, Tóth viszont túl konkrét, „jazzmentes” ritmusokat produkál, s a vibratója sem mindig megfelelő.

Összhatását tekintve, mintha a Chet Baker-féle zenei világ hatását érezném játékaiban, mintha az ötvenes-hatvanas éveket akarnák „visszavéltetni” a húszas-harmincas évekre. Tömören: leginkább a szving hiányzik a dologból (bár Chet Baker még hosszú, egyenes hangjaival is tudott szvingelni). Na meg az, hogy a korabeli zenészek, még a szvingkorszakban is, énekes gyökerekből táplálkoztak, ezek a derék mai magyar legények nem énekelnek a hangszereiken, sem rekedtesen, sem úgy, mint Bing Crosby. Néha ugyan vannak nyomai ennek a törekvésnek, de bár a gyerekek megvan már a keze-lába, mindene, még nem beszél, vagy legalábbis nem mindig érthetően. Szóval a lemez talán korai még.

Szakcsi jr.

S z a k c s i j r .

Happen

• 9-es Műhely •

**M**ár három éve készült arra ifj. Szakcsi Lakatos Béla, hogy saját lemezt jelentessen meg, de a körülmények úgy engedték, hogy ez csak most történhetett meg. Nemcsak ő maga, de a jazzkedvelő közönség is várta már a bemutatkozó anyagot, hiszen korábban számos egyéb produkcióban helyet kapott a fiatal zongorista, melyekben tehetségéről, felkészültségéről és a jazz iránti szeretetéről tett tanúbizonyítást. Köztük volt a Szakcsi Generation Band, Malek Andrea együttese, a Babos Band, Téli Márta zenekara, és sokat elárul, hogy a kezdő lépéseket Lakatos Tónival és Lakatos „Ablakos” Dezsővel tette meg.

A nevével viselő kvintett tagjai éppen csak túl vannak a harmincon, Szalóky Béla pedig még csak huszonhét. Ezen tény ismeretében talán azt várhatnánk, hogy a mai útkezes, „fiatalos” irányzatok-

ban találják meg önmaguk kifejezésének megfelelő eszközét, ám Szakcsi junior inkább az 50-es, 60-as évek jazzmuzsikájához vonzódik. Ő e korszak stílusában talált rá olyan maradandó értékekre, melyeket érdemesnek tartott magáévá tenni és továbbgondolni.

Legrégebbi társa és barátja, Tűzkő Csaba a másik pillér, akivel zeneileg is teljesen megértik egymást. Mindketten érzékenyen reagálnak a másik rezdüléseire és a többiek megmozdulásaira is. Az öt kedvenc örökzöld mellett két-két számot ők szereztek, melyek tökéletesen illeszkednek a példaképek darabjaihoz mind stílusban, mind színvonalban, ezáltal a lemez arculata egységes. Épp megfelelő arányban hangzanak el gyorsabb tempójú és lírai számok, a két zenekarvezető az utóbbiakban játszik legszebben. Elsősorban az „Ablakos” emlékének ajánlott, személyes hangvételű Szakcsi-szerzemény, az In Memoriam, valamint a The Garden of the Moon és a Blues for Pecek című Tűzkő-kompozíciók maradnak emlékeztetésekként. A standardek

már valahogy nem nyújtanak akkora élményt. Jó felfogásban, hitelesen és nagy tisztelettel játsszák el őket, de mintha nem mertek volna beléjük nyúlni, akár szerkezetükben, akár az alapéretben módosításokat eszközölni.

Sajnos ez a CD is példa rá, hogy gyakran a hazai jazzlemezek hangminősége nem emeli, inkább csökkenti a produkció értékét. A dob olyan, mintha egy dobozból szólna, a többi hangszer is tompa, fénytelen, és itt-ott kattogás vagy nyikorogás hallatszik a stúdióból. Erre azért oda lehetett volna figyelni...

Ezzel együtt érdemes meghallgatni a lemezt, mert a muzsikások játéka élvezetes. Mindenki érzéssel szvingel, hallható az összeszokottság köztük, közös nyelvet beszélnek. Szakcsinak nemcsak a kisujjában, minden egyes ujjában ott van a bebop, pusztán billentésével mély érzelmeket képes kifejezni. Talán merészebb célokat tűzve maguk elé még több örömet fognak szerezni nekünk.

Bércesi Barbara



Black Smith Workshop

Childhood 'Round 2000

• Budapest Music Center Records •



„patkolókovács műhelyéről” elke-  
resztelt új magyar formáció neve  
egyben a zenekarvezető Fekete-Ko-  
vács Kornél vezetéknevének angol tükörfordítá-  
sát – Black Smith – adja. Arra pedig, hogy a ze-  
neanyag a Göz Művek kebelében készült, nem  
csak stílári jegyek utalnak; a mostanában  
mind elterjedtebb, jellegzetes, fényezett kemény-  
papír borító, rajta az óriáskerékről készült elmo-  
sódott fényképpel (Gaál Zoltán munkája) szintén  
a Lónyay utcai cég esztétikai igényességét dicsé-  
ri. S ha már az óriáskerék került szóba: a  
Workshop ugyan nem fogalmaz meg ars poeti-  
cát a borító belső oldalán, de legalább kinyilvá-  
nitja közös munkájuk egyik célját: muzsikájukat  
a zenekartagok gyermekeinek (összesen tízen  
vannak) ajánlják. Nekik, akik eleve nagy  
előnnyel indulnak más gyerekekkel szemben, hi-  
szen a családon belül tudják magukba szívni a  
zenekultúrát, amely apáik életét jelenti. Csak a  
dedikációból következtethetünk rá, hogy a címé-  
ben is a gyermekeket idéző CD egyfajta zenei  
exhortatióknak, azaz esztétikai célzatú buzdí-  
tó/serkentő műnek, esetleg „csak” művészi és  
szülői helyzetjelentésnek készült: most, 2000 kü-  
szöbén, amit ti gyermekejével fogtok átélni, mi, a  
szüleitek, akiknek ti vagytok a legértékesebbek a  
világon (ld. a Winand Gábor közreműködésével  
felvett címadó szám második részét, a CD záró-  
darabját) pillanatnyilag itt tartunk gondolatilag  
és zeneileg.

Ha érvényes definíciónak fogadjuk is el, hogy a  
Childhood 'Round 2000 a muzsikás apák para-  
inesziszze gyermekeik számára, azt semmikép-  
pen se képzeljük, hogy moralizáló opusokat  
hallunk: erre az instrumentális zene amúgy se  
nagyon lenne képes (hál' istennek); itt, szemben  
a bölcs iránymutatást jobban igénylő korok intő  
szózataival, mindenekelőtt a szülői szeretet és a  
művészi érték átadásának vágya mozgatja az  
egyes kompozíciókat.

Fekete-Kovács szerzeményei első hallásra kicsit  
egysíkúnak tűnnek. Érezzük, hogy több van a  
kórusok, a ritmikai gazdagság, valamint a trom-  
bita, harsona- és szaxofonszólók mögött, mint  
hisszük, de mégse tudunk egykönnyen a zene  
hullámhosszára állni. Többszöri meghallgatás  
szükséges ahhoz, hogy jobban átlássuk a dara-  
bok texturális sokféleségét.

Van itt több modern rézfúvósdarab, elsősorban  
a CD első felében, amely némely, szintén szelle-  
mes zenei ötletekben tobzódó, mai skandináv  
fúvóscentrikus zenekar, illetve a John Scofieldot  
kísérő rezesek (Quiet, 1996) előadásmódját jut-  
tatja eszünkbe; ugyanakkor a Ben To Man című



Black Smith Workshop Childhood 'Round 2000



Fekete-Kovács Kornél – trombita,  
szárnykürt  
Csejtey Ákos – szaxofonok  
Schreck Ferenc – harsona  
Hárs Viktor – bőgő  
Balázs Elemér – dob  
Winand Gábor – ének

Black Smith Workshop

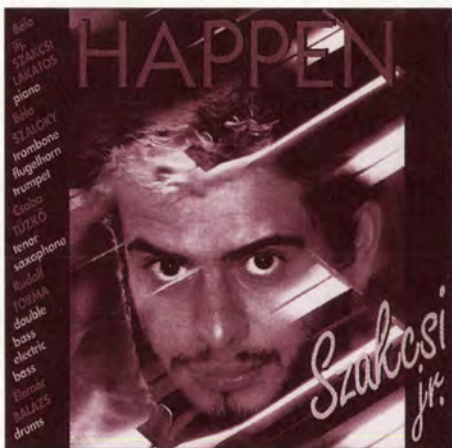


Tűzkő Csaba – szaxofon  
Tóth Péter – trombita  
Gyárfás István – gitár  
Orbán György – bőgő  
Mohai András – dob

Ha már van, akkor viszont illetl volna arra figyelni,  
hogy ne legyenek bántó helyesírási és fordítási hi-  
bák az angol szövegben.

Mindent összevetve, fenti kritikáim ellenére Tűzkő  
Csaba és a Savoy Quintet kezdeményezése ab-  
szolut mértékben üdvözlendő, s csak remélni lehet,  
hogy egy év múlva már egy sokkal érettebb album-  
mal jelentkeznek, ami mások számára is köve-  
tendő példaként szolgál majd.

Iltzs Tamás



Ilf. Szakcsi Lakatos Béla – zongora  
Szalóky Béla – harsona, szárnykürt, trombita,  
Tűzkő Csaba – tenorszaxofon  
Torma Rudolf – bőgő, basszusgitár  
Balázs Elemér – dob

dal témájában tradicionális big band-szerzők,  
mondjuk Strayhorn és Ellington kompozíciós ha-  
tását érezzük. Ennek ellenére a zene egy pillan-  
tatig se kelti az utánérzés hatását. A Workshop  
a maga útját járja. Zenéjük tele van játékoság-  
gal, de a populáris kliséktől őrzik meg. Pedig  
a Nyúl utca sarkáról szóló rövid darab egysze-  
rű dallama s a leheletfinom előadás könnyen el-  
varázsolhatja a hallgatót. Minthogy csupán  
másfél percig tart, ötször-hatszor hallgatjuk meg  
egymás után.

Máté J. György



**Jimmy Rushing**

**J i m m y R u s h i n g**

**Every Day I Have The Blues**

• **Impulse – Universal** •



az, hogy ki tekinthető igazán jazzénekesnek, évtizedek óta parázs viták tárgya még Amerikában is. Carmen McRae egy Down Beat-interjúban meglehetősen kategorikus kinyilatkoztatást tett: szerinte jazzénekes az, aki improvizál és scattel. Persze, mint minden sommás ítélet, ez is erősen vitatható, de ha valamennyire is magunkévá tesszük ezt a véleményt, akkor Jimmy Rushing „csupán” blues shouter (kiáltó), hiszen minden díszítés nélkül, a rögtönzés mellőzésével, direkt módon adta elő dalait. Mindenesetre ezt a „széle, hossza egy” (Mr. 5 x 5) embert negyven éven át a blueszal magával azonosították, mégpedig hosszú idővel a mai blueszenészsánsz előtt.

A blues nem csupán zenei formát és előadásmódot, hanem gondolkodásmódot, életérzést, sőt életformát is jelent. Így már érthető, mit jelent az itt tárgyalandó album címe: Mindennap megélem a blues-t. A blues az amerikai feketék világában maga az élet – annak minden bánatával és örömeivel együtt.

Az amerikai középnyugatról, Kansas Cityből induló Rushing a Count Basie-zenekarral jutott el New Yorkba, és 15 éven át (1935–50) volt a szólólistájuk. Ebben az időben a fehér szvingzenekarok és a giccs felé hajló énekesek arattak a showbiz világában, kivételt csak Basie és Ellington jelentettek, persze ők csak Harlemben játszhattak. Kettőjük közül Basie zenéje maradt közelebb a blues hagyományokhoz, nem kis részben éppen Rushing hiteles, őserőt sugárzó bluesintonációja okán is. Érdes és robusztus orgánuma, mégis érzékeny előadásmódja nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a Basie band

sohasem csúszott el a sweet irányba. Minden vonatkozásban méltó utóda lett Joe Williams, aki a Rushing által kitaposott úton haladva, még tovább növelte a zenekar ismertségét és sikereit, igaz, ebben a mikrolemezek elterjedése és a háború utáni fellendülés is segítettek, mégsem tudta azt a hihetetlen drive-ot pótolni, amit Rushing nyújtott.

Hősünk Basie után a maga ura lett – és maradt haláláig. Saját jól kidolgozott és bevált stílusát folytatta mindvégig. Sok koncertkörutat végigcsinált – köztük világ körüli turnékat Benny Goodman, Eddie Condonnal, 1959-ben Newportban frenetikus sikerrel szerepelt, néhány nagy sikerű Columbia-albumot készített, köztük egy szenzációs LP-t az akkor a siker csúcán lévő klasszikus Brubeck-kvartettel. Ez bizonyítja, hogy stílusa megállja a helyét balladák, standardek előadásakor, modern jazzkísérettel is. 1958 és '60 között három éven át első volt a Down Beat kritikusainak ranglistáján – Armstrongot és Ray Charlest megelőzve. A 60-as években is folytatta koncertjeit, díjnyertes lemezeket csinált, és rendszeresen fellépett a New York-i Half Note klubban az Al Cohn-Zoot Sims együttesel. Temetésén a „jazzpáter” John Gensel mondta, hogy a „kis Jimmy Rushing” hosszú pályáján mindvégig képes volt megőrizni gyermekien tiszta lelkületét, és zenéje ebből a lélekből táplálkozott.

A 60-as évek közepén az ABC-Paramount lemezkiadó két labelje, a fénykorát élő Impulse és a Bluesway, a nagy hírű producer, Bob Thiele kezében volt, aki remek érzékkel szerződtetett olyan kevésbé foglalkoztatott élő legendákat, mint Per Wee Russell, Henry Red Allen, Lionel Hampton vagy éppen Jimmy Rushing. Az 1967-ben és '68-ban készült két Bluesway-LP – hála a CD-technikának – most az Impulse-től megszokott csodás kivitelben

egy korongon elérhető. Mind a 16 dal Rushing régi sikerszáma még a Basie-nél töltött időkből, jó részénél az ő társszerzőségével. Mindkét kísérőegyüttes héttagú, két-három fúvóssal és gitárral megerősített Basie-féle „all American” ritmusszekcióval. Érdekes, hogy a nagy neveket felvonultató, Oliver Nelson hangszerelésével felvett első LP számomra kevésbé idézi fel az „igazi” Rushingot, mint az eredetileg Livin the Blues című, második LP anyaga, jóllehet éppen az elsővel nyerte meg 1967-ben a Jazz and Pop magazin pollját a legjobb bluesénekes kategóriában.

Egyetlen zenész van, aki mindkét sessionön játszik: Dicky Wells, aki Rushing legjobb barátja volt, kapcsolatukat a jazztörténészek Billie Holiday és Lester Young egész életén át tartó barátságához hasonlítják. Erőteltjes, ötletekben gazdag, nem ritkán humoros szólói remekül színesítik a kíséretet, nemkülönben Buddy Tate férfias, robusztus tenorstílusa és fáradhatatlan szvingelése. Mindketten a Basie band obsitói, 1950-ben Rushinggal együtt léptek ki. Sajnos éppen a jobb második sessionön, az akkori divatnak behódolva, Fender bőgőt használnak, ami főleg a szólókban zavaró.

Rushing érces hangja éppolyan remekül szól, mint a tíz évvel korábbi felvételeken. Nem véletlen, hogy példaképe az énekes Armstrong volt, mert a blues hiteles előadásához nem az ún. „szép” hangra és virtuozitásra, hanem a blues szellemének megértésére van szükség. A lemez jól illusztrálja, hogy a ma oly divatos gitárrarzenált felvonultató bluesbandák ellenére a tradicionális blues előadása jazzkísérettel a leghatásosabb, és ez képes túlélni a közönség zenei ízlésének radikális változásait is.

Márton Attila

**Horace Silver**

**H o r a c e S i l v e r**

**Jazz Has a Sense of Humor**

• **Verve – Universal** •



mindegy, hogy a veterán zongoristának egy tizenöt vagy éppen öt évvel ezelőtti, netán tavalyi vagy a mostani felvételét hallgatjuk. Stabilan hozza a formáját, különösebb meglepetések nélkül. És abból, hogy újabban a nagy múltú Verve adja ki ezeket a felvételeket, arra következtetünk, hogy Silver közel fél évszázados pályafutása alatt számottevő rajongótáborra tett szert. Számai alapvetően dallamos mainstreamek, nyilvánvaló blues-, sőt R&B-dominanciával, ebből adódóan Silvert a hard bop összefüggésében is szokás elődként emlegetni. Többtucatnyi standarddó vált szerzeményének közös jellemzője, hogy igazi songok.

Ezért nem véletlen, hogy az itt hallható számokhoz is íródott szöveg. Kár, hogy ezek csak a borítófűzetbe kerültek (talán Dee Dee Bridgewater-nek tartogatják az énekszólamot).

Nekem kicsit zavarosak Silver ajánló sorai. Először a jazz jövője miatt aggodalmaskodik, majd azért „imádkozik”, hogy sikerüljön megnevetetnie minket, és így könnyebben tudjuk majd elviselni mindennapi gondjainkat.

Koncepció ide, újra sztárolt, legendás zongorista oda, ez „csak” egy jazzlemez egy jó banda előadásában, ahol egyértelműen a fiataloké a pálya. Silver zongorázása a banális és a közhely határmezsgyéjén mozog. Stílusának elemzésére egy leckét bizonyára érdemes a jazz-zongorista palántáknak rászánni. De hát annyi nála ezerszer jobb zongorista van. Igen ám,

csak nekik nincs nevük. És nem is ők „találták fel” a funkyt. És nem is ők alapították a Jazz Messengerst, ahol Art Blakey eredetileg csak tag volt. Szóval a dolgok nyitja a legenda.

Mert annyira érezhető, hogy a fiatalok már rég továbbvitték azt, ami Silvernél – valljuk be – kisése modorossá csontosodott. Ami a mostani lemezt illeti, talán a nyolcadik track, a Gloria nyújt igazi zenei élményt, Jimmy Greene szoprán-szaxofon-szólójával. A többi izlése szerint mindenki maga döntheti el: Not Enough Mama; Too Much Mama; vagy Just Right Mama? Ami engem illet: „Enough Papa”.

Összevetve: legenda, zongorista, fiatalok, témák: ez a lemez három csillagot biztosan megérdemel.

Bori Viktor



Kaltenecker Zsolt

Songs From The 20th Century

• Szerzői kiadás – Universal •

**a** z öröndetesen gazdag hazai jazz-CD-k sorában Kaltenecker Zsolt szóló-zongora-koncertfelvétele több szempontból is kivételes. Először is abban az értelemben valóban jazz, amelyben manapság ritkán szokás meghatározni a műfajt: vagyis megkapóan spontán jellegű, ugyanakkor melodikus, illetve csupa ismerős melódiából elszabaduló, improvizatív öröme – mint anno a hőskorban. Tehát nem mainstream, nem valamilyen egyéb csapásiránya az intellektuális könnyűzenének, és még csak nem is a műfajban honos standard zongoristáktól megszokott előadói gyakorlata – dacára a repertoárban előforduló standard daraboknak. Ugyanis ezen a hangfelvételen az ismerős dallamok legfelsőbb ürügyként szolgálnak ahhoz, hogy lehessen egy igazán felszabadult, nagy, örömteli zongorázást csapni.

Továbbá kivételes a produkció azon jellegéből adódóan is, hogy tele van élettel, optimizmussal; szemben a manapság divatos, kimódolt, gyakran sötét színekben „tündöklő” előadói gyakorlattal. Régi megfigyelés, hogy a hangszeren játszó ember őszinte öröme menthetetlenül átjárja a jelen lévő hallgatóságot. Ezúttal a varázslat konzerválódott – tehát átjön a CD-ről is.

A harmadik fontos jellemző – nem utolsósorban – a pianista imponáló hangszeres biztonsága és virtuozitása. Kis túlzással azt is mondhatnánk, ilyen tudással „lilább” zenét szokás csinálni. Egyébként Kaltenecker Zsolt nem rejtli véka alá, hogy kik jelentik számára a viszonyítási pontokat, vagyis kik határozták meg zenei irányultságát. A borítóban felsorolja mindazokat, akiknek az inspirációért is köszönetet mond, többek között Keith Jarrett, Dave Grusin, Sting, Elton John, Chopin vagy Brahms nevét is olvashatjuk a listán; viszont jobban járunk, ha magunk fedezzük fel a teljesség igénye nélkül jelzett muzikusok jótékony hatását a CD-t hallgatva. A közel ötven percig tartó lemezre kilenc kompozíció került, melyek közül egy, a Flying című darab Kaltenecker-szerzemény. E valóban szárnyaló, rendkívül dinamikus zeneszám akár meggyőző indoklás is lehetne ahhoz, hogy kisvártatva szerzői Kaltenecker-CD-vel is találkozunk a lemezpiacon; bár a '97-es triólemezt, az Ivory Tower után már nem is hökkentünk meg annyira a fiatal zongorista tehetségétől.

A kivételes jellemzők sorába kívánkozik az a tény is, hogy a szó bármely értelmében élő produkció a Songs From The 20th Century, hiszen magyar muzikusoktól igen ritkán hallunk koncertfelvételt, pláne szóló-zongorázást. Nos, talán



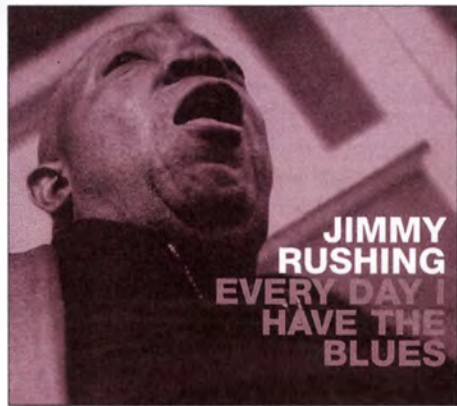
Kaltenecker Zsolt – zongora

K a l t e n e c k e r Z s o l t

ez utóbbi a legnagyobb erénye a lemez alkotójának – tudniillik indokolt az önbizalom. A jazztől pontosan ezt várja mindenki: ott, akkor, előttünk szülessen, éljen és haljon meg a szemünk láttára. Ha mindez megtörténik, akkor már nem nagyon érdekli a hallgatót (a kritikust sem), hogy melyik korszak milyen divatja, stílusa, mennyire modern vagy aktualizált stb. Pontos, tiszta, könnyed, lendületes – egyszerűen él.

Egyes darabokban nagyon is. Például Ellington karavánja itt úgy száguld, mint a villám – főleg a szilaj bal kéz basszus ostinatója nyomán; de említhetnénk más, az érzelmes esendőség kategóriájába tartozó, őszinte kitarulkozást is (Fragile) vagy önfeledt bohémságot (I'm Still Standing). Mégis a legszebb, egy közel hatvan éve megunhatatlan klasszikus, kortalanul emberi-érzelmi állapot, az In a Sentimental Mood.

Matisz László



A HÓNAP KLASSZIKUS JAZZLEMEZE

- Jimmy Rushing – ének
- Clark Terry – trombita
- Dicky Wells – harsona
- Bob Ashton, Buddy Tate – tenorszaxofon
- Hank Jones – zongora, orgona
- Shirley Scott – orgona
- Dave Frishberg – zongora
- George Duvivier – bőgő
- Grady Tate – dob
- Kenny Burrell, Wally Richardson, Hugh MacCraken és egy azonosítatlan zenész – gitár
- Bob Bushnell – elektromos bőgő
- Joe Marshall – dob



- Ryan Kisor – trombita
- Jimmy Greene – tenor- és szopránszaxofon
- Horace Silver – zongora, John Webber – bőgő
- Willie Jones III – dob



Kenny Kirkland

K e n n y K i r k l a n d

Kenny Kirkland

• Verve – Universal •



Verve idén újra megjelentette azt az albumot, amit a zongorista és zenésztársai 1991-ben játszottak fel. A lemez immár Kirkland emléke előtt tiszteleg.

Jólesik újból meghallgatni ezt a CD-t, ami nyolc év alatt sem vesztett értékeiből. Még ma is modernnek hat hangszerelésében és harmónia-, illetve ritmusvilágában egyaránt.

Kirkland Marsalisék mellett találta meg igazi hangját. Branford, és majdnem ugyanannyira Wynton Marsalis, Kirkland, Moffett, Watts: ez a formáció már a jazztörténet meghatározó együttese közé került a panteonban. Ezért is nehéz feladat a zenekar bármely tagjának nagyjából ugyanezekkel a zenei stílusokkal szólóalbumot készíteni, ugyanis féltő, hogy a lemez „csak” az előző Marsalis-albumok folytatása lesz ugyanolyan stíluslelemekkel, nem is beszélve arról, hogy már az említett lemezek is szerepeltek Kirkland kompozíciói.

A CD első száma már-már igazolni látszik ezt a feltevést, a többi szerencsére nem. A Mr J. C. témája a nyolcvanas évekből Wynton Marsalis-kompozíciók emlékeztet, amelyek ritmikailag rendkívül gazda-

gon „szét vannak szaggatva”. Viszont a dal J. C.-ről szól. Erre már a cím előtt felfigyeltem, ugyanis Kirkland szólójába becsempész egy-két súlyos, tyneres basszust, és Marsalis is kicsit coltrane-osan fúj. Azért mindketten önmaguk tudtak maradni, ezek csak finom stilisztikai idézetek.

A CD belső borítóján Branford Marsalis alaposan átgondolt, érdekes írását olvashatjuk, amely mélyrehatóan elemzi Kenny Kirkland tevékenységét mind művészi, mind szakmai szempontból. Az írás olyan általános érvényű mondanivalót fogalmaz meg, amelyet szívesen ajánlok mindenki figyelmébe, aki a műfajjal foglalkozik. Szól az új utak kereséséről, a keretek szétfeszítéséről, a hagyományok tisztelete mellett, és szól a globális látásmódról. Megállapítja azt is, hogy egy modern zenésznek nem szabad választania, hogy Armstrongot vagy Don Cehryrt hallgasson, mindkettőt kell hallgatnia.

Kirkland zeneszerzői zsenialitásának illusztrálására Marsalis a Midnight Silence című kompozíciót állítja példának. A téma szakit a hagyományos A A B A formával, és ütemszáma is merőben szokatlan. Huszonöt ütemes A1, huszonnyolc ütemes A2, harminnégy ütemes B és tizenhat ütemes C részre tagolódik. Harmóniailag is sok újítást találunk benne, Marsalis részletesen elemzi a főbb harmóniak szerkeze-

tét és feloldásuk módját, amit – mivel én is aktívan művelem ezt a zenét – rögtön ki is próbáltam. Nem kis örömmel fedeztem fel köztük egy-két alfa és gamma szerkezetű akkordot. Lám, Bartók szelleme Harlemet sem hagyta érintetlenül!

Az említett szám példának választása telitalálat, hiszen még ritmikai szempontból is tartogat meglepetéseket. Jeff „Tain” Watts a háromnegyedes témát dobzóval szinte észrevétlenül egy dögös középtempójú szvingbe viszi át. Ez valójában már a lemez következő száma, de az előzővel való hasonlósága miatt lehetne akár a Midnight Silence egyfajta variációja vagy folytatása négy negyedben. Az elemzést mindenképpen érdemes volt mellékelni a lemezhez, hogy ne történnessen meg Kirklanddel, ami Liszt Ferencel: hogy a pianista csillogása elnyomta volna a zeneszerző zsenialitását. Hasonló következtetésekre juthatnánk a többi kompozíció elemzése során is.

Az egész lemez hűen tükrözi ennek a zseniális komponista-zongoristának a sokoldalúságát a mély lírától a modern disszonanciáig, a sziporkázó ötletességtől a megdöbbentő technikai virtuozitásig, amit a társak mindig a legmagasabb színvonalon szolgálnak ki. Kenny Kirkland. A Midnight Silence után silence forever.

Márkus Tibor

Bill Frisell

The Sweetest Punch  
– The New Songs of Elvis  
Costello and Burt Bacharach

• Mercury – Universal •



Méha úgy érzem, hogy nincs értelme az egésznek. Már úgy értem, hogy az egésznek nincs semmi értelme. Aztán rendre megkapok egy új Frisell-lemezt, és az megvigasztal. Nem olyan módon, hogy azt mondja: ifjú magyar művészkém, kövesd példám! Végy egy még kiadatlan rock and roll-kultuszzenét, mint amilyen a Kispál és a Borzé, beszélj meg az ismerős magyar lemezkiadóddal, hogy hónapokat beleolvassz egy remek hangszerelését, egyéniségedet nem csorbítva, rád jellemző hangzást hozol létre, gyönyörűeket szólószól, és akkor olyan meglepődött mosoly, mit mosoly, vigyor ülhet ki a képedre, mint az enyémre ezen a lemezborítón. Nem, Magyarországon csak pitiáner munkák vannak, és azok is rosszul fizetnek. De azért valami megfoghatatlan módon ezek a Frisell-lemezek mégis megvigasztalnak. Valószínűleg a tudat, hogy valahol, túl az Óperencián, van egy igazi kreatív művész, aki még jazzista is.

A lemez rövid története annyi, hogy Frisell megkapta Elvis Costello és Burt Bacharach '98-ban megjelent

E l v i s C o s t e l l o  
B a c h a r a c h – B i l l



- Bill Frisell – gitár, hangszerelés
- Ron Miles – trombita
- Don Byron – klarinét
- Billy Dreves – altszaxofon
- Curtis Fowlkes – harsona
- Viktor Krauss – nagybőgő
- Brian Blade – dob
- km.: Elvis Costello
- Cassandra Wilson – ének



lemezanyagát, még jócskán a lemez felvétele előtt, gyakorlatilag akkor, amikor a kéziratot a festék még meg sem száradt. Azután paralell megcsinálták a saját verziójukat, Costelloék Los Angelesben egy dalalbumot, Frisell New Yorkban egy jobbára instrumen-

tális jazzlemez. Egymás verzióit sajátjuk elkészültéig nem hallgatták meg. Állítólag ilyen még nem volt. Egy tanítványom megígérte, hogy egy Scofield-szóló után leírja a soron következő Frisell-szólót is saját okulására. Természetesen nem ellenkeztem, a transz-



KENNY KIRKLAND



Branford Marsalis – szaxofon  
Wynton Marsalis – trombita  
Kenny Kirkland – zongora  
Charnett Moffett – bőgő  
Jeff „Tain” Watts – dob

Burt  
Frisell

kripciónál jobb gyakorlás nincs, de jeleztem, hogy Frisellből nem a jó jazzfrázisokat lehet megtanulni. Nem mintha azok rosszak lennének, sőt, de könnyen megérthető, leírni őket talán nem érdemes. Ami a nagy titok, az a hangzás, a koncepció. És nála mindig van koncepció. Frisell mindig elmerészkedik a ciki határára, és győztesen jön onnan vissza. Lehet, hogy az ironia teszi, de Frisellnél sohasem kell kételkednem, hogy vajon ez most giccs vagy mű. Ha giccses, akkor ironikus.

Costello hangja leginkább a magyar Orszáczkyt juttatta az eszembe. Cassandra Wilson hangja viszont senkiéhez nem fogható. Nem mintha különösebben virtuóz lenne, csak hordozza azt a végtelen melegséget, amit volt szerencsém, ha csak egy kézfogás erejéig is, megtapasztalnom a múlt hónapban Lipcsében, ahol előtte játszottunk.

Talán mondanom sem kell, hogy nagyon tetszik ez az album, a hangszerelések lenyűgözőek, és a szólok is azok, kivétel nélkül. Nem mondom, hogy mindenkire feltétlenül így hat ez a lemez, mint rám, a műélvezet szubjektív dolog, de aki megengedheti magának, az vegye meg bátran ezt a CD-t. Szavamat adom.

Juhász Gábor

Pleszkán Frigyes

Magic Hands

• PCD Multimédia – Stereo Kft. •



Pleszkán Frigyes már vagy negyedszázada van jelen hazai jazzéletünkben. Pályája szédítően indult, kiemelkedő tehetsége, rendkívüli pianisztikus adottságai nyilvánvalóak voltak, virtuóz technika népszerűséget és zajos sikereket hoztak számára. Olvasóink egyébként sok mindent megtudhattak róla a közelmúltban egyik CD-je kapcsán (Gramofon, 98/1).

Pleszkánt a nyolcvanas években, az akkor virágkorában lévő Debreceni Jazzfesztiválon láttam először személyesen: '83-ban egy szóló-zongora-koncertjével kápráztatott el, két évvel később pedig mesterével, Gonda Jánossal és Darvas Attila bőgőssel nyújtott emlékezetes előadást a jelenlévőknek.

Mi volt akkori kirobbanó sikerének a magyarázata? Az, hogy az általa képviselt klasszikus jazzvonal csaknem teljesen hiányzott (és részben hiányzik ma is) a hazai jazzszínpadról, mindent eláraszt az egyénieskedő – de talán éppen ezért uniformizálódó – hard-bop és fúziós zongoristák tömege, akik között üdítően hat egy kiegyensúlyozottan játszó pianista. Meggyőződésem, hogy ha ez a fajta zene nagyobb teret kapna, az jótékony hatással lenne a jazzel megismerkedni kívánó hallgatóságra is.

Eme nemes célkitűzés megvalósításában és a zongorista önzellen támogatásában óriási érdemei vannak a PCD Multimédia Kft.-nek, amely ezúttal már a negyedik Pleszkán-CD-jét jelentette meg. A lemez egy saját kompozícióval indul trió formációban, majd egy másik trió három jazzstandardet játszik, végül három szóló-zongoraszám következik. Ez még nem lenne baj, de az össz játékidő több mint felét kitevő szólószámok közül kettő egyáltalán nem illik bele a lemez struktúrájába: kissé öncélúnak tetsző kortárszenei alkotások. A Diggin' Up Pleszkán 13 perces változata az Érik a szőlő közismert dallamára, míg tízperces sétatája az Alpokban inkább hegymászás. Nem kis megpróbáltatások a gyánútan hallgató számára. Mindezt el lehetett volna kerülni pár óras stúdiómunkával, néhány sodró lendületű szóló-zongora-felvétellel – éppen olyan, mint a CD-t záró Signature Blues, Pleszkán mágikus kezekkel írott aláírása.

A triószámokban Pleszkán, akinek egyértelműen Oscar Peterson a példaképe, rendkívüli átéléssel és szuggesztivitással műveli ezt a stílust, de olykor kissé szertelenül halmozza a motívumokat. Nem hiszem, hogy egy ilyen született tehetségnek szüksége lenne epigonná válnia. A technika ugyanis nem minden, az alkotó muzsikuss képes ellenállni a bravúrok bűvöletének, a

PLESZKÁN



MAGIC HANDS



Pleszkán Frigyes – zongora  
Gyárfás István – gitár  
Hárs Viktor – bőgő  
Parádi József – bőgő  
Jávori Vilmos – dob

Pleszkán Frigyes

magamutogatás kísértésének. Ezt látszik igazolni a My Funny Valentine kitűnő balladajátéka, keményebb billentésekkel és a klisék mellőzésével.

A kísérő zenészek közül kiemelném Hárs Viktor játékát, aki itt is bizonyítja, hogy az egyik legjobb hazai bőgős. Intonációi pontosak és tiszták, hosszan kitarított, szép, telt bőgőhangja jól segíti a zenei folyamatot. Csak emlékeztetőül: jelen CD kiadója öt is hozzásegítette egy jól sikerült önálló lemez megjelentetéséhez (Gramofon, 98/11).

Pleszkán Frigyes zenei pályájának eddigi éveit is jelentős fejezetét képezik a magyar jazz történetének. Kíváncsian várjuk a folytatást!

Márton Attila



Street of Secrets

• BMC •



integy tíz évvel ezelőtt fűzödek szorosra a szálak három fiatal, a magyar jazz-életben kezdőnek számító zenész között, és ez a kapcsolat – csodák csodája a mai világban – megmaradt, nem lazult annak ellenére sem, hogy egyikük már hosszabb ideje Svájcban tanul, él, dolgozik, és a többiek élete, pályája is sok változáson ment át, nagy ívet írt le. Már nem a fiatal pályakezdő, hanem a megalapozott középgeneráció tagjai, érett, magabiztos profik. Maguk sem tudják, hogy ragadt rájuk az Of Course – „na ja” vagy „hát persze” – elnevezés, mikor elkezdtek viszonylag sűrűn szerepelni a rendszerváltás utáni időszak fellendülő jazzklubéletében. Az akkori klubok közül ma már egy sem működik, de az együttes változó dobosokkal azóta is létezőnek deklarálja magát, bár a már említett okokból az utóbbi években ritkán találkozhatunk velük ebben a formában.

Az eltelt évek alatt zenei világuk egyenként és együtt is sokat csiszolódott, finomodott, bensőségesebbé és mégis tágasabbá vált. Feltámadt bennük a vágy, hogy ismét sűrűbben találkozzanak, felújítsák együttműködésüket. Ennek az eredménye a jelen album is.

A változásokat a nevükben is jelölni kívánták, úgy vélték, az eredeti elnevezés túlságosan nyegle, hányaveti, nem illik már sem mai önmagukhoz, sem zenéjük szellemiségéhez. Az egyetlen f betű betoldása nemcsak a változást, hanem a mai mainstreamtől és a stílusdivatoktól való távolságtartást is jelöli.

A BMC nyilvánvalóan nemcsak mint lemezforgalmazó képviseli az ECM-et, hanem saját kiadói politikáját hitelesítő filozófiájában is. Az Off Course zenéje kitűnően illeszkedik ehhez a vonalvezetéshez. Ízig-vérig európai, a tagok klasszikus neveltetésének köszönhetően, de a jazz lehető legmarkánsabb lüktetésével és akcentusával. Az együttes tagjainak kitűnő a zenei nyelvtudása, elegánsan magabiztos résztvevői a jazz nemzetközi kommunikációjának. Kiejtésük számos vezető európai együttesel összehasonlítva autentikusnak hatóan jazzes, inkább az ECM amerikai sztárjainak aurájához áll közel. Ezen a ponton kikerülhetetlen a visszatérő kérdés, az utánczás, az epigonizmus problematikája, hiszen az Off Course együttes muzsikálását és tagjainak egyéni stílusvilágát egyaránt a legnyilvánvalóbban ideáljainkhoz való hasonlítással lehetne a legszemléletesebben megjeleníteni. Nos, Szakcsi Lakatos Robi és az egész csapat megszólalása az ECM-lemezeken hallható Keith Jarrett-zenéhez áll a legközelebb, hogy Juhász Gabi játékából Frisellt,

Scotfieldet, Methenyt és másokat hallom ki, és folytatnám a többiekkel. Mindez valószínűleg jól orientálná az olvasót, és erősítené a hazai közönség körében teljesen igazságtalanul elterjedt attitűdöt, hogy klubban szívesen meghallgatja a kitűnő magyar együttest, de lemezen miért vigye haza az akármilyen hiteles másolatot, amikor ugyanannyiért az eredetit is megkaphatja. Nos, az Off Course nem másolat, hanem szuverén nemzetközi zene. Keith Jarrett ma már nagy kincséretté őrzött korai lemezeire is azt mondták annak idején, hogy olyan, mint a Bill Evans, Chick Coreára, hogy olyan, mint a McCoy Tyner és így tovább. Mindenki jött valahonnan, mindenki tanult valakitől. A jazz egésze egy nagy kontinuum, melyben egy vonatkoztatási pont lehet az Off Course is.

A Street Of Secrets minden vonatkozásáról csak szuperlatívuszokban tudok szólni. A legfontosabb jellemvonások a magabiztosan feszes, repülő ritmika, a minden dinamikai szinten meglévő és az érdeklődést fenntartó intenzitás, a végtelenségig feszített, izgalmas repetíciók, a mértékletesen és jó ízléssel alkalmazott szintetizátorprogramok és -effektek, a magyar lemezen eddig még nem nagyon hallott bőgő- és dob-soundok és az egész stúdiómunka.

Megvegyük? Hát persze!

Szigeti Péter

Wendell Harrison & Mama's Licking Stick Clarinet Ensemble

Rush & Hustle

• ENJA – Varga •



ár az együttes nevéből, valamint a borító melletti felsorolásból is könnyűszerrel megállapítható: a Rush & Hustle egyetlen hangszer bővületében fogant produkció. Nem egy ilyen alkalmi vagy állandó formációval találkozhatunk már a jazzben, különösen azon instrumentumok tobzódásával, melyek úgy mondanak „családosok”. Tehát ugyanazon hangszer – illetve művelői – különböző variációi (hangtartomány, fekvés, méret stb.) szerint összejönnek szépen egy zenekarban; mint egy rendes család a vasárnapi ebéd alkalmával.

Csak hogy amíg az utóbbi a humán populáció természetéből fakadóan gyakrabban diszharmonikus, addig az a hangszercsaládok vonatkozásában épp az ellenkezője. A sok-sok klarinét különösen izgalmasnak ígérkezik, mivel az egyik leggazdagabb színvívállyal megáldott instrumentum – nem véletlen, hogy rengeteg műfajban honos. Talán e pozitív előítélet, az ebből következő túlzott elvárás következménye, hogy a Wendell Harrison-produkció után maradt némi kielégületlenségem.

A zenekarvezető-szólista Wendell Harrison 1989-

Wendell Harrison & Mama's Licking Stick Clarinet Ensemble

ben tűnt fel a detroiti hard-bop muzsikuskok világában, melynek prominens egyéniségei közé tartoztak például Betty Carter és Joe Henderson. Ezeknek a művészeknek az oldalán olyan előadások részese lehetett, melyek iskolaértékűek voltak számára, miáltal népszerűsége is egyre magasabbra ívelt. Harrison később a zongorista Harold McKinneyvel hozta létre saját zenekarát, melyet a szakajtó hamarosan a „középnegyed legaktívabb és legproduktívabb szerveződésének” minősített.

A mostani negyvenperces koncertlemez a főnök friss boptémájával indul, de már itt, rögtön az elején kérdésessé válik a domináns muzsikusk személye; ugyanis a klarinétoscsapat tagja egy igen súlyos személyiség (a szó szoros értelmében is), aki „B” kontrabasszus hangszerével több mint izgalmas kontraszt Harrison mellett – különösen feltűnő ez a „négyezés” közepette. Mielőtt azonban a kollégára helyeződne a hangsúly (is), azt diktálja az illem, hogy Wendell mester szerzői és hangszeres talentumát méltassuk. A klarinétos legfeltűnőbb jellegzetessége a tipikusan tenorszaxofonosokra jellemző frazeálás – nyilván nem véletlenül. Bár kissé furcsa, hogy a váltóhangszeren kialakult gyakorlat visszahat az eredeti instrumentumra. Egyébként ez nem

lenne baj, ha kevésbé lenne kiszámítható és közepeszerű. A szerzői produktum egy fokkal invenciózussabb, és az a tény, hogy jazz, akár nagyszerűvé is teheti a bontakozó életművet – előadói gárda kérdése. Mindez csak azért nem lényegtelen, mert majdnem szerzői lemezzel van dolgunk. A hét közül egy, a My Shining Hour című, latinosra vett kompozíció kivételével valamennyi téma Harrisoné. A zeneszámok többsége kellemes, mainstream karakterdarab. Akad közöttük mérsékelt tempójú, basszus ostinatóra játszott frázis (The Hootie), egy kis banánérlelő karibi lüktetés (Urban Lullaby), sőt egy azonnal felejthető, majdnem funky téma is, de egyetlen olyan darab is, amelyben kihasználják a klarinétkórus természetéből fakadó színvarázst (Pamela's Holyday) – számomra ez lett volna kézenfekvő minden számban.

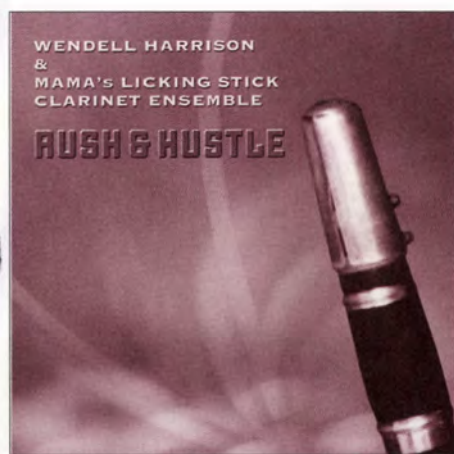
Viszont jelentős erőssége a produkciónak a már szóba hozott „kontrabasszusos” csapattag, azaz James Carter. Még ha kissé túloz is a Down Beat kritikusa, amikor földrengéshez hasonlítja Carter játéknak intenzitását, abban mindenképpen egyetértenünk a kollégával, hogy „érdemes közelebb húzni a széket, amikor ő szólózik”.

Matisz László





Juhász Gábor – akusztikus és elektromos gitár  
Szakcsi Lakatos Róbert – zongora és billentyűk  
Horváth Barcza József – bőgő  
Balázs Elemér – dobok  
km.: Spányi Emil – szintetizátorprogramok



Wendell Harrison  
– klarinét, tenorszaxofon,  
James Carter  
– kontrabasszus-klarinét,  
Ernie Rogers – oktokontrabasszus-klarinét,  
Harold Orr – basszusklarinét, Greg Koltzyck – klarinét,  
Paul Onachuck – klarinét,  
Ken Hobenstreet – klarinét, Harold McKinney – zongora,  
Pamela Wise – zongora, Marion Hayden – bőgő,  
Alex Brooks – dobok,  
Enix Buchanan – dobok,  
Jerry Gonzalez – timbala, Mahindi Masai  
– kongák, ütőhangszerek

## Joe Lovano

### Trio Fascination – Edition One

• Blue Note – EMI •



hagyománytisztelőt és szabadság. Két végpont, amely az Amerikában élő, olasz származású Joe Lovano zenei felfogását meghatározza. A 90-es évek legjobb szaxofonosai között számon tartott muzsikusa lassan érő, de folyamatosan fejlődő művésznek tartozik. Tanulóiéveit Clevelandben, orgonatriókban kezdte, majd a Berklee School of Music elvégzése után New Yorkba költözött, ahol nagy hatással volt rá a Woody Herman és Mel Lewis nagyzenekarokban töltött időszak. Pályájának alakulását a nyolcvanas évektől kezdve Paul Motian kvintettjében, majd triójában Magyarországon is nyomon követhetjük.

Képességeire ekkor még csak a vájt fülűek és az olasz Soul Note kiadó vezetői figyeltek fel, aminek következtében 1985-ben önálló lemezzel lépett a nyilvánosság elé. Együttműködése John Scofield gitárossal tágabb fókuszba állította játékát, az igazi áttörést azonban a Blue Note céggel a kilencvenes évek elején kötött szerződés hozta meg neki. A Trio Fascination sorrendben a kilencedik lemeze a nagy múltú kiadónál, amellyel Lovano azoknak a muzikusoknak állít emléket, akik pályájának első lépéseit szülővárosában irányították.

A trió forma Lovano számára folyamatos kihívás és kísérlet, ami a kezdetektől kíséri zenei fejlődésének állomásait. A harmóniahangszer nélküli játék nagy szabadságot ad a muzikusnak, tág kereteket kínál egyénisége kibontakoztatásához, de veszélyeket is rejt magában: egy idő után egyhangúvá, statikussá válhat. Lovano fő instrumentuma a tenorszaxofon, de talán épp a változatosság érdekében az alt- és a szopránzsaxofont, illetve az altklarinétot is hangszerei közé iktatta. A Trio Fascination darbjait egy kivétellel zeneszerzőként is jegyzi, tehát nemcsak rögtönzőként, hanem saját zenei világát tudatosan építő, sokoldalú muzsikusként áll a hallgató elé. Ezen a CD-n a hagyománytisztelőt a kompozíciók jellegében fejeződik ki elsősorban: Lovano szerzeményei formailag pontosan körvonalazható postbop darabok, amelyek elsődleges funkciója az, hogy a szabad rögtönzés alapjául szolgáljanak. Ennek a zenének lényege ugyanis a „szabad” rögtönzés, amelynek szabadsága nem feltétlenül a formai kötöttségektől való eltávolodásban, hanem inkább a tagok egymást kölcsönösen inspiráló improvizatív játékában nyilvánul meg. Ebben a vezető szerepet Lovano viszi, aki úgy kezeli hangszereit, mintha egész fúvóskórust helyettesítené. Öblös, erőteljes tónusa, robusztus előadásmódja a zene minden percét feszültség-



Joe Lovano – tenor-, alt- és szopránzsaxofon, altklarinét  
Dave Holland – nagybőgő  
Elvin Jones – dob

J O E L O V A N O

gel telti, ugyanakkor kifinomult, balladisztikus megnyilatkozásokra is képes. Rögtönzési módszerének egyedi vonása a bop háttér és a szabad hangzás kettőssége: hol az adott harmóniamenetekbe illeszkedve, hol azokból kilépve, de mindenkor a maga törvényei szerint fújja hangszereit. Úgy tetszik, találékonyága – egyelőre – kimeríthetetlen.

Partnerei – kell-e mondani? – hasonlóképpen kiváló rögtönzők. Dave Holland a bőgős hagyományos szerepétől eltérően nem az alapüktetés, a szabályos tempó biztosítását tartotta feladatának, hanem ritmusban és harmóniában hoz izgalmas színeket a játékba. Több szólóra vállalkozik, játéka magabiztosan lendületes, tónusa eszményien tiszta. A Lovano zenei fejlődésére egykor nagy hatást gyakorolt Elvin Jones sűrű poliritmikus és polimetrikus dobolása a triójáték ideális, a partnereket állandóan továbbhajtó alkotóeleme. A magasra hangolt dobok a szokásosnál dallamosabban szólnak, és a ritmikai funkció teljesítésén túl tónusban is új árnyalatokkal gazdagítják a zenét. A Trio Fascination három kivételesen felkészült muzikus megalkuvásmentes, a jazz kreativitását hangsúlyozó zenéje, amely intenzitásán túl mindenekelőtt személyességével ragadja magával a hallgatót. Próbára tevő, hogy ne mondjam, emésztő muzika, birkózni kell vele.

Turi Gábor





# BARTÓK

A Bartók Rádióban 2000. január elsejével egy új, kerek egy éven át tartó sorozat indul, melyben Johann Sebastian Bach minden műve elhangzik. A műsorfolyam érdekessége – mely a zeneszerző-óriás halálának 250. évfordulója alkalmából kerül sugárzásra –, hogy nem csupán az egyházi kantáták elhangzása kötődik szorosan az egyházi ünnepekhez, hanem a korárelőjátékok is a liturgiához kapcsolódva hangoznak el. Ezenfelül a világi kantáták sugárzása is azon a napon történik majd, amikor azok először csendültek fel. Különlegesség, hogy a kantáták elhangzása előtt a hallgatók megismerkedhetnek a művek szövegének forrásával, valamint a töredékesen fennmaradt alkotások kiegészítőinek nevével.

A sorozat mindennap jelentkezik: hétköznap az esti órákban, hétvégén pedig többször is. Az orgonaműveket átlagosan kéthetente, vasárnap 8.05-kor hallgathatják meg az érdeklődők.

Az előadók a világi zenei életének jeles képviselői. Íme csak néhány név: Gustav Leonhardt, Nikolaus Harnoncourt, Ton Koopman, Il Giardino Armonico, az amszterdami Barokk Zenekar, a bécsi Concentus Musicus Kamarazenekar. Amint az a nevekből kitűnik, Bach művei a korabeli előadói gyakorlat szerint szólalnak meg a sorozatban. Ezért egy kísérő sorozattal is kiegészül a Bach-összkiadás. Ebben a hangrögzítés eddigi legszebb, legkiemelkedőbb lemezfelvételei szerepelnek majd; így a Wohltemperiertes Klavier Szvjatoszlav Richter és Edwin Fischer, a csellószyitek Pablo Casals és Perényi Miklós, a hegedűszonáták Yehudi Menuhin és Martzy Johanna előadásában, hogy szintén csak néhányat említsünk a hosszú névsorból.

Azok a hallgatók, akik az RTV Részletest olvassák, könnyen tájékozódhatnak majd a sorozatokkal illetően, hiszen azon túl, hogy a műsorok mellett minden esetben kísérő embléma lesz látható, hónapról hónapra új és új érdekességeket tudhatnak meg az előadókról és a hangfelvételekről.

Bánkóvi Gyula

## A Bartók rádió nyugati URH (CCIR) sávú frekvenciái

Ssz.	Telephely	Frekvencia (MHz)
1.	Budapest	105,3
2.	Kiskőrös	105,9
3.	Debrecen	106,6
4.	Győr	106,8
5.	Kab-hegy	105,0
6.	Kékes	90,7
7.	Komádi	105,1
8.	Miskolc	107,5
9.	Nagykanizsa	104,7
10.	Pécs	107,6
11.	Sopron	107,9
12.	Szeged	105,7
13.	Szentes	107,3
14.	Tokaj	105,5
15.	Ózd	106,9
16.	Vasvár	106,9

## Hangversenyek a Márványteremben

december 23., csütörtök	18.00	Fiatal művészek pódiuma <i>Ábrahám Márta hegedül, Bogányi Gergely zongorázik</i>
december 27., hétfő	18.00	Kamarazenekar a Márványteremben <i>Mendelssohn Kamarazenekar; km.: Rohmann Imre – zongora</i>
december 30., csütörtök	18.00	Szilveszteri hangverseny <i>Buváry Livia énekel, Bálint János fuvolázik, Gyökér Gabriella és Oraveczi György zongorázik</i>
január 6., csütörtök	18.00	Fiatal művészek pódiuma <i>Pavlovits Dávid gitározik</i>
január 10., hétfő	18.00	Világjáró művészeink hangversenyciklusa <i>Geiger György trombitán játszik, Maros Éva hárfázik</i>





TOLVALY FERENC:

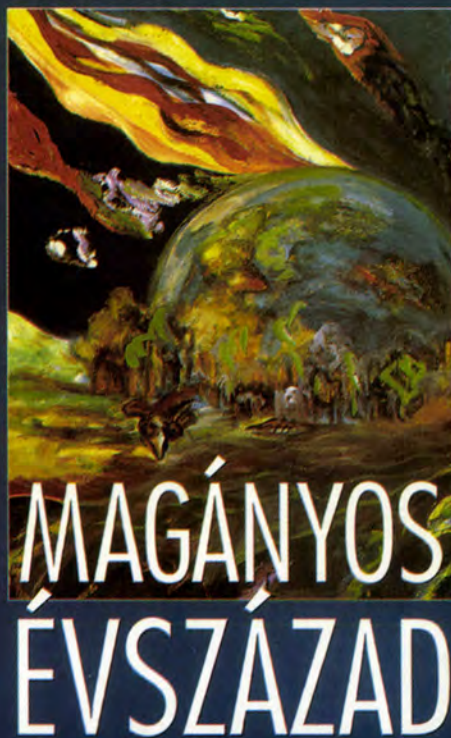
# Magányos évszázad

(Officina '96 Kiadó)

Három férfi – három magány – három háború. Mellettük azonban változásában is örökké ugyanaz az asszony, és örök a mindenütt felcsapó pusztításvágy. És örök Szarajevó is, vagy inkább bármelyikünknek a saját szívének kedves, egykor elhagyott városa. Szarajevó nagy mítosz, nagy metafora. Oda vágyik mindenki, s ha megérkezett, ott pusztul el. A felvidéki Szász család négy generációja táplálja a reményt, hogy ott talán otthonra lehet végre, hiszen az otthonok az első világháborút követően sok millió ember számára veszttek el. De a megérkezés még a legfiatalabbnak, kortársunknak, a huszonéves Szásznak sem sikerül: ő is csak egymásnak uszuló, kiégett emberekre lel a lélegzetelállítóan szép, megbabonázott tájban. S hová tűntek az asszonyok? Hová a három Szász három Lolája? Ez már bűnügyek sorozata lehetne: ha nem az elnyomó hatalom lenne az igazi bűnös. A szétörhetetlen magány és a lelkiismeret működhet csupán. Nincs jogszerű ítélkezés. Történelmi regény, politikai vádirat avagy fellebbezés a történelemhez? Krimi, dokumentumtöredék, sors- avagy családregegy? Nehéz meghatározni, milyen részecskékből sodródik az az erős szál, amelyből Tolvaly Ferenc összeszótta regényét. Azaz filmesként inkább filmes hőseinek forgatókönyvét. A képekkel dolgo-

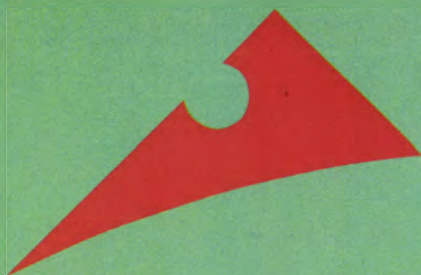
zó, a hang- és fényimpulzusokra érzékeny szöveg ugyanis leginkább ebben a műfajban helyezhető el, s különleges irodalmi videoklipeket éget rá a nyelv celluloidszalagjára.

TOLVALY FERENC



OFFICINA '96 KIADÓ





**Budapest Music Center**  
1093 Budapest, Lónyay u. 41.  
Tel./fax: 216-7895,  
Tel.: 216-7896  
E-mail: musiccenter@bmc.hu  
<http://www.bmc.hu>

**A BMC szolgáltatásai:**

- Hazai és nemzetközi információs központ – szöveg, kép, hangadatok felvitele és lekérdezése az interneten
- Kiadói tevékenységek koordinálása – BMC kiadó
- Zenei fesztiválközpont – előadások, koncertek, hang- és fénytechnika szervezése, lebonyolítása stb.
- Zenei kiadványok árusítása
- Hangfelvételek készítése, hanghordozók gyártása, teljes körű szolgáltatásokkal – zenészek, stúdiók, grafikai-nyomdai kivitelezés stb.
- Rendezvényszervezés

**A BMC a GRAMOFONBAN**

- Újdonságok a BMC-ben



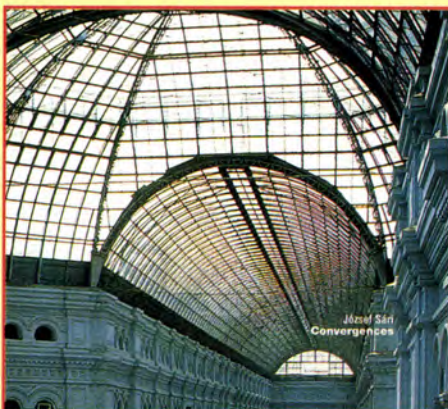
# A **BMC** lemezkiadó ÚJDONSÁGAI



**Silent Way**  
This time (BMC CD 025)



**Off Course**  
Street of Secrets (BMC CD 024)



**Sári József**  
Convergences  
(BMC CD 014)



**Faragó Béla**  
353 days – „Mass”  
(BMC CD 023)

AZ ECM, JVC, DREYFUS, YERVE, WARNER, HUNGAROTON CLASSIC, FONÓ, ENJA, UNIVERSAL MUSIC, DOUBLE TIME KIADÓK JAZZVÁLASZTEKA KAPHATÓ, ILLETVE MEGRENDELHETŐ (POSTAI UTÁNVÉTEL IS) A BMC-BEN!



# KARÁCSONYI AJÁNLATAINK



## MATÁV Szimfonikus Zenekar

Ligeti András  
Zeneigazgató



### „ORATÓRIUM- BÉRLET”

előadások a Zeneakadémián

2000. január 4.

#### ÉVEZREDNYITÓ HANGVERSENY

KODÁLY: Psalmus Hungaricus  
BEETHOVEN: IX. szimfónia  
Vezényel: LIGETI András

2000. február 15

HONEGGER: Jeanne d'Arc a máglyán  
Vezényel: KOVÁCS János  
Rend.: KERÉNYI Imre

2000. március 7.

BACH: János-passió BWV. 245.  
Vezényel: HÉJA Domonkos

2000. április 18.

MOZART: Requiem KV. 626.  
Koronázási mise KV. 317.  
Vezényel: LIGETI András

### „KISFESZTIVÁL”

JANDÓ Jenő - KOCSIS Zoltán - LIGETI  
András - Anton MARIK közreműködésével

2000. június 5. - Zeneakadémia

BEETHOVEN: I. szimfónia  
MOZART: G-dúr zongoraverseny N° 17. KV. 453.  
BEETHOVEN: V. szimfónia  
Km.: KOCSIS Zoltán  
Vezényel: LIGETI András

2000. június 12. - Zeneakadémia

#### Pünkösdi koncert

BEETHOVEN: II. szimfónia  
MOZART: C-dúr zongoraverseny N° 13. KV. 415.  
BEETHOVEN: III. „Eroica” szimfónia  
Km.: JANDÓ Jenő  
Vezényel: KOCSIS Zoltán

2000. június 16. - Zeneakadémia

BEETHOVEN: VIII. szimfónia  
MOZART: Esz-dúr versenymű 2 zongorára N° 10. KV. 365.  
BEETHOVEN: VII. szimfónia  
Km.: JANDÓ Jenő és KOCSIS Zoltán  
Vezényel: Anton MARIK (D)

Minden Kedves Zenerajongó Barátunknak békés, kellemes karácsonyi ünnepeket és eredményekben gazdag boldog új esztendőt kívánnak a MATÁV Szimfonikus Zenekar művészei.

## Zenezalon

A MATÁV Szimfonikus Zenekar támogatóinak klubja

1999. december 1-én nyílik a MATÁV Szimfonikus Zenekar Zenezalonja a klasszikus zenét és a MATÁV Szimfonikus Zenekart kedvelő zenerajongó részére.

A Zenezalon tagjai különféle jelentős kedvezményekben részesülnek, betekinhetnek a MATÁV Szimfonikus Zenekar kulisszatitkaiba, igazi zenei csemegéket kaphatnak úgy, hogy közben Zenekarunk munkáját is támogatják.

Tagok lehetnek mindazon zenerajongók, akik 2000. március 1-ig a Zenekar új „Kisfesztivál” bérletét vagy az épp 2000. január 4-én induló „Oratórium”-bérlet előadásaira szóló napijegyeket megvásárolják és befizetik a tagsági díjat. 2000. március 1-je után a belépéshez a Zenezalon 2 tagjának ajánlása szükséges.

A Zenezalon szolgáltatásait három kategóriában és árfekvésben bocsátjuk az Ön rendelkezésére:

#### „NYITÁNY” TAGKÁRTYA

Ára: 10.000 Ft/év

– azoknak, akiknek a zenehallgatás lételem és kellemes hobbi egyben

#### „SZIMFÓNIA” TAGKÁRTYA

Ára: 20.000 Ft/év

– azoknak, akiknek a zenehallgatás az oxigén mellett a második legfontosabb dolog

#### „ORATÓRIUM” TAGKÁRTYA

Ára: 40.000 Ft/év

– azoknak, akiknek az oxigén csak a második legfontosabb dolog...

Az alábbi szelvény kivágásával és részünkre történő beküldésével részletesebben is tájékozódhat a Zenezalon szolgáltatásairól és tagsági feltételeiről. Címünk: 1094 Budapest, Páva u. 10-12.

Telefon: 456-0602, Fax: 215-5462

Kérem, hogy küldjenek részemre írásos információs anyagot a „Zenezalon”-ról az alábbi címre:

Név: \_\_\_\_\_

Cím: \_\_\_\_\_



# olvasói oldal



A Gramofon korábbi számai korlátozott példányszámban megvásárolhatók a kiadónál:  
Amfisz Kft., 1025 Budapest, Mandula u. 31.



Március óta, mint meghirdettük, e-mailen is fogadjuk olvasóink észrevételeit, leveleit, amelyeket – csak külön kérésre – közzé is teszünk lapunk hasábjain, de mindig válaszolunk rájuk. E-mail címünk: [gramofon@bmc.hu](mailto:gramofon@bmc.hu)

Akik otthonosan mozognak az internet világában, bizonyára észrevették, hogy megújult formában, a korábnál bővebb terjedelemben, új információkkal és különlegességekkel várja őket a Gramofon honlapja: [www.bmc.hu/gramofon](http://www.bmc.hu/gramofon)

**Békés, boldog karácsonyi ünnepeket és eredményekben gazdag új esztendőt kívánunk a Gramofon olvasóinak!**

# GRAMOFON

Az igényes zenerajongó lapja

A Gramofon következő, összevont száma január 25-én, kedden jelenik meg.

Felhívjuk olvasóink figyelmét, hogy januártól kedvezményes feltételekkel lehetőséget biztosítunk apróhirdetések elhelyezésére. Várjuk leveleiket.

MEGRENDELŐLAP

Megrendelem a **Gramofon – The Hungarian CD Review** című folyóiratot, az igényes zenerajongó lapját ..... példányban.

- Egy évre: a bolti árnál 620 forinttal olcsóbban, **4000** forintért.
- Fél évre: a bolti árnál 110 forinttal olcsóbban, **2200** forintért.

Megrendelő neve: .....

Címe: .....(város, község, kerület).....(utca, tér, ltp.)  
.....(házsám).....(emelet, ajtó) .....(irányítószám)

Az előfizetési díjat

- a részemre küldendő átutalási postautalványon
- számla ellenében, átutalással egyenlítem ki.

A megrendelőlapot az alábbi címre kérjük feladni:

**AMFISZ Kft., 1025 Budapest, Mandula u. 31. Fax: 212-4782**



Az

# E C O N O V U M

„Iványi prof. és Társai” Gazdasági Tanácsadó és Szolgáltató Kft.  
az alábbi szolgáltatásokat ajánlja:

- Stratégiai diagnosztika és akciótervezés  
SWOT és portfólió-elemzéssel.
- Szervezete fejlesztés, reengineering  
és a javadalmazási rendszer korszerűsítése.
- Átfogó költséggazdálkodás  
(Total Cost Management) kiépítése  
és költségcsökkentő értékelemzés végigvitele.
- A kaliforniai Newport University magyarországi  
képviselőjeként – rugalmas távoktatási formában  
– magyar vagy angol nyelven amerikai közgazdász  
és doktori fokozat megszerzésének lehetővé tétele.



Információ: (06-30) 940-4342



**New at Midem Classique  
2000**

- An enlarged & dedicated exhibition zone in the heart of the Midem market
- A specialised Midem Classique Participants' Club
  - Screening booths
  - Daily showcases
- Enriched conference programme
  - A Midem Classique inaugural cocktail party
  - An enhanced Cannes Classical Awards



# 2000 midem classique

• Classical, Contemporary, Traditional music & Jazz  
 23-27 January 2000 - Pre-Opening MidemNet Forum - 22 January  
 Palais des Festivals - Cannes - France - [www.midem.com](http://www.midem.com)

**Midem Classique proffers five days of non-stop music business and much more**

- Key executive contacts (9,756 participants) • Global representation (93 countries) • Daily concerts and recitals • IMZ avant-premiere screenings
- 24h a day promotion (700 media specialists) • the prestigious, star-studded Cannes Classical Awards (over 30 categories)

**Midem classique — your unique deal forging opportunity**

**SPECIAL PRICE FOR NEW-COMERS \***

an unbeatable deal offering unlimited access to Midem Classique and the entire Midem market

**only 1,950FF + VAT per person \***

(offer valid until 10th January)

\* under specific conditions (see contract)

For further information, please fax this coupon or contact your nearest Reed Midem Organisation representative:

First name ..... Surname .....

Title .....

Company name ..... Activity .....

Address .....

City ..... Country .....

Tel ..... Fax ..... e.mail .....

\*BRONX (Paris)

GRAMOFONE